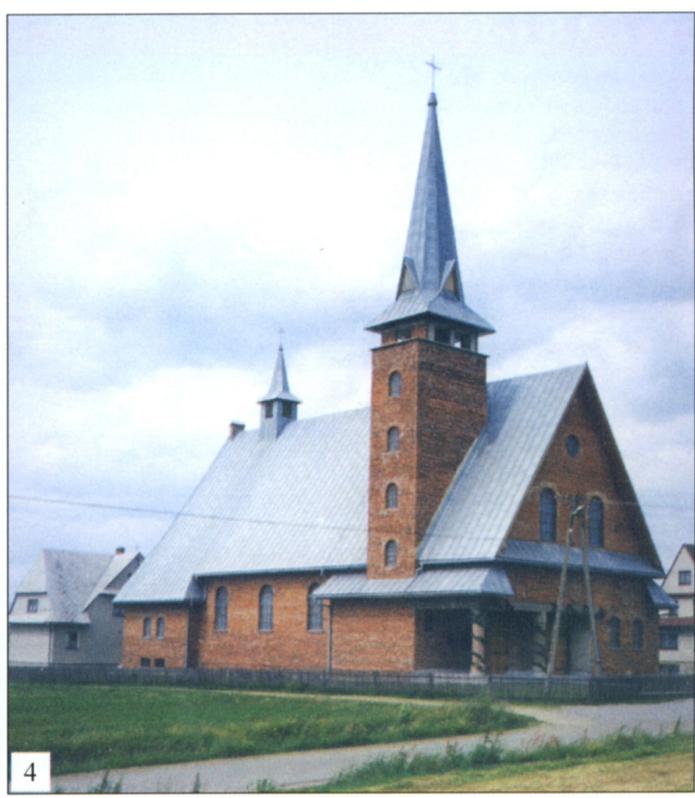

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS * NOVEMBER * LISTOPAD 1996 * Č. 11 (462) CENA 85 GR. (8500 zł)

Spišský sídelný biskup, Mons. František Tondra navštívil v septembri t.r. Jurgov, kde odslúžil sv. omšu. Na snímke: otec biskup spolu s veľvyslancom SR M.Servátkom (sprava), dekanom B.Kozyrom z Tribša a jurgovským kaplantom J.Marekom počas stretnutia s rodinou Burkátovcov v rodnom dome zosnulého kanonika J.Vojtasa. Podrobnejšie o návštive na str. 16-17. Foto: J.Čongva

NA OBÁLKE - kostoly na Orave: 1. Kostol P.Marie v Dolnej Zubrici; 2. Kostol sv. Jakuba apoštola v Pekelníku; 3. Kostol sv. Lukáša vo Veľkej Lipnici; 4. Kostol sv. brata Alberta v Jablonke-Boroch. Foto: P.Kollárik

MILÍ KRAJANIA!

Pri príležitosti 90. výročia nedožitých narodenín zaslúžilého jurgovského rodáka, kanonika Jozefa Vojtasa, sa v Spišskej Belej na Slovensku dňa 24. novembra t.r. o 10³⁰ hod. uskutoční slávnostná sv. omša, ktorú bude celebrovať spišský sídelný biskup, Mons. František Tondra. Srdečne pozývame!

V ČÍSLE:

Ako sme gazdovali	2
Slovenčina vo Varšave	3
Pamiatke kňaza Františka Móša	4
150 rokov Slovenských pohľadov	5
Z minulosti našich obcí - Horná Zubrica	6
V tieni Babej hory	7
Javorinské stretnutia	8
Z dejín Jurgova	9
Spomienky na vojnú	10
Tvrdý život	10
Zabudnutá obec	11
Slovač v Komárne	12
Požiarnická slávnosť	13
Poľskí novinári na Slovensku	14
Biskup František Tondra v Jurgove	16-17
Povedka na voľnú chvíľu	18-19
Čitatelia - redakcia	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Módaj	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa	32

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POŁSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR

31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 34-11-27, 32-66-04
fax: 33-09-41

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:

JÁN ŠPERNOVÁ

Zespól:

Peter Kollárik, Jozef Pivovarčík

Spoleczne kolegium doradcze:

Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
Jozef Čongva, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Bronislav Knapčík,
Ľudia Mšalová, Anton Pivovarčík

Skład:

Redakcja Život

Lamanie i druk:

Drukarnia TSP

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 85 gr (8.500 zł)
kwartalnie - 2.50 zł (25.000 zł)
rocznie - 10 zł (100.000 zł)
Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadanych tekstów.

AKO SME ZAČÍNALI

ANDREJ
GOMBOŠ
z Jurgova

Krajanské hnutie v Jurgove má dlhú tradíciu, o ktorej časopis Život už veľakrát písal. Treba podotknúť, že Slováci z Jurgova, ale aj z ďalších obcí, sa pokúšali založiť krajanskú organizáciu už v medzivojnovom období. Ich sen sa však splnil až po 2. svetovej vojne. Aj vtedy sa mnohí obávali represálií. Ved' bolo krátko po vojne a mnohí Jurgovčania mali v pamäti vyčítanie „Ogňa“, ktorý podobne, ako iné spišské obce, často navštievoval aj Jurgov. Na Vianoce 1945 sa dokonca zúčastnil polnočnej sv. omše v našom kostole.

Ked' sme sa dožili aspoň trochu pokojnejších časov, krajania z Jurgova pristúpili k prípravám. Vedeli sme, že aj v iných obciach sa hýbe krajanské hnutie. V lete 1947 sme zvolili prípravný výbor. Na založení MS sa podielali títo krajania: Martin Tibor, ktorý bol neskôr zvolený za prvého predsedu, Jakub Rusnák - druhý predseda MS, Vojtech Mačičák - tretí predseda MS, ale aj Ján Miškovič, Jakub Vojtas, Ján Vojtas, Andrej Vojtas, ja a ďalší. Vstup do krajanskej organizácie bol samozrejme dobrovoľný. Jurgovských krajanov nebolo treba vôbec prehovárať. Sami sa na činnosť Spolku pýtali a ochotne doň vstupovali. V členskej základni bola takmer celá obec. Schádzali sme sa medziiným v dome krajanov Jána Čongvu, kde bola neskoršie zriadená aj prvá klubovňa miestnej skupiny. Práve tam sme odovzdávali členom legitimácie Spolku a vyberali sme členské príspevky. Samozrejme, na každej schôdzi sa hovorilo o rozvinutí širokej kultúrnej činnosti, o slovenskom školstve a iných aktivitách. V mnohom sa nám aj dario. V Jurgove má totiž veľkú tradíciu ochotnícke divadlo, ktoré si získalo veľké uznanie. Účinkovalo v ňom asi 20 členov a jeho vedúcim bol, dnes už nebohý, Andrej Šoltýs. Popri divadelnom ochotníckom krúžku existoval aj folklórny súbor, ktorý sa neskôr, na začiatku sedemdesiatych rokov spojil s Novobel'anmi a Krempašanmi a istý čas vystupoval ako reprezentačný súbor Spolku.

Odtedy sa u nás veľa zmenilo. Vyrástli nám už dve nové pokolenia, ale my nadálej trváme. Je to už pomaly päťdesiat rokov. Chcel by som k tomuto jubileu, ktoré oslavíme na budúci rok popriat všetkým krajančákam a krajanom veľa zdravia a spokojnosti, no a pevnej väle, aby vydržali ešte aspoň ďalších päťdesiat rokov.

IRENA
SOĽAVOVÁ
z Hornej Zubrice

V tomto roku, 9. novembra, uplyva 14 rokov od úmrtia môjho manžela - prvého predsedu MS SSP v Hornej Zubrici Jozefa Soľáva. Som rada, že sa na jeho život a prácu, ktorú vykonal v prospech krajanského hnutia a nás Slovákov nezabúda. Hoci od vzniku Spolku, ktorý organizoval od jeho počiatkov, prešlo už skoro päťdesiat rokov, na niektoré udalosti z toho obdobia si ešte pamätám.

S manželom sme sa zobrali v roku 1938. Po roku však vypukla II. svetová vojna, a on musel narukovať. Tažko sa nám lúčilo, ale verili sme, že sa vráti živý a zdravý. Tie mesiace, ktoré som prežívala sama neboli ľahké, ale našťastie, ako sa hovorí, všetko zlé sa raz skončí. Vojnové roky prehrmeli nad našimi hlavami ani sme nezbadali ako. Okrem práce na hospodárstve a okolo detí sme v tomto období mali možnosť v kostole spievať po slovensky, boli aj slovenské školy a aj takto sme si rozvíjali slovenské povedomie. Vojna sa nakoniec skončila, a každý sa tešil z mierového života. Mnohí krajania sa ale nevedeli zmieriť s tým, že Orava a Spiš znova pripadli k Poľsku. Začali sa preto prvé, spočiatku tajné stretnutia. Častými hostami vtedy u nás boli Ignáč Knapčík, František Kovalčík, Ignáč Varešák, Ján Kovalík z Dolnej Zubrice a ďalší, s ktorými manžel často dlho do noci sedel, a rozprávali o situácii Slovákov na Orave. Viem tiež, že na mnohé stretnutia chodili aj do Dolnej Zubrice a Jablonky. Krajanská činnosť však bola tržom v oku poľským úradom, takže aj manžela raz odviedli na milicu do Podvylka. Mala som obavy čo s ním bude, ale našťastie sa na druhý deň vrátil.

Krajania sa zo všetkých sôl snažili, aby sa ich hlavný cieľ, t.j. vznik Spolku podaril. Aj preto chodili za lúčmi zapisovať slovenskú národnosť. Ako viem, nemali s tým žiadne problémy, ved' bezmála všetci sa prihlásili za Slovákov. Veľký význam pre založenie krajanskej organizácie mali aj stretnutia s vtedajším československým konzulom v Katoviciach Dr. Matejom Andrásom. Počas jeho návštevy na Orave sa stretol v Hornej Zubrici u Karola Kulaka aj s našimi krajanmi. Nechýbal medzi nimi ani manžel, Ján Kovalík a ďalší. V roku 1947 sa Spolok teda stal skutočnosťou, a krajania za prvého predsedu MS v obci zvolili manžela Jána Soľáva. Začali vzní-

kať slovenské súbory, klubovne, na mnohých dedinách pracovali ochotnícke divadelné krúžky, vyučovala sa slovenčina, skrátka rozvíjala sa všeobecná krajanská činnosť. Je dobre, že sa snahy a túžba našich ľudí naplnili. Teraz len treba v začiatnej práci pokračovať.

FRANTIŠEK
PLEVA
z Fridmana

Presné údaje, ako vznikala naša miestna skupina vtedajšieho Spolku Čechov a Slovákov vám nepoviem, keďže vtedy som bol ešte príliš mladý, chodil som do školy. Najlepšie by vám o tom vedeli povedať starší zakladatelia Spolku. Žiaľ, mnohí z nich už nežijú. Viem však, že Fridmančania začali organizovať krajanskú činnosť až v apríli 1947. Zakladateľmi miestnej skupiny o.i. boli: Michal Bednár, Jakub Bednár, Pavol Prelich, Valent Tazík, Ján Pavlík, Vojtech Žolondék, Vojtech Dvorský, Andrej Organičák a ďalší. Práve vďaka nim bola vo Fridmane založená aj slovenská škola, do ktorej chodila väčšina detí v obci. Nachádzala sa v tzv. Kasárnach, čiže v niekdajšom notárskom úrade, zatiaľ čo poľská škola bola umiestnená v budove materskej školy. Obidve školy spolupracovali. V slovenskej škole pôsobili učitelia zo Slovenska: Ivan Cikraj-Kováč a Margita Ižová. Práve oni založili v obci ochotnícke divadlo, ktoré dosiahlo vysokú úroveň a hrávalo svoje hry vo viacerých obciach na Spiši a Orave. Ich predstavenia sa publiku veľmi páčili. Pamätam sa, že nacvičili o.i. také hry, ako: Ferdo, Matka, Bačova žena a ďalšie.

Kdesi v polovici šesťdesiatych rokov nastal v našom školstve prelom. Slovenski učitelia museli z Fridmana odísť, čím sa slovenská výučba obmedzila len na vyučovanie slovenského jazyka ako predmetu, na ktorý vtedajšie riaditeľstvo školy vyžadovalo kadejaké potvrdenia a písomné prihlášky. To rodičov veľmi znechutnilo a tak aj toto vyučovanie postupne zaniklo. Teraz už viac rokov sa vo Fridmane slovenčina nevyučuje. Podobne bolo aj so slovenskými spevmi v našom kostole. Po vojne, možno aj vďaka pomoci vtedajšieho konzula ČSR v Katowiciach M. Andráša náš bývalý kňaz J. Długoński súhlasil s odbavovaním sv. omše so strievavými slovenskými a poľskými spevmi. Potom však aj z kostola slovenčina zmizla. Či sa nám po polstoročí od vzniku našej MS podarí obnoviť to, čo sme už mali?

EUGEN
BANDÍK
z Privarovky

Prvé prípravy na založenie našej krajankej organizácie začali hned' v prvých dňoch po skončení II. svetovej vojny. Veľká Lipnica bola po dlhých bojoch značne zničená. Ľudia sa vracali do svojich domov, hodnotili škody, a začali odstraňovať následky vojny. Spočiatku im bolo veľmi ťažko, ale tvrdá povaha Oravcov dokázala priam nemožné. Obec začala znova žiť a vzmáhať sa. Vtom sme sa však dozvedeli, že nepatríme viac ku Slovensku, že Oravu a Spiš začalo obsadzovať poľské vojsko. Preto sme sa, v snahe zmeniť daný stav, začali organizovať. Výsledok sa dostavil v roku 1947, kedy vznikol Spolok Slovákov. O jeho založenie sa najviac zaslúžili Andrej Cisárik z Kičor a Lukáš Karnafel z Murovance. Z Privarovky to boli zase kraja-

nia Anton Špyrka, neskorší predseda MS, Ján a Andrej Kucekovi, Cyprián Karkoška, Karol Tvorik, Karol Michalák, ja a mnohí ďalší. Stretávali sme sa obvykle v nedeľu večer po domoch krajanov, napríklad u Špyrkovcov, Karnafela a niekoľkokrát aj u nás.

V pamäti mi utkvela o.i. jedna príhoda, ktorá sa stala na Jána v roku 1946. Krajania zorganizovali zábavu pri táborku, na ktorej sme debatovali aj o našej ďalšej činnosti. Prišli však poľskí pohraničiaři a doslova nás rozohnali. Preto sme ostatné stretnutia organizovali už v tajnosti. Neskôr sme pripravili listiny s podpismi krajanov, ktoré potom slúžili ako podklad budúcej členskej základne Spolku. Po oficiálnom schválení našej činnosti úradmi a vzniku Spolku, sa naša práca už mohla rozbehnuť naplno, a bez obáv pred prenasledovaním. V Jablonke, ktorá sa stala centrom nášho hnutia na Orave, bol zvolený OV na čele s predsedom Andrejom Cisárikom.

V roku 1948 sme spolu s Ignácom a Andrejom Vengrínovcami a Karolom Tvorikom založili kapelu Vengrínovcov, ktorá desiatky rokov hrávala po celej Orave a na Slovensku.

V škole V Skočkoch sa v roku 1953 začalo vyučovanie slovenčiny, ktorú sa učila väčšina žiakov. V roku 1960 bola založená spoločná klubovňa pre Veľkú Lipnicu a Privarovku. Bola umiestnená v dome Karola Pniačka a viedol ju krajan Karol Pastva. Pretože je však Veľká Lipnica obcou roziahnutou na niekoľko kilometrov, Privarovčania sa rozhodli v roku 1968 osamostatniť sa, a tak sa MS rozdelila na dve časti. Odbojár Andrej Kucek, vedúci klubovne v Privarovke nacvičil s divadelným krúžkom niekoľko hier. Myslím, že to boli vtedy na kultúru bohaté a plodné roky. Mňa krajania zvolili za predsedu MS v Privarovke v roku 1984, potom, ako sa krajan Anton Špyrka predsedovania zo zdravotných dôvodov vzdal.

Teraz by bolo potrebné, aby v krajanskej činnosti pokračovala naša mládež, ktorá by mala nadviazať na prácu svojich otcov a dedov v prospech udržania slovenských tradícií. Bohaté príklady z minulosti, o ktoré sa možno opriť, na to má.

Zaznamenali: PETER KOLLÁRIK
JOZEF PIVOVARČÍK

AKO SME GAZDOVALI

Nastáva koniec kalendárneho roka. Je to čas, kedy začíname hodnotiť, čo nám uplynulý rok priniesol. Zamýšľame sa tiež nad tým čo sme získali, či stratili, a vraciameme sa aj k uplynulým faktom a udalostiam. Tešia nás dosiahnuté úspechy, ale hľadáme súčasne aj príčiny, prečo sa nám niektoré naplánované veci splníť nepodarilo. Hľadáme tiež možnosti na zlepšenie našej práce v budúcnosti.

Nad uplynulým rokom sa zamýšľajú aj spišskí a oravskí roľníci. Úspech ich ťažkej a zodpovednej práce totiž v obrovskej mieru závisí aj od prírodných podmienok, ktoré majú priamy vplyv na úrodu. Na to, aká bola v tomto roku, sme sa opýtali viacerých krajanov na Orave.

Takýto zlý rok neboli už dávno - hovorili všetci, s ktorími sme sa rozprávali.

- *Tento rok - hovorí dolnozubický richtár Albin Pacholský - sa začal zle už zjari. Pretože bola dlhá zima, vymrzla časť ozimín a ďateliny. Len čo sa trochu otepnilo, začali sme siat a potom sadiť zemiaky, lenže prišlo ďalšie zlé obdobie.*

Klíčiace obilníny boli totiž najmä vo vyšších horských polohách ohrozené mrazikmi. Niekoľko v druhnej polovici mája, keď konečne nastalo oteplenie, a už sa zdalo, že budú aj priaživné poveternostné podmienky prajúce vegetáciu, prišlo studené a daždivé leto. Je preto zaujímavé, že pri týchto výkyvoch teploty a zmenách počasia sa úroda,

aj v porovnaní s rokom vlaňajším, ukazovala veľmi dobre.

Dlhotrvajúce daždivé počasie však plány roľníkov radikálne zmenilo.

- *Hoci bol tento rok pomerne dobrý na sená - hovorí E. Prilinský z Podvylka - ešte koncom septembra stála v poli veľká časť ovsy i pšenice. Žatva bývala ukončená po minulé roky už na sklonku augusta a začiatkom septembra, v tomto roku však počasie rozhodlo ináč. Mnohým roľníkom obilie v snopoch prerástlo a popúšťalo biele korienky.*

- *Je jedno také príslovie - hovorí E. Bandík z Privarovky - „na priestupný rok, pláče pastier i vták“. Dávno sa nepamäťame na takýto zlý rok, ako bol tento. Pšenica, jačmeň i oves, všetko je mokré, na poli zostala skoro polovica tohtoročnej úrody, a to je už koniec septembra...*

Žeby sa takéto zlé podmienky, ako v tomto roku, opakovali čo štyri roky? Ťažko povedať. Isté je však jedno. Vzhľadom na zlé počasie, dažde a blato nemohla vyjst' do polí ani polnohospodárska technika. Roľníci nemali koncom septembra rozvozený hnoj, zasiate oziminy, a mnohí sa trápili ručným vyberaním zemiakov z rozmočenej zeme. Veľký

Vykopávanie zemiakov v Podskli (1986). Foto: J.Š.

problém bol aj s vyháňaním kráv na vyššie položené pasienky, takže ich často bolo potrebné kŕmiť.

- *V Pekelníku - hovorí J. Švientek - sa úroda ukazovala tiež veľmi pekne, ale podobne ako v iných obciach, je veľmi ľažké dosiať ju z polí do sýpok. Zemiaky sú nezriedka spolovice pohnité. Menej ako po minulé roky je aj ovocia. Od stálych dažďov praskali slivky, a z konárov odpadávali čerešne i višne. Problémy môžu byť aj s úrodou jabĺk a hrušiek. „Keď v zime pečie (mrzne), vtedy v lete tečie“ - je ďalšia ľudová múdrost, ktorá sa, žiaľ, v tomto roku potvrdila - pokračuje. - V uplynulú nedelu (t.j. 22. septembra) vo svojej kázni dovolil p. farár, vzhľadom na aspoň čiastočnú záchrannu úrody vyjst' do polí, a zviezť čo sa dá, či povyberať zemiaky.*

Ako sme sa dozvedeli, takúto možnosť', t.j. využiť aj nedelu na urýchlený zber úrody, mali vo viacerých oravských obciach. Mnohí sa však stážovali aj na následky povodne zo 7. a 8. septembra, ktorá im ešte viac zhoršila, už aj tak dosť ľažkú situáciu.

- *Takýto rok si ešte nepamäťame, a to sme sa už zostareli. Trápime sa po celý rok, a potom, keď máme zozbierať plody svojej práce, príde takéto počasie. Nevieme, čo budeme robiť ďalej - boli slová, s ktorými sme sa najčastejšie na Orave stretávali.*

Meteorológovia súčasťou viackrát predpovedali zmeny počasia, že mala prísť konečne teplá a suchá jeseň, tzv. babie leto, ale predpoved' je jedna vec, a skutočnosť často úplne iná.

V tomto roku budú musieť mnohí rolníci kupovať o.i. aj osivo a tuho rozmnýšlať už aj nad prípravou budúcoročnej úrody.

- *V minulosti, keď ešte nebolo ľokoľko poľnohospodárskych strojov ako dnes, bola práca fyzicky oveľa namáhavšia - hovorí E. Prilinský. Čo však z toho, že máme v obci niekoľko kombajnov, mlátačky a mnohí majú aj traktory, keď si z blatom nedokáže poradiť ani najdokonalejšia technika? Myslím si, že v tomto roku nebudem mať ani polovicu očakávanej úrody.*

Príroda - veľká neznáma

Starosti rolníkov o záchrannu úrody sú značné. Vedľa príroda je v posledných rokoch akási nevyspytateľná, a už viackrát im prípravila podobné „prekvapenia“. Tento rok sa však asi zapíše do myslí mnohých poľnohospodárov tým najčiernejšími farbami. Nie nadarmo sa tiež hovorí, že „chudobnému aj z hrnca vykypí“. Poľnohospodárska práca je, ako vieme, veľmi náročná. Roľník žije s pôdou po celý rok. Stará sa o ňu i o zvieratá, snaží sa jej dať všetko, čo potrebuje. Raz sa však boji sucha a horúčav, inokedy zase preklína nepretržité dažde,

ktoré mu, ako v tomto roku, nedovoľujú vyjst' do polí, ale keď sa v jednom roku zbehnú viaceré zlé podmienky, je o to nespokojnejši. Myslí však aj na to, čo robiť ďalej. Hodnotí straty, ale niečo v ňom mu predsa nedá, aby na pôdu zanevrel, aby sa znova nepustil do zápasu o budúcoročnú úrodu. Vie aj to, že sa bude musieť po takomto roku značne uskromniť, že sa tiež značne zvýšia prostriedky, ktoré bude musieť tentokrát vynaložiť. Ale ľudia jeho prácu potrebujú. Vedľa chlieb, mlieko, mäso, zemiaky, ovocie, skrátku všetky poľnohospodárske produkty budeme mať na stole len vďaka obetavej a ľažkej práci roľníkov. Budú sa preto trápiť aj o rok, ktorý však, ako veria, bude konečne priaznivejší. Musia veriť aj tomu, že sa umúdrí aj počasie, vďačne bolo veľmi zlé, keby sa podobné, ako v tomto roku opakovalo častejšie. To však už nezáleží len na ľuďoch. Tu musí pomôcť sama príroda, ku ktorej sa však všetci musíme chovať ohľaduplnie.

Na otázku, aké bude budúce leto, nám teda nevedel odpovedať nikto z oravských rolníkov. Boli až príliš zaneprázdnení starostami a obavami o tohtoročnú úrodu. Vyjadrovali však svorne nádej (vedľa tých, ako vieme, umiera posledná), že to snáď o rok bude lepšie. Ako to však bude naozaj, uvidíme všetci až na sklonku tohto ďalšieho.

PETER KOLLÁRIK

SLOVENČINA VO VARŠAVE

Hlavné mesto Poľska nebolo dlhé roky miestom, kde by sa systematicky a efektívne rozvíjala slovakistika. Rovnako neboli ani väčšie možnosti na vyučovanie slovenského jazyka. Slovenčina bola skôr doménou Krakova a neskôr Katovíc. Výrazný obrat však nastal v roku 1993, keď prvý veľvyslanec Slovenskej republiky v Poľsku, p. Marián Servátku, presadil otvorenie aj tretieho lektóratu slovenského jazyka. Prirodzene aj zásluhou vedúceho Inštitútu slovanských filológií, prof. Janusza Siatkowskeho, sa od 1.10.1995 mohol otvoriť lektórat aj na Varšavskej univerzite. Slovenčina sa zatial vyučovala v dvoch ročníkoch ako druhý dodatkový predmet v rámci slovanských filológií, ale už od nového školského roka 1996/97 boli prijati aj prví študenti slovakistiky.

Otvorením Slovenského inštitútu priamo v srdci Varšavy vznikli aj nové možnosti na prezentáciu slovenskej kultúry v celom Poľsku. Jednou z prvých iniciatív riaditeľa tohto inštitútu, Jána Budziňáka, bolo aj otvorenie kurzov slovenského jazyka a to tak pre pokročilých, ako aj pre začiatočníkov. Takmer tridsať frekventantov, medzi ktorými

nechýbali ani študenti z univerzity, ale aj stredná a staršia generácia milovníkov slovenského jazyka a Slovenska, sa v priestoroch Slovenského inštitútu stretávala pravidelne od októbra do júna. Ukončenie ročného cyklu tohto kurzu sa konalo koncom mája v príjemnej a priateľskej atmosfére za prítomnosti veľvyslanca SR v Poľsku, p. Mariána Servátku. Ukázalo sa, že p. Zdenka Budziňáková nielen výborne učí slovenčinu, ale si aj rada a pekne zanotí. Počas tohto stretnutia sa konalo aj slávnostné vyhlásenie výsledkov prekladateľskej súťaže, ktorú vypísal Slovenský inštitút pre študentov slovakistiky. V dvoch kategóriách, poézie a v próze, súťažilo vyše dvadsať mladých perspektívnych prekladateľov zo slovenčiny do poľštiny. Prvé ceny v oboch kategóriach boli viac než atraktívne - týždňový zájazd na Slovensko. Ale aj ostatní ocenení sa určite potešili pekným a zaujímavým knihám z produkcie slovenských vydavateľstiev.

Ďalšou tému tohto príjemného stretnutia boli aj spomienky na májový výlet po východnom Slovensku, ktorý v spolupráci so Slovenským inštitútom pripravil lektor slovenského jazyka dr. Peter Káša. Priro-

dzene aj za pomoc svojej „alma mater“ - Filozofickej fakulty UPJŠ v Prešove, ktorá pomohla pri ubytovaní a poskytnutí autobusu na celodenný výlet po trase Prešov - Levoča - Kežmarok - Vysoké Tatry. Vyše dvadsaťčlenná skupina študentov i „kurzistov“ mohla počas piatich dní obdivovať krásy Prešova, Košíc, Bardejova, Levoče... Mnohí boli unesení majestátnosťou Spišského hradu. Končiare Tatier sa sice v plnej kráse ukázali iba na chvíľu, no skutočnej krásy stačí niekedy aj na okamih. Študenti Varšavskej univerzity zavítali aj na Katedru slavistiky a slovakistiky FF UPJŠ v Prešove, kde ich p. doc. J. Krišáková-Dudášová a p. doc. I. Vaško poinformovali o koncepcii práce na oboch katedrách. Poľskí študenti sa však stretli aj s poľskou lektorkou p. B. Maciejewskou i so slovenskými študentmi, ktorí sa venujú poľskému jazyku a literatúre.

Fotografie, listovanie v slovenských kniháčoch, tóny tradičných ľudoviek, pohár dobrého vína a rozhovory možno aj o prázdninovej ceste na Slovensko. Slovenčina teda žije vo Varšave. Poprajme jej príjemnú púť a o rok nech je to opäť o čosi lepšie a zaujímavejšie.

PETER KÁŠA
lektor slovenského jazyka

Sv. omšu odbavuje kežmarský dekan s frankovským farárom

Krajania počas sv. omše

PAMIATKE KŇAZA FRANTIŠKA MÓŠA

12. septembra 1996 uplynulo 25. výročie úmrtia veľkého syna spišského ľudu, tribšského rodáka, kňaza, dekana Františka MÓŠA (15.IX.1891-12.IX.1971). V prevratových rokoch 1918-1920, keď sa rozhodovalo o osudech severného Spiša a hornej Oravy, pôsobil v rodnej obci Tribš ako kaplan, potom do roku 1925 ako administrátor farnosti. Od roku 1925 pracoval ako farár a administrátor dvoch farností - Novej Belej a Krempách. Roku 1946, po prepustení z väzenia v Krakove, bol prinutenej opustiť severný Spiš a prestúhal sa do Veľkej Frankovej, kde pôsobil ako farár až do svojej smrti roku 1971. V pamäti tribšských, belianskych a krempáských farníkov sa zachoval nielen ako mimoriadne nábožný kňaz, ale aj ako veľký ľudomil, ochotný vždy a všade pomáhať svojim blížnym, a ako národonec, ktorý svojim farníkom pomáhal udržať si slovenské národné povedomie. V medzivojných rokoch bol vlastne jediným slovenským kňazom na severnom Spiši, vďaka ktorému sa v kostoloch, kde pôsobil, po celé toto obdobie zachovala slovenčina.

V septembri, ako sme už spomenuli, padalo 25. výročie úmrtia, ale aj 105. výročie narodenia kňaza Františka Móša. Preto sa spišskí krajania rozhodli navštíviť Veľkú Frankovú, aby sa pri hrobe pomodlili za dušu svojho bývalého, oblúbeného farára a uctili si jeho svetlú pamiatku. A tak sa v nedele ráno 29. septembra t.r. pohla zo Spiša kolóna vozidiel, zložená z dvoch autobusov a niekoľkých osobných automobilov, ktorými sa na Slovensko vybralo okolo 100 krajanov - bývalých farníkov kňaza F.Móša z Novej Belej, Krempách a Tribša, ale aj z Kacvín a Nedece, spolu s čestným predsedom SSP J.Molitorisom, predsedom OV SSP na Spiši A.Pivovarčíkom a šéfredaktorom Života J.Šternogom. Bolo medzi nimi hodne starších krajanov, ktorí nebohého kňaza osobne poznali ešte z čias jeho pôsobenia na Spiši, ale aj mládež a deti. Nemohla pravdaže chýbať ani belianska dychovka.

Ked'že Veľká Franková je prihraničnou obcou, cesta netrvala dlho. Len čo krajania vstúpili z autobusov, srdečne ich uvítal starosta obce Štefan Frankovský a ďalší obyva-

telia a všetci spolu sa pobrali do miestneho kostola sv. Mikuláša, kde sa onedlho začala slávnostná sv. omša. Celebroval ju, spolu s miestnym farárom Ivanom Bujniakom, kežmarský dekan Jakub Grich, ktorý prednesol aj dojímavú kázeň. Na konci sv. omše o živote a práci dekana F.Móša porozprával zhromaždeným v kostole prof. Michal Griger zo Spišskej Belej. Poukázal na jeho záslužnú pastoračnú, ale aj národnú činnosť medzi spišskými farníkmi, na jeho utrpenie, bezdôvodné uväznenie, a uviedol i rad vlastných dojmov z osobných stretnutí s nebohým dekanom.

Po sv. omši sa dlhý zástup krajanov a Veľkofrankovčanov na čele s duchovnými otcami pobral na miestny cintorín, kde sa pri hrobe Vdp. F.Móša pomodlili a položili vence i kytkice kvetov. Medzitým belianska dychovka vyhrávala smútočné pochody. S krátkym príhovorom a slovami vďaka vystúpil predseda OV SSP na Spiši A.Pivovarčík. Ešte posledná spomienka na dekana, posledný pohľad na náhrobný kameň, ktorý hlása: *Slúžil verne Bohu a svojmu zamagurskému ľudu - a zhromaždení pomaly opustili cintorín.*

Veľkofrankovčania ako praví Spišiaci sú veľmi pohostinní ľudia. Preto nečudo, že sa na

Hrob F.Móša v záplave kvetov

Krajanský hold a spomienka svojmu rodákovi

Pri hrobe F. Móša na frankovskom cintoríne

Bielianska dychovka vo Veľkej Frankovej

návštěvu rodáků - aj keď zblízka, ale spoza hranice - starostlivo pripravili. Len čo všetci opustili cintorín, už starosta obce pozýval krajanov a hostí do kultúrneho domu na obed. Boli medzi nimi i bývalý učiteľ Jurgovskej mešťanky Ladislav Kudzbel z Kežmarku, starosta Malej Frankovej Jozef Kromka a ďalší. Počas pohostenia odznelo viacero prípitkov, vtom i na

zdarnú, trvalú spoluprácu našich obcí s Veľkou Frankovou. Posedenie trvalo vyše dve hodiny, debatovalo sa na rôzne témy, dohovárali sa budúce stretnutia a pod. Krajania pozvali VeľkoFrankovčanov na revanš, teda na návštěvu k sebe. Lúčili sa s príslušom, že sa onedlho opäť stretnú, tentoraz na Spiši. Verme, že vzájomné návštěvy budú pravidelné.

Cesta späť ubehla opäť rýchlo. Krajania boli s vydareným podujatím mimoriadne spokojní, chválili hostiteľov, delili sa dojmami. Niektorí boli vo Veľkej Frankovej po prvý raz, iní po mnohých rokoch. Preto si mnohí predsažvali, že sa podobných podujatí budú zúčastňovať častejšie. A tak by malo byť!

Text a foto: J. Š.

150 ROKOV SLOVENSKÝCH POHLADOV

Najstarším literárny časopisom na Slovensku sú Slovenské pohlady, ktoré začali vychádzať v septembri 1846. Ich vydavateľom a redaktorom bol Jozef Miloslav Hurban. Do roku 1852 boli vydávané pod názvom Slovenské pohladi na vedi, umeňja a literatúru. Zameriaval sa najmä na otázky národnej kultúry, boli vedecko-publicistickým časopisom romantickej generácie, v ktorom mala prevahu literárna história a kritika. Hurban v nich o.i. uverejnil svoju odpoved' na Kollárovo publikáciu Hlavové o potrebe jednoty spisovného jazyka mezi Čechy, Moravany a Slováky, namierenú proti štúrovskej slovenčine, uzákonenej v roku 1843. V ďalšej práci Slovensko a jeho život literárny, uverejnenej v SP v rokoch 1846-51, podal prvý syntetický náčrt literárneho vývinu na Slovensku od najstarších čias až po štúrovskú dobu. Slovenské pohlady vyšli pred revolúciou 1848/49 iba v 2 zv. 1. dielu (1846, 1847).

Tento literárnovedný časopis reagoval však aj na aktuálne politické otázky. Vychádzal zo Štúrovho politického programu a konceptie národnej literatúry. Zaoberal sa tiež jazykovými otázkami (príspevky L. Štúra, J. Palárika, M. Hattalu a ī.) a v porevolučnej situácii aj otázkami národného a politického života (napr. Hurbanove polemiky s videnskými Slovenskými novinami).

Slovenské pohlady vychádzali v Skalici a Trnave. Keď nadobudol platnosť tlačový zákon, ktorý stanovil privysokú kauciu a požiadavku, aby vydavatelia bývali v mieste vydávania časopisu, zanikli 9. číslom 31. augusta 1852.

V období Bachovho absolutizmu patrili Hurbanove Slovenské pohlady k najvýznamnejším

stránkam slovenského novinárstva. Prispeli značnou mierou k výtazstvu spisovnej slovenčiny, formovali slovenský národný a kultúrny život a rozvíjali slovanské myšlienky a romantizmus v slovenskej literatúre.

Slovenské pohlady boli obnovené v roku 1881 v Martine zásluhou S. H. Vajanského a J. Škultétyho. Do roku 1885 vychádzali v 6 a od 1886 v 12 číslach ročne s výnimkou 1889, keď vyšli opäť len v 6 číslach. S výnimkou rokov 1917-18 a 1920-21 vychádzajú ako mesačník dodnes.

Obnovenie SP bolo späť s nástupom prvej vlny realizmu v slovenskej literatúre (Vajanský, Hviezdoslav, Kukučín, Šoltésová, Vansová). Uverejňovali v nich však aj príslušníci druhej realistickej vlny (Timrava, Tajo-

vský), i predstavitelia slovenskej moderny (J. Jesenský, I. Krasko a V. Roy). Obsah časopisu bol posilňovaný aj prekladmi. Poznamenajme, že do roku 1918 Slovenské pohlady pravidelne uverejňovali aj príspevky z jazykovedy, histórie, národopisu a botaniky, a tak suplovali vtedy na Slovensku nejednajuće odborné časopisy.

Na čele obnovených SP sa vystriedali mnohé významné osobnosti slovenského literárneho života. Boli to S. H. Vajanský (1881-1889), J. Škultéty (1890-1916), A. Mihal (1919), Š. Krčmér (1922-1932), A. Mráz (1932-1939) a po roku 1945 A. Matuška, V. Mináč, M. Ferko, J. Števček, J. Škamla a V. Reisel. Od roku 1995 je ich šéfredaktorom Štefan Moravčík.

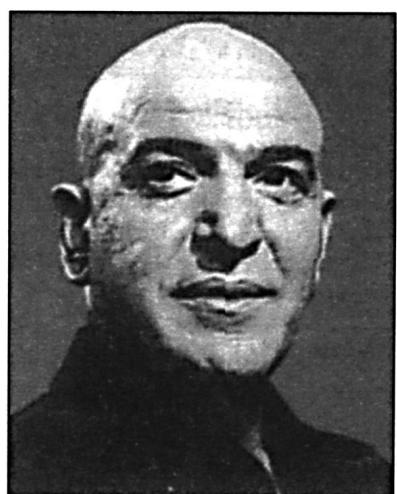
PETER KOLLÁRIK

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho amerického filmového a divadelného herca. Iste ľahko uhádnete o koho ide keď povieme, že hral hlavnú úlohu v televíznom seriáli Kojak. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Spomedzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 9/96 sme uverejnili snímku Richarda D. Andersona. Knihy vyžrebovali: Katarína Kulmanová z Oravky, Paulína Klukšovská z Novej Belej, Cecília Lukášová a Bartolomej Surma z Krempách a Angelika Karpierzová z Tenczyna.

HORNÁ ZUBRICA

V dnešnom číle prinášame ďalší príspevok pripravený na základe práce A. Kavuliaka - Historický mestopis Oravy. Tentoraz je venovaný Hornej Zubrici, jej vývinu a hospodárskym i sociálnym pomerom v minulosti.

Začiatky obce

Je to dnes jedna z najväčších obcí na Orave. Tiahne sa údolím pozdĺž potoka Zubrica na vzdialenosť niekoľkých kilometrov. Nemá, ako mnohé iné obce, výrazného centra. Prvým záznamom o obci je daňový súpis z roku 1604, v ktorom sa uvádzajú pod menom Zubrycza ako príslušenstvo Oravského hradu so 4 domami. Malo by to znamenať, že vznikla krátko pred uvedeným dátumom. Niektoré pramene sice za dátum vzniku obce spominajú rok 1567, ale nie je to ničím doložené. Vieme len, že prvé šoltýšstvo mala rodina Ostrošová. Ešte v roku 1608 sa obec v útchoch uvádzajú ako Zubrycza bez rozdelenia na Hornú a Dolnú.

Roku 1615 sa pri popise hranice Podvŕšia spomína istý úsek „od chotára Hornyo Zubrckého“, ale fakticky k rozdeleniu obcí došlo trochu neskôr. Totiž keď spomínany šoltýš Ostroš zomrel, jeho vdovu si vzal Ondrej Moniak, ktorý tým prevzal i šoltýšstvo. A vtedy, roku 1619, dostal od grófskej Alžbety Czoborovej a grófa Imricha Thurzu daňové a iné úlavy. Píše sa o tom nasledovne: *- magice duležitý pozor na žadost Ondreja Moniaka ssoltysa a sseset sedlakow w dedine Horný Zubrjce ginacz Bubenske rečeneg, takto upravili urbárske dávky a poplatky, práva a povinnosti, ktoré boli tito powinni k zamku odbyvati, pričom Ondregowi Moniakovi ssoltysovi y wsem potomkom darovali cele to rychtarstw, na kterež nyni sedi, spolu s gednjem sedlakom, mimo tech sseseti tamže gscuch, ze wsseczkymi geho duochodkamy a puožitky, gakowymho gmenem gmenovane byti mohu a od dawna k nemu prinalozegi. Chotare co se tkne, ten takowy bude, gakowy se w kratkem čase wimeria a w obwzlastniem liste odda.*

Z uvedeného o.i. vyplýva, že Horná Zubrica mala aj druhý názov Bubenské. V inom prameni, taktiež z roku 1619, sa obec uvádzajú v hungarizovanej forme Felseö Zubricze, v ktorej je šoltýsom Andrej Moniak, majúci 1 vlastného poddaného sedliaka a spravujúci 7 sedliakov. Všimnime si rodinné mená prvých osadníkov, zrekonštruované podľa súvekých názvov rali: Švec, Koštialik, Prochleb, Gaydar, Rusnák.

Moniakovci

Ďalší rozvoj obce sa úzko spája s dejinami šoltýskej rodiny Moniakovcov. Roku 1622, po vypršaní dvojročnej lehoty oslobodenia od daní, začala Horná Zubrica, nazývaná

v spisoch aj Superior Zubrica, odovzdávať dávky a robotovať pre feudálnu vrchnosť Oravského hradu. Podľa súpisu z roku 1624 mala Horná Zubrica mlyn a pílu, osevnú plochu na 231 lukien zrna, lúk na 40 vozov sena a 64 rodín, čiže asi 320 obyvateľov. O rýchлом rozvoji obce svedčí ďalší daňový súpis z roku 1647 a najmä sčítanie z roku 1659, ktoré uvádzajú, že v obci majúcej 7 rali žilo už 672 osôb.

Veľmi zaujímavý v tohto období je spor o šoltýšstvo v Hornej Zubrici. Roku 1664 Oravský hrad dostal sťažnosť, v ktorej syn spomínaného Ostroša *Matus Ostros Hornyzubryczky ssoltis obtežuge se na Ondrege Monyaka očzyma swoego, žeby on wzawsse a pogawsse sobe za manželku matku geho, kdy on po swem otcy w mlaudem a osiralem weku byl zustal, wigednal sobe lysty anebo collatij na ssoltistwo Hornyzubryczke opowažil se pod zámenou nedostatku potomstva od panow zamku Orawskeho na sobe a swich potomkou impetrowati s narussenym dedičzneho prawa Matussa Ostrosa.*

Štefan Tökölyi nariadił, aby sa Matúš Moniak, syn Ondreja, vydral s Ostrošom. Vyrovnaním však šoltýšstvo pripadlo na Matúša Ostroša so všetkými právami a povinnosťami. Moniakovi ostala len štvrt' rale. Moniak sa zdráhal dohodu splniť, preto bol roku 1667 napomenutý stoličným súdom, aby svoj zmluvný záväzok splnil. O rok neskôr Tökölyi pokonávku medzi Ostrošom a Moniakom prepísal a potvrdil.

Matúš Moniak bol energický človek a zvlášť sa vyznamenal v období protireformácie. Roku 1672 sa obrátil na cisársky dvor so žiadostou, v ktorej za svoju vojenskú pomoc pri potláčaní rebélia na Orave prosí cisára o odmenu za to, že spolu s Vilčkovcami a Bukovinskými, keď v Oravskej stolici vypukla vzbuja a mnohé mesta i dediny ostali cisárovi verné, on so svojimi druhami 16 dedín uchoval vo vernosti a z nich na vlastné náklady zorganizoval 700 ľahko ozbrojených chlapov.

Roku 1673 cisárovi Leopold Moniakovovi žiadost vypočul a daroval mu a jeho potomkom šoltýšstvo vo Vyšnej Zubrici s 3 mlynami a 8 želiarmi, ako aj pozemok uvoľnený od všetkých dávok, poplatkov a povinností. Na výše Matúša a všetkých Moniakových potomkov povýšil do zemianskeho stavu. Spolu so zemianstvom dostali Moniakovci aj erb, zobrazujúci vlka s mečom a križom. V obci bolo vtedy 7 sedliackych usadlostí. Nevedno prečo, ale podľa neskorších údajov Matúš Moniak držal roku 1677 už len polovicu šoltýšstva.

Kurucké boje

Ako uvádzajú A. Kavuliak, počas kuruckých vojen Horná Zubrica, podobne ako iné oravské obce, zaznamenala úpadok. Obec veľmi spustla, mnoho obyvateľov zahynulo. Roku 1686 bola Zubrica natoľko spustošená, že všetky polia, ktoré sa doposiaľ, obrábali,

netvorili viac ako jednu sedliacku usadlosť. Obyvatelia boli tak biední, že sa podobali skôr žobrákom. Tu musíme poznaťať, že od čias povýšenia šoltýsov (Moniakovcov) na zemanov, spravoval dedinu Blažej Kovalčík. Akoste aj preto bolo šoltýšstvo v dobe kuruckých bojov premenené na poddanské. Neskôr ho cisárovi opäť vyňal z nešľachtickej stavu a zveril, so všetkými príslušenstvami, opäťovne Matúšovi Moniakovovi.

Pričinou spustošenia Hornej Zubrice neboli len kurucké boje. Prispeli k tomu aj litovské vojská, idúce tadto k Viedni, ktoré vylúpili aj iné oravské obce, ako aj prvejke bremená štátnej a zemepánskych dávok a dňaových zaťažení.

Rozvoj obce

Aby sa obec ako tak pozviechala, muselo uplynúť mnoho rokov. Podľa záznamu z roku 1712 bolo v Hornej Zubrici obsadených už 5 rali s osevnou plochou na 158 prešporských meric zrna a lúk na 7 vozov sena. Obyvateľov bolo asi 180. O dva roky neskôr si Zubričania postavili prvý, drevený fíliálny kostol. Hlavným zamestnaním obyvateľstva bolo roľníctvo a dobytkárstvo, ale mnohí si dorábali aj predajom nití. Obec mala nadálej tri mlyny, ale - ako vtedy zaznamenal panský úradník - značná časť obyvateľstva si musí v lete v potu tváre dorábať svoj chlieb na Dolnej zemi. Všimnime si ešte rast obyvateľstva v obci: roku 1715 - 180 osôb, roku 1778 - 646 osôb, roku 1828 - 1187 osôb, roku 1870 - 1438 osôb.

Ako uvádzajú A. Kavuliak, po poznamenaní šoltýsov bola správa obce zverená voleným richtárom. Neboli nimi vždy Moniakovci. Okrem spomínaného Kovalčíka boli richtári aj z iných rodín. Významným dátumom v dejinách Hornej Zubrice je rok 1787, kedy sa obec stala samostatnou farnosťou. Muselo však uplynúť až pol storočia, kým sa Zubričania zmohli na nový, tentoraz už murovaný kostol. Začali ho budovať na mieste bývalého dreveného kostola roku 1839 a dokončili roku 1842.

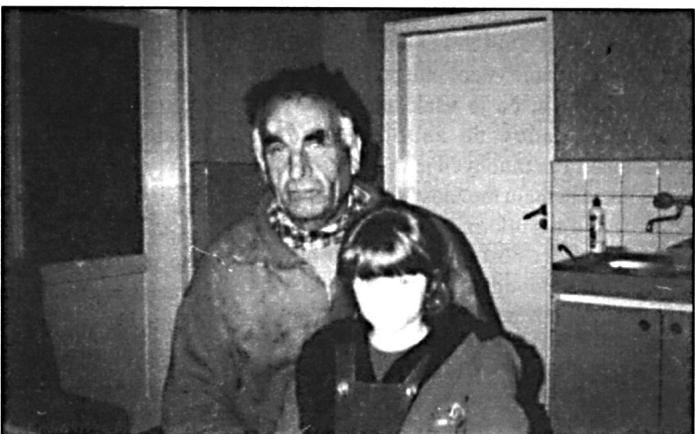
Horná Zubrica, podobne ako iné oravské obce, bola v poddanskom pomere oproti hradnému panstvu (samozrejme okrem poznamenaného šoltýšstva) do čias vynesenia zákona o zrušení poddanstva roku 1848. Podľa vtedajšej výmery hornozubrický chotár spolu so zemianskymi pozemkami zahrňoval 6463 katastrálnych jutára a 170 štv. siah. Po zrušení poddanstva sa pomer medzi hradným panstvom a starousadlíkmi upravil dohodou z 24.VII.1864.

Od tých čias sa obec veľmi neobvykle rozrástla a počet obyvateľstva sa skoro strojnosťou. Jej dejiny zaznamenali ešte mnoho pohnutých momentov, požiarov a iných udalostí, ale rozvoj nič nemohlo zastaviť. Dnes najväčšou turistickou atrakciou obce je zaujímavý Oravský etnografický park so starobyľou usadlosťou Moniakovcov a inými pamiatkovými stavbami. Ale o tom inokedy.

Sprac. J.Š.

Kostol sv. Antona v Hornej Zubrici-Zimnej diere

Richtár J. Wdówka s vnúčkou Marzenou

V TIENI BABEJ HORY

Ďalšou oravskou obcou, do ktorej sme tentokrát zavítali je Horná Zubrica, tiahnuca sa svojou 8-kilometrovou dĺžkou od Dolnej Zubrice až pod majestátnej Babiu Horu. Obec sa prvýkrát spomína v daňovom registri Oravského panstva v roku 1567. Z histórie je známa rodina Moniakovcov, ktorej v roku 1674 udelil cisár Leopold šľachtický titul. Rodový erb zobrazuje vlka s mečom a krížom.

Ťaháky pre turistov

Dnešnou turistickou atrakciou v obci je hlavné skansen s ľudovou architektúrou Hornej Oravy, v strede ktorého sa nachádza práve Moniakovská kúria z roku 1784, darovaná štátu rodinou dedičov v roku 1939. V múzeu sa nachádza aj galéria horozubrického rodáka S. Wyrtela Na skle maľované.

Počas mojej návštevy som však, žiaľ, nevidel v skanzeni žiadne dvojjazyčné, t.j. slovensko-poľské informačné nápisy, ani vývesnú tabuľu, že sa tu nachádza aj materiálna kultúra Slovákov. Ako vieme, ich umiestnenie bolo dohodnuté už počas vlaňajšej návštevy Oravy a Spiša skupinou poslancov Sejmovej komisie pre národnostné menšiny. Nie je tiež splnená požiadavka, aby bol do-

braný niekto zo slovenskej národnostnej menšiny do programovej rady skanzenu. Prečo je tomu tak?

Všetkých návštěvníkov obce očakáva kemping s reštauráciou Koliba, nachádzajúci sa asi 2 km od skanzenu v smere na Kroviarki. Nedaleko je aj jeden zo štyroch obchodov a občerstvíť sa tiež možno v reštaurácii Babiohorská a Pod Grapou, nachádzajúcim sa oproti miestnemu zdravotnému stredisku.

Služby

Zdravotníctvo, to sú aj služby zubárov, a s tým majú, ako nám povedal richtár J. Wdówka, už dlhší čas problémy. Nemajú totiž zubného lekára, a súkromní sú veľmi drahi.

V strede obce je aj požiarna zbrojnice. Podobne, ako v mnohých obciach Oravy a Spiša, slúži nielen požiarnikom, ale na jej poschodi má miesto aj kaviareň, kde sa konajú svadby a zábavy, a je tu tiež miestna knižnica. Škoda len, že je v nej málo slovenských kníh. Nachádzajú sa však v školách, a v klubovni, ktorá je u predsedu MS SSP Michala Soľavu. Slovenčina sa vyučuje v ZŠ č. 1 a č. 2. Deti sem chodí učiť Katarína Reisová z Bratislav.

Ťažko vyžiť z pôdy

Veľkým problémom, a to už oddávna, je pre mnohých občanov Oravy a Spiša otázka, ako vyžiť v podhorských oblastiach len z

poľnohospodárstva. Podobné problémy trápia samozrejme aj Hornozubričanov. Prírodné podmienky, ktoré sú, ako vieme drsné aj na Orave, nedovoľujú ani tu roľníkom plne využívať pôdu na dorobenie chleba. Na lúkach sa sice kedysi darilo ovčiarstvu, ved' vlna, žinčica, či jahňatá sa dobre predávali, ale dnes už ani to neplatí. Je preto potrebné hľadať nové zdroje obživy.

Niektoři sa pustili do drobného podnikania, ďalší pracujú v Babiohorskom národnom parku, iných zamestnáva lesná správa. Výrobe rôznych ozdobných predmetov z dreva a dreveným obkladom sa venujú o.i. J. Pawlak, K. Mišinec, S. Reif či M. Hampel. Nedávno si vo svojom dome v Studenej Dieri otvoril „Caffe Disco“ krajan Eugen Utrata, ktorý bol v 80-tych rokoch kultúrnym inštruktorom pri KSSČaS. V obci funguje aj pekáreň I. Polańska a pod.

Možnosti na podnikanie však všetci nemajú. Preto najmä mladí ľudia odchádzajú za zárobkami mimo domu. Mnohí to skúšajú aj v zahraničí. Chodia o.i. do Rakúska, Nemecka, a niektorí až do Ameriky. Pôdy sa však, napriek všetkému držia ich otcovia a dedovia. Predsa len veria, že ona je hlavným zdrojom obživy.

Vodovody

sú veľmi dôležitou úlohou, ktorá ich v súčasnosti zamestnáva. Ďalšiu etapu prác to-

Kedy budú pri zubrickom skanzeni aj slovenské nápisy?

Základná škola č. 2 s vyučovaním slovenčiny

tiž musia ukončiť do 15. novembra t.r., čo znamená napojiť ďalších 121 domov. Občania platia za zavedenie vodovodu po 10 miliónov starých zlotých, čo je však len 10 % celkových nákladov na zapojenie jednej domácnosti. Pre mnohých je to aj tak vysoká suma, takže ju majú možnosť splácať postupne. Ako nás ďalej informoval richtár J. Wdôwka, problém pri postupe prác spôsobila aj septembrová povodeň, kedy voda na viačých miestach poodkryvala už zakopané potrubie.

- Veríme však - hovorí richtár - že sa nám všetky problémy podarí čím skôr odstrániť, a práce budú v tomto roku ukončené načas.

Telefóny

už našťastie problémom nie sú. Pre obe Zubriče totiž pracujú dve telefónne ústredne po 100 čísel. V samotnej Hornej Zubrici je zatiaľ zavedených vyše 120 aparátov. Tento spôsob dorozumievania občania aj hojne využívajú, ved' pre mnohých je telefón často

jediným kontaktom s okolitým svetom. Slúži im o.i. na zavolanie lekára, vybavenie rôznych úradných záležostí a podobne. Neľutujú preto námahu ani finančné prostriedky, ktoré vynaložili pri jeho zavádzaní.

Krajanská činnosť

V obci pracuje výbor MS SSP vedený jeho predsedom Michalom Soľavom, vynikajúcim hudobníkom, ktorý lásku k hudbe a hraniu vstrelil aj svojmu synovi Adamovi, členovi hornozubrckej kapely Skalniok.

- Snažíme sa - hovorí M. Soľava - aby sa krajanská činnosť v obci rozvíjala, hoci musíme priznať, že sú s tým niekedy problémy. Teší nás však o.i. to, že sa darí vyučovaniu slovenčiny až na dvoch ZŠ a veľmi dobrá je tiež spolupráca našej a dolnozubrckej dychovky.

V Hornej Zubrici žije a pôsobí aj naša krajanka, vynikajúca grafička Lídia Mšalová, ktorá sa venuje svojej umeleckej práci už celé desaťročia. V jej tvorbe je hlavným motívom stvárnenie krás oravskej prírody, práce Oravcov, i pripútanie autorky k rodnej zemi,

kultúre, oravským ľuďom a ich zvykom. Aj keď je v súčasnosti už na zaslúženom dôchodku, nezabúda tiež na roky strávené učiteľovaním na Orave. Pripomeňme tiež, že jej otec František Mšal, stál v roku 1947 pri zrodze Spolku Slovákov v obci.

Do krajanskej činnosti sa aktívne zapája aj V. Bogaczová, bývalá výborná učiteľka a aktivistka nášho Spolku, ktorá spravila veľa dobrého pre šírenie a pozdvihnutie krajanskej práce v obci.

Horná Zubrica, obec po Babiou Horou, žije teda svojimi každodennými radosťami i problémami, ktoré občanov, tak ako hocikde inde raz tešia, a inokedy zase trošku sužujú. Ich aktivita a záujem na riešení spoločných problémov však dávajú nádeje aj do budúcnosti, ktorá ako veria, bude krajsia. Ved' hrdí Oravci sa len tak ľahko nevzdávajú. Za dobrú vec, ako to už mnohokrát potvrdili, sa dokážu oduševniť, a výsledky potom na seba nenechajú dlho čakať.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

JAVORINSKÉ STRETNUTIA

20. júla 1996 sa v pol'ovníckom zámku v tatranskej Javorine konala slávnosť otvorenia pamätnej izby kniežaťa Christiana Krafa von Hohenlohe Öhringen. Izba situovaná na prvom poschodí zámku bola otvorená za účasti vysokých predstaviteľov ministerstva pôdohospodárstva SR, vedenia TANAP-u, Liptovského múzea v Ružomberku, Poľovníckeho múzea v Antole a iných osobností. Keďže pol'ovnícky zámok bol odovzdaný do prevádzky 20. júla 1885, pamätnú izbu Hohenlohého otvorili presne 111 rokov neskôr. Po oficiálnych prejavoch a príhovoroch (Ing. Mikuláš Michelčík, riaditeľ TANAP-u, Ing. Stanislav Mačor) sa účastníci stretnutia zhromaždili na javorinskom cintoríne, pri hroboch kniežaťa Hohenlohého (1848-1924) a jeho celoživotnej družky (zomrela ako 54-ročná roku 1922), kde si zosnulých

utili viazankami kosodreviny a krátkou spomienkou. Na záver sa účastníci slávnosti zišli v kolibe na pol'ane Vyšné Kobyline, ktorú stavali kedysi jurgovský majster Alojz Chovanec. Tam počas obedu a neskôr v príjemnom ovzduší debatovali nielen o slávnosti a nemeckom firstovi, ale vôbec o tatranských, vtom predovšetkým lesných problémoch.

Pamätná izba, ktorej stolársku časť zhotobil Jurgovčan Vojtech Chovanec, je akousi kópiou izby Hohenlohého, exponovanej na svetovej pol'ovníckej výstave vo Viedni. Návštevník nájdzie v izbe viaceré dokumenty, fotografie, parožia, tabule s informáciami o kniežaťi a jeho javorinskulo-lendackých majetkoch. Nechýba ani povesná mramorová doska, kedysi umiestnená v Havrannej doline, kde 5. septembra 1922 Hohenlohe zabil tisíceho kamzíka. Doska má na jednej strane poľský nápis (písaný nie celkom spisovným jazykom), a na druhej nápis v nemčine. Podľa Dr. Zygmunta Henryka Paryského (Wielka Encyklopedia Tatrzańska, Wydawnictwo

Górskie, Poronin 1995, strana 416), poľský nápis vytiesal v kameni jurgovský goral. Dôkladná prehliadka izby obohatí návštěvníka o veľa informácií. Niektoré z nich nenájde do konca ani v encyklopédii Paryskovcov. Mám na mysli napr. to, že Hohenlohe bol absolventom Rytierskej školy v Legnici a Právnickej fakulty univerzity v Bonne.

O mesiac neskôr (22. augusta 1996) bolo v javorinskom zámku ďalšie stretnutie so staršími obyvateľmi Jurgova (p. Ján Vojtas, narodený roku 1908, p. Ján Bachleda, narodený r. 1910) a Javoriny (p. Jozef Vdoviak, narod. r. 1911), ktorí sa ešte pamäťajú na Hohenlohého a jeho povestné poľovačky, na správcu majetkov, riaditeľa Kegela a pod. Po prehliadke zámočku, v ktorom títo pamätníci už dôvno neboli, sme si so záujmom vypočuli ich spomienky ako účastníkov poľovačiek, rôzne veselé, ale niekedy aj nebezpečné príbehy (napr. stretnutia s medvedom) a pod.

Prof. JOZEF ČONGVA

Autor s krajanmi (zľava) J. Bachledom, J. Vdoviakom a J. Vojtásom v pamätnej izbe

Predstaviteelia Ministerstva pôdohospodárstva SR a TANAP-u počas otvorenia pamätnej izby

Z DEJÍN JURGOVA

POKRAČOVANIE Z Č. 10/96

Mimo Spiša sa nepochybne rozšírila sláva slovenského ľudového rezbára Andreja Gombuša, ktorého práce boli vystavované doma a v cudzine.

Do historických vied významne prispel svojimi prácamy jurgovský rodák, kňaz kanonik Jozef Vojtas (1906-1977), autor dvoch knižných publikácií a siedmich štúdií, venovaných dejinám Spiša. Mnoho cenných Vojtasových prác zostało, žiaľ, v rukopisoch.

Ešte známejší v oblasti vedy, publicistky a politiky bol iný jurgovský krajan - v rokoch 1939-1945 komisár slovenskej vlády na prinavrátených územiac Spiša a Oravy - profesor Alojz Miškovič (1902-1967). Dielo profesora Miškoviča, literárneho historika, historika dejín cirkev, publicistu a autora niekoľkých kníh popisujúcich osudy Slovákov na severnom Spiši a hornej Orave, je tak významné, že pri príležitosti jubilea Matice slovenskej sa nás jurgovský rodák dostal do zoznamu sto najzaslúžilejších osôb pre rozvoj slovenskej kultúry a vedy.

11. Infraštruktúra a kultúrne prostriedky v Jurgove

Cestu do Tatier cez Jurgov a nie cez Bukaninu Tatranánsku, ktorá práve vtedy len vznikla, spomína už v 17. stor. vo svojej práci *Opisanie ciekawie góór Tatrów „vedec“* a hľadač tatranských pokladov Michal Hrosieński. Jeho práca podľa pôvodného rukopisu bola vydaná v tlači až roku 1905. Spomínaná cesta spájala Jurgov s administratívnymi centrami spišskej župy (Spišská Stará Ves, Kežmarok, Levoča, v istom zmysle aj Nedeča), ako aj s Novým Targom, odkiaľ prišiel Hrosieński. Nebola to iste príliš kvalitná cesta. K jej prvej vážnejšej oprave došlo pravdepodobne v medzivojnovom období v súvislosti s výstavbou bûdky colnej stráže a neskôr Colného úradu v Jurgove. Patričné orgány sa roku 1925 a neskôr roku 1929 obrátili na jurgovského farára ako majiteľa poľa so žiadostou, aby im prenajal, respektívne predal pozemok s rozlohou 25 m², bud' relatívne 300-400 m². Je to samozrejme len hypotéza. Zato niet akýchkoľvek pochybností, že základná prestavba cesty z Jurgova smerom na juh sa uskutočnila v období Slovenského štátu. Súviselo to so zavedením autobusového spojenia (dvakrát denne) Jurgov - Kežmarok. Práve vtedy, pred vyše polstoročím, prišiel do Jurgova prvý autobus. Z poľskej strany - z Nového Targu a Zakopaného - prvé autobusy začali prichádzať do Jurgova až na začiatku šesťdesiatych rokov. Roku 1974 bola postavená okružná cesta obchádzajúca Jurgov z východnej strany, ktorá spolu s inými, už existujúcimi cestami, bola potiahnutá asfaltom.

V období Slovenského štátu postavili v Jurgove veľkú garáž pre autobusy spolu s obytnou miestnosťou pre vodičov večerného spoja k Kežmarku.

Elektrické svetlo zavítalo do Jurgova roku 1937. Elektrinu vyrábala vodná elektráreň patriaca urbáru, na ktorej výstavbe sa podieľala celá obec, k čomu svojím organizačným a technickým talentom významne prispel Andrej Tybor. Nové vedenie privádzajúce elektrinu zo Zakopaného zaviedla do dediny Madejova firma až koncom šesťdesiatych rokov. Obyvatelia museli za to platit'.

Po druhej svetovej vojne bol na hranici, na kraji Vojtasovej poľany, postavený malý domček pre pohraničníkov a rekreačný dom pre Hlavný colný úrad. Na začiatku päťdesiatych rokov vybudovali pri Suchom potoku strážnicu Pohraničnej stráže.

Staré tradície má v Jurgove družstevné hnutie. Slovenský denník zo 7. decembra 1900 písal v článku „Potravné spolky“: *Obce s potravnými spolkami sú nasledovné dľa stolic: ...v Spišskej: Jurgov, Levoča, Nová Lubovňa, Stará Lubovňa, Podhradie; ...Hontianski, abaujski, zemplínski a ungskí Slováci nemajú ani jedného...* Teda roku 1900 existoval v Jurgove slovenský družstevný obchod. Mohol tam byť už niekoľko, ba dokonca niekoľko desiatok rokov, keďže prvé potravné družstvá alebo spolky na Slovensku začali vznikať už roku 1869. Pokračovaním družstevnej myšlienky bol v Jurgove družstevný obchod Roľníckeho krúžku, ktorý v rokoch 1932-1939 viedli moji rodičia. Na tradícii družstevného hnutia nadvázovalo v rokoch 1939-1945 potravné družstvo, združené v obchodnej centrálnej NÚPOD (Nákupné ústredie potravných družstiev v Bratislavе). Aj jurgovské potravné družstvo viedli moji rodičia.

Jurgovskú infraštruktúru obohatila poštová agentúra, obsluhujúca popri Jurgove Čiernu Horu, Repiská a Lapšanku, ako aj rekreačný dom pre školskú mládež a doškoľovanie učiteľov, postavený v tridsiatych rokoch. K vzniku pošty a rekreačného domu, ktorý mal byť pôvodne Osvetovým domom, došlo vďaka iniciatíve a obrovskej angažovanosti Leona Szrockého z Krakova. Ostatne bol tiež iniciátorom výstavby jurgovskej vodnej elektrárne. V období Slovenského štátu v Jurgove existovali: družstevný potravinársky obchod s výčapom, dve súkromné krčmy, dva súkromné mäsiarske obchody, obuvnícky obchod Baťa a mliekáreň. Jurgov mal vtedy po prvý a zatiaľ aj posledný raz vlastného stáleho lekára. V bývalom rekreačnom dome si našla miesto Štátna meštianska škola, jediná v oblasti západného Zamaguria, ako aj spomínaná mliekáreň. V tomto období boli v Jurgove postavené - pravdepodobne po prvý

raz - modelové betónové studne a nádrže na hnoj a močovku. Obyvatelia začali tiež používať umelé hnojivá, hľavne tzv. Thomasovu múčku.

Na družstevnom princípe fungovala pracovňa goralského rezbarstva.

V sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch vybudovali v Jurgove tri gravitačné vodovody. Na začiatku osemdesiatych rokov Jan Bigos postavil a dal do prevádzky lyžiarsky vlek „Gronicek“. Vzhľadom na rastúci turistický ruch sa značne zvýšila ubytovacia základňa v súkromných domoch a počet súkromných stravovacích zariadení. Roku 1993 sa v miestnom súkromnom podniku, ktorý využil prameň pod Cyrlou, začala výroba zdravej pitnej vody, dodávanej do priemyselných oblastí Poľska.

Nemáme presné pramene, ktoré by jednoznačne dokazovali, odkedy v Jurgove existuje požiarne zbor. Z článku Alojza Vojtasa, uverejneného v Živote (Jurgovskí fajermani) vyplýva, že vznikla pred vyše sto rokmi. Požiaru zbrojnicu Dobrovol'ného hasičského zboru, postavenú za Slovenského štátu, nahradila nová priestranná budova v strede obce, v ktorej sa nachádza aj poštový úrad. Miestny zbor je dnes vybavený moderným hasičským zariadením a požiarnickým automobilom.

Už nič nezostalo z voľakej rozvinutého dedinského priemyslu. Zmizli dva mlyny a valchy. Zachovala sa iba jurgovská urbárska pília, zrekonštruovaná po požiare roku 1977. Iba cementové bloky základov ukazujú, kde sa kedysi nachádzala vodná elektráreň. Zbúraná je aj pamiatková krčma, v ktorej bol pred vojnou obchod roľníckeho krúžku a za Slovenského štátu potravné družstvo. Na jej mieste bol postavený nový obchod s potravami a priemyselným tovarom. V budove vedľa obchodu, kde bola kedysi slovenská základná škola, je dnes materská škola a (od roku 1973) klubovňa Miestnej skupiny Spolu Slovákov v Poľsku.

Oproti kostolu sa asi do šesťdesiatych rokov nachádzala najstaršia škola v Jurgove. V rokoch 1939-1945 tu bola slovenská materská škola. Budovu zbúrali pred viacerými rokmi. Ďalšiu budovu, stojacu niekoľko desiatok metrov na juh od spomínamej školy, kúpil roku 1962 od majiteľov Márie a Jakuba Miškovičovcov vtedajší jurgovský farár, kanonik Józef Węgrzyn. Istý čas v nej bývali reholné sestry. Právny stav prudko chátrajúceho objektu nie je dnes úplne jasný. Trochu vyššie, oproti drevenému domu, patriacemu kedysi rodine Dudkovcov, v ktorom bola dlhé roky pošta a za Slovenského štátu ordinácia doktora Teichnera, sa nachádza družstevný dom „Cepelia“, kúpený od Sebastiána Tybora, jurgovského rodáka bývajúceho už mnoho rokov v Kežmarku.

Prof. JOZEF ČONGVA
POKRAČOVANIE NASLEDUJE

SPOMIENKY NA VOJNU

Začiatkom septembra sme si pripomenujeli 57. výročie vypuknutia 2. svetovej vojny. Mnohí naši krajania na Spiši a Orave, či si to želali alebo nie, ocitli sa v samom strede tejto fabriky smrti. Dostali jednoducho povolávacie lístky a museli ísi na frontu. Cesty osudu sú však nevyspytateľné. Stávalo sa, že príslušníci krajanských rodín bojovali na oboch stranach frontu. Tak to bolo aj v prípade rodiny Jozefa Petráška z Krempách, ktorého vojnové osudy chceme dnes predstaviť.

V armáde

Tesne pred vypuknutím vojny o niečo starší švagrovia Jozefa Petráška museli narukovať do poľskej armády. Medzitým sa Spiš a Orava vrátili k Slovensku, a tak mladý Jozef dostal povolávací lístok do slovenskej armády. Narukoval na jeseň 1941 do Popradu. Veľmi ľažko prežíval rozlúčku s rodinou, najmä prvé týždne. Pomaly si však zvykol na vojenský život, ba našiel si aj veľa priateľov. Po niekoľkomesačnom výcviku v tomto tatranskom mestečku, bol Jozef Petrášek spolu s ďalšími vojakmi premiestnený do Levoče, kde ho zaradili do 5. pešieho pluku. Po ďalšom, asi dvojtýždenom zaškolovaní bol jeho pluk prepravený do Prešova, kde sa medzitým sformovala tzv. Rýchla skupina, premenovaná na Rýchlu brigádu a neskôr na Rýchlu divíziu. Zaradili do nej aj 5. peší pluk, a tým boli spečatené aj ďalšie osudy Jozefa Petráška.

Cesta na východ

Vtedajšie slovenské veliteľstvo muselo pod nátlakmi nasadiť Rýchlu divíziu do bojov na východnom fronte. Čože mohli robiť? Jozef Petrášek spolu s ďalšími Spišiakmi - L. Krišikom z Vyšných Lápš, J. Plutom z Tribša, J. a J. Kubušekovcami z Durština, J. Lukášom z Krempách, ako aj viacerými Oravcami nastúpili do vlaku. V Prešove sa s nimi rozlúčili slovenskí velitelia - generáli F. Čatloš, A. Malár

a A. Čunderlík. Cesta na východ bola veľmi dlhá. Nevedeli presne, kam idú a ani netušili, čo ich čaká. Po niekoľkých dňoch ich konečne vysadili nedaleko mesta Rostov na Done, od kiaľ ich premiestnili na frontovú liniu.

Na fronte

Jozef Petrášek bol zaradený do vojenského útvaru Matúš 5, ktorý mal na fronte krytie meno David. Divízia významne zasiahla do bojov pri Rostove. Keď už bola pri meste, Červená armáda použila zakázané chemické zbrane a front prelomila. Začal sa ústup k rieke Don, kde museli narýchlo postaviť pontónový most, aby sa mohli dostať za rieku. Odtiaľ sa autami prepravili k mestečku Golodajevka, kde sa front na niekoľko týždňov zastavil. Ich jednotka sa ocitla v ľažkej situácii, bez zásob potravín a streliva, ktoré preberali partizánske skupiny na okolí, a bez možnosti kontaktu s inými útvarmi. V takýchto podmienkach tam zotrvali pol roka. Potom sa opäť presunuli až za rieku Prekupsk. Tam, v neprestajne ostreľovaných zákopoch, prežil Jozef Petrášek Vianoce roku 1942. Boli to najsmutnejšie a najdramatickejšie Vianoce v jeho živote. V marci 1943 nastal všeobecný ústup. Z Jozefovej roty ostalo len 15 vojakov. Väčšine chýbalo strelivo. Aby sa vyhli obklúčeniu a zajatiu, vtedajšie veliteľstvo sa rozhodlo vojsko roztrúsiť. Časť ostala pri Kerči, ďalši pri prístave Odesa a tretia skupina pri Marianpoli.

Na Jozefa Petráška sa až teraz usmialo šťastie. Pred Vianocami 1943 dostal konečne dovolenkou a mohol prísť domov. Vtedy, pravdaže, ešte nevedel, že na Slovensku sa chystá povstanie a že front prejde aj cez Spiš.

V Krempachoch

Po zatlačení SNP do hôr sa vojnové diaenie rýchlo bližilo i na sever. Na začiatku roka 1945 prešli nemecké i sovietske vojská cez

Jozef Petrášek ako voják

Spiš. Počas trespkúcej zimy museli chodiť ľudia kopáť zákopy. Pri ostreľovaní najviac utrpeli Vyšné Lapše - veľká časť obce vyhorela. Ako J. Petrášek spomína, práve v tom čase sa v podhalianskej obci Groň stretol so sovietskym plukovníkom, ktorý sa zúčastnil bojov pri spomínamej rieke Prekupsk. Streli sa ako dobrí známi a po krátkom rozhovore si na znak priateľstva stisli dlane.

Zdalo sa, že tým sa vojna pre Spiš skončila. Bolo to len zdánlivé. Onedlho po celom okolí začala šarapatiť banda „Ogňa“, ktorá prenasledovala tamojšie obyvateľstvo. Len v Krempachoch mala na svojej čiernej listine 38 osôb. Preto sa mnohí museli skrývať, aby si zachránili aspoň holé životy. Ktože mal ľudí brániť? Stávalo sa, že obyčajný milionár bol cez deň strážcom poriadku a v noci pôsobil v Ogňovej bande. Situácia sa trochu stabilizovala až koncom roku 1946.

O rok neskôr sa Jozef Petrášek oženil. Jeho spoločníčkou života sa stala Ľudmilá Galušová. Odchovali štyroch synov a jednu dcéru, ktorí dnes už vedú samostatný život. Odbojár Jozef Petrášek je na zaslúženom dôchodku.

JOZEF PIVOVARČÍK

TVRDÝ ŽIVOT

Medzi našimi krajanmi na Orave žijú ešte ľudia, ktorí na vlastnej koži zakúsili hrôzy a útrapy druhej svetovej vojny. K tým, čo prežili, patrí aj Ján Filipek z Jablonky, o ktorom chceme dnes napísať. Je to človek, ktorý si po vojne za svoje národné presvedčenie veľa vytrpel, ale svoj slovenský pôvod, na ktorý je hrdý aj dnes, nikdy neskrýval.

Detstvo

Narodil sa 4. apríla 1917 v Jablonke, ako tretí zo štyroch detí Karola a Paulíny Filipekovcov. Rodičia, jednoduchí oravskí rolníci, ho odmalička učili pracovitosť, láske k rodnému kraju a rodinnej súdržnosti. Sedem tried

základnej školy vychodil v Jablonke v rokoch 1924 až 1931. Ako malý chlapec popri tom pomáhal v ľažkej práci na rodičovskom gazdovstve, skrátku zvykal si na ľažký chlebek roľníka. Získal však veľmi dobrý vzťah aj k drevu a k práci s ním, čo sa mu neskôr veľmi zišlo, keďže si ako zručný tesár mohol privyrobiť. Po skončení školy robil mnohé stolárske práce, pracoval tiež na píle, kde rezal dosky (gátroval), a pomáhal aj geodetom, ktorí v medzivojnovom období pripravovali podklady pre katastrálne mapy. Tako zarobenými peniazmi sa snažil aspoň trochu pomôcť aj svojim rodičom.

Vojnové roky

Čas neúprosne ubiehal, až prišiel rok 1939, a s ním začiatok II. svetovej vojny. Pre

Ján Filipek s vnučkou Anetou

Jána a jeho brata-dvojča Alojza, nastali ľažké chvíle. Museli opustiť rodičov, gazdovstvo a narukovali. Zaradili ich do 4. pluku v Ružomberku, kde sa po 6-mesačnom výcviku stal Ján guľometčíkom.

- Väčšie šťastie, ako ja, mal môj brat Alojz - hovorí Ján Filipek. Že prečo? Krátko po nastúpení vojenskej služby navštívil totiž Jablonku vtedajší slovenský minister národnej obrany gen. F. Čatloš. Všimol si medzi ľuďmi staršiu pláčucu ženu, našu matku, a prihovoril sajej. Vypočul si jej lútosť nad tým, že obidvaja synovia museli narukovať a tak jej prisľúbil, že jedného syna z vojenčiny uvoľní. Takto sa teda brat onedlho mohol vrátiť domov.

Jána s jednotkou neskôr prevelili do Mikuláša a potom už smeroval na východný front. Dostal sa až ku Kyjevu. Počas 18 mesiacov služby na frontovej línií veľa videl i zažil. Po zranení, ktoré utrpel, ho aj s ďalšími prepravili späť na Slovensko, do útvaru v Žiline, a neskôr do Starého Smokovca, kde sa asi 1-mesiac liečil zo zranenia. Až potom sa konečne aj on mohol vrátiť domov, a to ešte pred skončením vojny. Vyslúžil si aj zopár vyznamenaní a medaili.

Pred koncom vojny a tesne po nej, ich dom niekol'kokrát prepadli nejaké ozbrojené skupiny, ktoré sa raz vydávali za partizánov a inokedy za poľskú milicu. Zámienkou na prehliadky a ponižovanie im poslúžilo to, že bratia Filipekovci slúžili v slovenskej armáde a že nikdy netajili ani svoje národné prevedenie.

Pamäťám sa - hovorí Ján - že ked' k nám takto raz vtrhli, hovorili, že hľadajú zbraň.

Hrabali sa nám v skriňach, kým my sme museli stáť otočení tvárami k stene. Samozrejme, že žiadnu pušku nenašli, zato po ich odchode sme zistili, že nám ukradli šatstvo, obuv a mnoho iných vecí.

Mnohé príkoria musel znášať aj neskôr, keď vznikal nás Spolok. Párkrát bol vypočúvaný a raz ho milícia napríklad zbilá do krvi len zato, že sa odvážil žiadať vrátenie bicykla, ktorý im zobrali. Podobných incidentov zažil viac. Je preto smutné, že doteraz sa nenašiel nikto, kto by sa jemu, a mnohým ďalším Oravcom za krivdy, ktoré na nich boli v minulosti spáchané, ospravedlnil. A to nehovoríme o tých občanoch, ktorí boli po vojne odvlečení do rôznych táborov, odkiaľ sa, žiaľ, nie všetci vrátili. Ako presvedčený Slovák s veľkou radosťou privítal v roku 1947 vznik Spolku, do ktorého radoval sa zapojil hned od počiatku.

Rodina a práca

Po návrate z frontu sa krajan Filipek venoval najmä práci v gazdovstve a 16. augusta 1945 prišiel čas aj na ženbu. Manželkou sa mu stala Cecília Andrašáková, s ktorou vychovali tri deti. Majú dvoch synov Jozefa a Vladislava, a dcéru Annu. Tešia sa tiež zo siedmich vnučiek a vnúčika Radka. Veľkým miláčikom starého otca je najmä 3-ročná vnučka Anetka.

- Sobášil nás slovenský knaz Vojtašák - hovorí Ján Filipek - a dokonca zadarmo. Aj preto sa mi tento deň dvojnásobne zapisol do pamäti...

Dom, v ktorom dodnes bývajú, si postupne museli zmodernizovať.

- Bola to totiž veľmi stará stavba - hovorí Ján. - Snáď z roku 1890. Patril manželkým rodičom, a prestaňovali sme sa sem po našej svadbe. Ešte po vojne bol krytý len slamou, takže sme postupne strechu pokryli šindľami a robili sme na ňom aj ďalšie stavebné úpravy. Tesárske práce som si všetky robil sám.

Aj preto bolo potrebné, aby popri práci na gazdovstve chodil zarábať všade tam, kde potrebovali jeho tesársku zručnosť. Pracoval v Jablonke, Pekelníku i v Chyžnom. Išiel tam, kde ho zavolali, a všade odviedol kvalitnú robotu. Zveľaďoval však najmä svoje gazdovstvo, ktoré predsa len bolo hlavným zdrojom obživy pre celú rodinu.

- Roky mi však pribúdali - pokračuje Ján - ved' už onedlho budem mať na chrbte osem križíkov, takže som pred šiestimi rokmi hospodárstvo (asi 6 ha) prepísal na deti. Pokiaľ však ešte zdravie a sily dovoľujú, snažíme sa spolu s manželkou pomáhať deťom najmä pri starostlivosti o vnúčikov i v záhrade.

Život krajaná Jána Filipeka bol bohatý na mnohé, často žiaľ, nie vždy príjemné udalosti. Veľa si za svoje národné presvedčenie v minulosti musel vytrpieť, ale nepoddal sa. Bolo by preto dobré, keby sa na neho, ani na ďalších krajanov z Oravy a Spiša, ktorí mali podobný osud, nezabudlo.

Zaželajme kr. Filipekovi do ďalších rokov života najmä veľa zdravia a spokojnosti.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

ZABUDNUTÁ OBEC

Spišská obec Repiská sa nachádza na okraji podhlianskej gminy Bukowina Tatrzańska, preto niektorí obyvatelia vrávia, že sú trocha zabudnutí. Napriek tomu sa v posledných rokoch v obci veľa zmenilo. Samozrejme na lepšie, aj keď nadľaď nechýbajú problémy, ktoré v obci treba vyriešiť.

Lepšia cesta

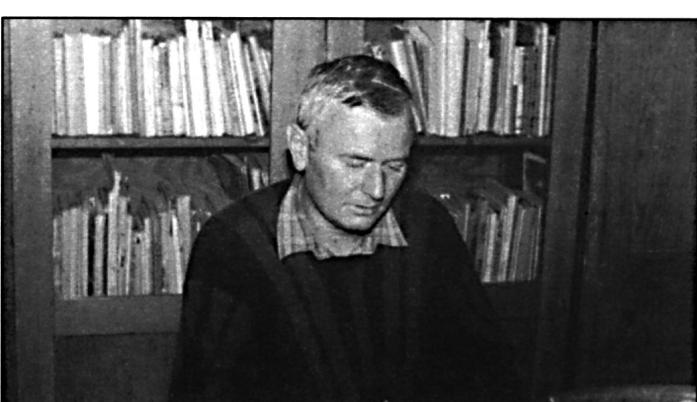
Repišťania, najmä obyvatelia Vojtyčkovho a Grocholovho Potoka, sa dlho ponošovali na neschodnosť cesty cez obec. V posledných rokoch sa však situácia výrazne zlepšila. Dnes, aj keď je cesta úzka, má asfaltový povrch. Vedie z Jurgova cez obidva Potoky a má prepojenie na Lapšanku v gmine Nižné Lapše. Žiaľ, problémom, na ktorý sa Repišťania už dlhší čas sťažujú, je otázka autobusového spojenia obce so svetom. Ide o

to, že autobus končí premávkou asi v polovici cesty medzi Jurgovom a Repiskami, pri nevyužitej budove budove miestneho roľníckeho krúžku, odkiaľ do Grocholovho Potoka treba ísi 2 km pešo. Práve tuná pozérám cestovný poriadok, z ktorého vysvitá, že Repiská majú štyri spojenia, žiaľ, len z Novým Targom. Súrne by sa im zišla aj linka do Zakopaného, tým viac, že do tohto mesta dochádza do škôl veľa mládeži. Na druhej strane Repiská majú dobré podmienky pre horskú turistiku a agro-

Malí Repišťania počas vyučovania

Riaditeľ školy Alojz Rusnák

turistiku. Stačilo by trocha dobrej vôle riadiťstva spojov v Zakopanom, aby predĺžilo len o jednu zastávku svoju linku vedúcu do Jurgova. Ako sme sa dozvedeli, Repišťania zozbierali dostatočný počet podpisov a poslali príslušnú petíciu na riadiťstvo PKS v Zakopanom. Zatiaľ' však písomnú odpoveď nedostali. Repišťania majú tiež namietky voči vodičom autobusov z Nového Targu do Repísk a späť. Často akosi „zabúdajú“ na spomínanú zastávku pred Repískami a končia jazdu v Jurgove. Kto chce mať istotu, že sa dostane do Nového Targu, nech radšej zbehne niekoľko kilometrov do Jurgova. Tam autobus vždy nájde. Preto Repišťania k autobusu do Jurgova chodia často na bicykloch, automobiloch, ba aj traktoroch. Najhoršie je to v zime, kedy je zle udržiavaná cesta klzká a ľahko môže dôjsť k nehode.

V škole

V Repískach sú dve základné školy, modernejšia v Brijovom Potoku a č. 2 v Groch-

lovom Potoku. Tá druhá je súčasťou starej budovy, ale zato dobre udržiavanej. Jej dlhoročným riadiťom je jurgovský rodák Alojz Rusnák. Spolu s ním pracujú len štyri učiteľky, ktoré v ôsmich triedach učia 47 žiakov. Triedy sú útluné, ale maličké. Aby sme sa napríklad dostali k piatakom, treba prejsť cez triedu tretiakov.

Donedávna bola táto škola v ťažkej situácii. Pred dvoma rokmi sa však bukovinská gmina vážnejšie prizrela jej potrebám a určila pre školu 20 tis. zl. Z kvádrov, ktoré pre školu venoval miestny požiarny zbor, bolo pristavené nové ľavé krídlo a súčasne boli adaptované ďalšie, doteraz nevyužívané miestnosti, o.i. na šatňu a pod.

V minulom školskom roku samospráva určila ďalšie finančné prostriedky pre školu v Repískach. Celý objekt bol z vonkajšej strany omietnutý a kúpili aj nábytok pre audiovizuálne pômocky, aj keď ich škola ešte nemá. Stavbárov sme zastihli aj počas tohoročných letných prázdnin pri vyrovnávaní terénu za školou. Malo tam byť zriadené ihrisko pre

školskú mládež, aby mala bezpečné miesto pre športovanie.

- Podmienky výučby sa nám podstatne zlepšili - hovorí riadiť školy A. Rusnák. - Potrebovali by sme však, aby nám školské kuratórium aspoň trochu pomohlo vo vybavení školy didaktickými pomôckami. Ved nemáme ani poriadny magnetofón, ktorý je potrebný pri výučbe cudzích jazykov. A predsa potrebujeme aj celý rad iných vecí, napr. stoličky, písaci stroj, počítač, televízor a pod. Dúfam však, že pomaly našu školu zmodernizujeme.

S veľkou pomocou škole prišli aj sami obyvatelia, ktorí svojpomocne pracovali pri jej obnove. Pochvalu si zaslúži najmä 26-členné rodičovské združenie, v ktorom pod vedením predsedníčky A. Jurgovianovej a jej zástupkyne A. Hyžnej kúpili pre školu o.i. farby a trochu športového zariadenia. Odkiaľ mali peniaze? Získali ich o.i. organizovaním zábav a iných podujatí. Iniciatíva hodná povšimnutia.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Krempašania tancujú v Komárne

Spieva zmiešaný zbor Lúčnica z Bratislavы

SLOVAČ V KOMÁRNE

V dňoch 21. až 29. septembra t.r. sa v Komárne konal 7. ročník Matičných dní. Organizátor podujatia - Dom Matice slovenskej v Komárne, pripravil obsiahly kultúrny program, v tom: prehliadku folklórnych súborov, súťaž v spevovi slovenských ľudových piesní pre žiakov, besedu o J.C. Hronskom spojenú s vernisážou výstavy pre študentov stredných škôl, vystúpenie Armádneho umeleckého súboru a pod. Matičné stretnutie v Komárne sa začalo slávnostnou sv. omšou v miestnom kostole sv. Andreja, ktorú slúžil Msgr. Anton Hlinka a zavŕšili ho bohoslužby v evanjelickom kostole a kladenie vencov pri soche generála M.R. Štefánika.

Cestou v Krempách

Na pozvanie komárňanského Domu Matice slovenskej sa matičných slávností

zúčastnil 25-členný folklórny súbor Zelený javor z Krempáčov.

- Mali sme už krajanské súbory z Ukrajiny, Juhoslávie, Rumunska a Maďarska, - povedala našej redakcii riadiťka Domu MS v Komárne Gabriela Kobulská - preto sme tentokrát pozvali Slovákov z Poľska.

Cesta z Krempáčov trvala takmer sedem hodín. Bola súčasťou únavnej, ale veľmi zaujímavéj. Len čo nás súbor dorazil do tohto naddunajského mesta, hned sa pri nás objavili matičarky Klára Poláková a Mária Ježová, ktoré nás po celý čas sprevádzali a snažili sa nám náš pobyt v Komárne všemožne spríjemniť. Prezreli sme si meno, ba čo viac, niektorí členovia súboru prešli po komárňanskom moste SNP na maďarskú stranu - do Komáromu, aby mali v cestovnom pase aj maďarskú pečiatku. Chceli sa pochváliť, že v priebehu jedného dňa boli až v dvoch štátach.

V Matičnom dome

Súbor Zelený javor z Krempáčov vystúpil v programe prehliadky folklórnych súborov, ktorá sa konala v sobotu 28. septembra. Ako prvý uviedli konferencionéri - S. Bileková a J. Černek detský folklórny súbor Borinka z Nitry. Po nich, pre spestrenie programu, vystúpil známy zmiešaný spevácky zbor Lúčnica z Bratislavы. Zbor, ktorý v súčasnosti vede E. Matušová, pôsobí už takmer 50 rokov a zúčastnil sa viacerých vystúpení doma i v zahraničí. V jeho podaní sme mali možnosť vypočuť si krásne slovenské národné piesne, ale aj ľudové pesničky v úprave slovenských skladateľov. Lúčničiai sa ukázali ako ozajstní majstri spevu, za čo samozrejme dostali dlhotrvajúci potlesk.

Po nich, sa na pódiu ukázal dlho očakávaný súbor Zelený javor z Krempáčov, ktorý sa publiku predstavil folklórnym pásmom Na spiškú nôtu. Najprv samozrejme zazneli

DOKONČENIE NA STR. 19

Pochod hasičov cez Čierne Hory

Svätenie nového automobilu

POŽIARNICKÁ SLÁVNOSŤ

Čitatelia Života môžu byť trocha zmätení, že už druhýkrát píšeme o slavnostnom odovzdání požiarneho automobilu v Čiernej Hore. Obe časti tejto obce - od Tribša, a od Jurgova - majú však samostatné hasičské zbrane, preto sme sa tentoraz na posviacku vybrali do - Záhory, čiže Čiernej Hory od Tribša.

Tamojší požiarny zbor je oveľa mladší. Vznikol len pred 23 rokmi. Počiatky mal ľahké. Keď si zabezpečil striekačku a iné hasičské náradie, nemal ho kde uskladniť, a tak pre tento cieľ dlhé roky využívali súkromný dom A. Milona. Pred niekoľkými rokmi konečne pristúpili k výstavbe hasičskej zbrojnice. Stavba, žiaľ, nie je doposiaľ ukončená, ale aspoň umožňuje uskladniť hasičské zariadenie.

Automobil namiesto koní

Hasiči z Čiernej Hory chodievali hasiť požiare tradične, teda...konským záprahom. Potom sa trochu zmodernizovali a požičiaval si súkromný traktor bud' automobil. Bolo to však nepraktické a zdľiháve, najmä počas akcie, kedy rozhodujú minúty. Preto tamojší predseda požiarneho zboru Stanislav Heldák a veliteľ Ján Milon začali vyvijať úsilie pre získanie vlastného automobilu. Po niekoľkoročných snahách im konečne bukovinská gminná rada pridelila požadovanú sumu - 23 tisíc zlotých na nákup automobilu.

Slávnosti sa zúčastnila takmer celá obec

Posviacka

dlho očakávaného požiarneho automobilu sa konala v nedeľu, 25. augusta. Slávnosť sa začala sv. omšou, ktorú odslúžil tamojší farár Hubert Kasztelan. Sv. omša, ako podotkol kňaz, bola venovaná všetkým hasičom, ktorí často z nasadením života pomáhajú ľuďom v neštastí. Po slávnostnej sv. omši prešli zhromaždené požiarne zbrane a mnohí občania za zvukov jurgovskej dychovky k budove hasičskej zbrojnice, pred ktorou už čakal, vyzdobený farebnými stuhami a kvetmi, nový požiarny automobil značky Žuk A-156 H. Slova sa ujal veliteľ čiernohorských požiarnikov, ktorý privítal zhromaždených hostí, vtom: vojta bukovinskéj gminy F. Jeziereczaka, gminného tajomníka M. Mikołajczyka, pokladníka gminy L. Rzepku, predstaviteľa vojvodského veliteľstva požiarnych zborov v Novom Sączi plk. K. Cepucha, zástupcu Oblastného veliteľstva požiarnych zborov v Zakopanom A. Kowalcze, richtárku obce A. Chowaniecovú, miestnych poslancov, a požiarne zbrane z Jurgova, Čiernej Hory od Jurgova, Tribša, Repíška, Lešnice, Bialky, Bukowiny Tatrziańskiej, Brzegów a ďalších.

Po vztýčení štátnej vlajky začala ceremonia posviacky. Najprv automobil posvätil čiernohorský kňaz H. Kasztelan, potom ho, za vyhrávania jurgovskej dychovky obliaľ prúdom zlatistého šampanského čestní kmo-

trovia a kmotričky Anna Jeziereczaková, Mária Kowalczyková, Jozef Heldák a Stanislav Kowalczyk.

Nasledovali príležitostné prejavy. Medzi iným vojta bukovinskéj gminy F. Jeziereczak vysoko vyzdvihol aktivity Čiernohorcov a vyslovil nádej, že vo svojej obetavosti pre obec nepoľavia ani v budúcnosti. Predstaviteľ Vojvodského veliteľstva požiarnych zborov plk. K. Cepuch zase o. i. vyjadril presvedčenie, že nový automobil bude požiarnikom slúžiť čo najlepšie.

Vyznamenania

Milým momentom na slávnosti bolo udelenie hasičských vyznamenaní. Zlatú medailu za zásluhy pre požiarneho dostaal Andrej Kikla, striebornú - Ján Jezerčák, bronzovú - Vladislav Milon a Andrej Heldák. Odznaky Vzorný požiarnik dostali: Jozef Vodžák, Vladislav Milon, Vladislav Gogol'a, Ján Jezerčák a Eugen Kowalczyk. Okrem toho na návrh Gminného zväzu požiarnych zborov vojta F. Jeziereczak, K. Cepuch a A. Kowalcze vyznamenali odznakmi aj ďalších požiarnikov. Za 20 rokov práce pre požiarneho boli vyznamenaní: A. Horník, F. Mlynarčík, J. Kerňožák, A. Heldák, A. Heldák, J. Sarna, E. Kowalczyk, za 15 rokov - S. Heldák, za 5 rokov J. Košút, B. Jeziereczak a M. Gogola.

Všetkým vyznamenaným srdečne gratulujueme.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Udeľovanie vyznamenani

Novinári s veľvyslancom SR M. Servátkom a riaditeľom SI J. Budziňákom na radnici v Spišskej Novej Vsi

Stretnutie s primátorom Košíc R. Schusterom (sprava)

POLSKÍ NOVINÁRI NA SLOVENSKU

V dňoch 9. až 15. septembra sa už po druhý raz uskutočnil zájazd 50-člennej skupiny poľských novinárov po Slovensku, ktorí usporiadal Slovenský inštitút vo Varšave. Mal prispieť k tomu, aby poľská verejnosť aj cez masmédiá lepšie spoznala Slovensko. Vedľa doterajšie informácie o SR boli často neúplné a nezriedka skreslené.

Na Kysuciach

Štátne hranice sme prešli v Zwardoni. V obci Skalité nás už čakali predstaviteľia obce a okresu. Po slávnostnej akadémii skupina novinárov odcestovala do Čadce, najväčšieho okresného mesta na Kysuciach. V mestskom úrade ich prijal primátor mesta Čadce J. Pohanček a vo večerných hodinách sa stretli v Dome kultúry na tlačovej besede. Novinárov vari najviac zaujímali otázky podnikania, turistiky a kultúry v regióne, prihraničnej spolupráce s Poľskom a pod. Ako sa ukázalo, veľa vecí je ešte potrebných vyriešiť, preto nečudo, že sa tamojší podnikatelia, ale aj samosprávni činitelia optimisticky pozerajú na vytvorenie obchodného trojuholníka Čadca - Frydek Místek - Bielsko-Biała. Iste by napomohlo o.i. k zníženiu nezamestnanosti, ale aj zviditeľneniu Kysúc v Poľsku.

V Turci

Po Kysuciach to bol druhý historický región, s ktorým sa poľskí novinári zoznámili na Slovensku. Zastavili sa totiž na niekoľko hodín v starobylom slovenskom meste - Žiline, kde sa v mestskej radnici stretli s primátorom mesta, poslancom SNR a predsedom SNS Jánom Slotom a ďalšími predstaviteľami mesta a okresných úradov. Po úvodných príhovoroch sa začala priateľská beseda, počas ktorej pán primátor odpovedal na množstvo otázok zvedavých novinárov. Napr. aká je hospodárska situácia regiónu? Aký je politický kľúč a vplyv vládnej koalície pri obsadzovaní prednostov okresných úradov a primátorov miest? Čo je so začleňovaním Slovenska do európskych štruktúr? Aký je postoj SNS voči Rusku a ďalším slovanským krajinám a pod. Po besede čakala novinárov ešte krátká prehliadka mesta a vodného diela na Váhu a opäť sa vydali na cestu, aby sa navečer ocitli v hlavnom meste Slovenska -

v Bratislave

Hned' po ubytovaní čakala novinárov ďalšia tlačovka, pripravená Slovenskou informačnou agentúrou, za účasti Ing. Petra Stanka

- ekonomickej poradcu premiéra V. Mečiara. Možno aj preto bola väčšina otázok venovaná hospodárskej situácii mladej Slovenskej republiky. Nie všetci novinári však súhlasili s tvrdneniami p. Stanka. Pýtali sa o.i. prečo musí poľský turista, počas pobytu na Slovensku platiť za turistické služby toľko ako turista zo Západu; prečo majú problémy zahraniční turisti s výmenou valút a musia sa legitimovať cestovným pasom; prečo nemožno v slovenskej zmenárni zameniť poľské zlotted a pod. Odpovede neboli ľahké, ani presvedčivé...

Nasledujúci deň pobytu v Bratislave bol venovaný stretnutiam s predstaviteľmi slovenskej vlády. Najprv sa všetci novinári zúčastnili zaujímavej besedy so štátnym tajomníkom MZV SR J. Šestákom, ktorý ich oboznámil so súčasnou zahraničnou politikou Slovenska a vyjadril jednoznačné presvedčenie, že Slovensko sa chce rozhodne stať členom EÚ a NATO. Pán minister sa tiež dotkol stretnutia premiérov vlád CEFTY v Jasnej a otázok vzťahu Slovenska s Maďarskom a Poľskom.

Potom už nasledovali stretnutia v zájomových pracovných skupinách. V politickej skupine sa zúčastnil besedy predsedu zahraničného výboru SNR D. Slobodník spolu s koaličnými poslancami, v ekonomickej skupine boli prítomní predstaviteľia ministerstva hospodárstva a privatizácie, kým v tretej diskusnej skupine prišiel na stretnutie minister ochrany životného prostredia SR J. Zlocha a predsta-

Polských hostí víta primátor Žiliny a predseda SNS J. Slota

Slávny bojnický oltár opäť doma

viteľ ministerstva pôdohospodárstva, riaditeľ Váhostavu J. Binder - generálneho realizátora vodného diela v Gabčíkove. V štvrtej skupine, tiež tematicky zaujímavej, sa hovorilo o otázkach slovenskej kultúry a školstva. Na stretnutí boli prítomní štátne tajomník ministerstva školstva SR A. Nemčok, predsedca Matice slovenskej J. Markuš a riaditeľ sekcie umenia na ministerstve kultúry SR J. Gerbók. Nepochybujem, že si z týchto besied každý odniesol množstvo informácií o súčasnom dianí na Slovensku.

Po stretnutiach a plavbe po Dunaji nás čakalo ešte jedno podujatie - stretnutie s veľvyslancom Poľskej republiky v SR Jerzym Korolcom a riaditeľkou Poľského inštitútu v Bratislave W. Miroslawcou.

Na Horehroní

Z Bratislav viedla cesta novinárov do Prievidze, kde sa stretli s predstaviteľmi mesta a okresu. Po návšteve firiem Elas a Yzaki Debná Slovenskia, zavítali i do známych kúpeľov Bojnice, kde sa každý rok v tamojšom zámku koná festival upírov a strašidel. V priestoroch zámku sa už nachádza aj predmet niekdajšeho slovensko-českého sporu - bojnický gotický oltár.

Bol už večer, keď sme dorazili do Banskej Bystrice. Pamäťom sa na toto banské mesto spred niekoľkých rokov. Dnes som ho takmer nespoznal. Jeho historické jadro je pekne zrekonštruované a večer vyzeralo ako talianske Benátky. Návštevu mesta sme ukončili pri pamätníku SNP.

Na východnom Slovensku

Košice - to je ozajstná metropola východného Slovenska. Aj tu, podobne ako v Žiline, prebiehajú v centre mesta reštaurátorové práce. Pracuje sa vo dne v noci, aby stavbári stihli

ukončiť svoje dielo pred príchodom zimy. Vo večerných hodinách sa poľskí novinári stretli v Jakubovom paláci s primátorom Košíc a niekdajším predsedom Slovenského parlamentu Rudolfom Schusterom. Pán primátor, ako nezávislý politik, vyzdvihol viaceré pozitívne tendencie súčasného vývoja Slovenska, ale mal aj kritický názor na niektoré javy. Košičania si svojho svojho primátora veľmi vázia, tým viac, že v poslednom období urobil pre mesto veľmi veľa. Veľmi zaujímavá bola i návšteva nedalekého rómskeho profesionálneho divadla Romathan, ktorého činnosť hradí ministerstvo kultúry SR. Ako nám povedala jeho riaditeľka Anna Koptová, je to jediné rómske profesionálne divadlo v Európe. Popri pravidelných predstaveniach sa zúčastňuje aj na mnohých divadelných festivaloch. Naposledy boli aj v poľskom Gorzowe, kde vystúpili s muzikálom Cigáni idú do neba. Poznamenajme, že divadlo zamestnáva okolo 80 umelcov a iných pracovníkov. Keďže bola práve skúška, rómski umelci nám ukázali časť svojho pôsobivého umenia.

Pobyt v Košiciach sa nemohol zaobísť ani bez stretnutia s ďalšou národnostnou menšinou, presnejšie s aktívom Kultúrneho zväzu Maďarov na Slovensku. Poľskí novinári sa pýtali najmä na rôzne aspekty postavenia Maďarov na Slovensku. Počúval som s veľkým záujmom a mohol som si len vzdychnúť. Kiežby mali Slováci v Poľsku také práva, ako národnosti na Slovensku.

Posledný deň pobytu na Slovensku sme začali návštevou Východoslovenských železiarň. Stretli sme sa tu s menežmentom podniku a prezreli sme si aj výrobnú časť - valcovňu. Tento priemyselný kolos, ktorý zamestnáva až 25 tisíc pracovníkov, je dnes nie len najväčším podnikom na Slovensku, ale je aj

rentabilný. Vďaka tomu je sponzorom viačerých humanitných aktivít, ba aj majiteľom českého športového klubu Sparta Praha.

Na Spiš

nás doviedla malebná a romantická cesta územím Slovenského krasu a Slovenského raja. Očakáva sa, že sa stanú významnou turistickou atrakciou, prinášajúcou Slovensku veľký zisk. Po ceste sme sa zastavili na najväčšom európskom hrade - Spišskom hrade, ktorý bol nedávno zaradený do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Navštívili sme tiež katedrálu v Spišskom Podhradí a neskôr aj starobylú Levoču, kde nás už očakával veľvyslanec SR v Poľsku Marián Servátku. Spolu s ním a riaditeľom Slovenského inštitútu vo Varšave Jánom Budziňákom, ktorý nás sprevádzal počas celého zájazdu, sme si prehliadli mesto a navštívili levočský Liehofruct The White Lady (Biela Pani), s.r.o. Po ochutnávke výborných výrobkov tohto spisského liehovaru sme odcestovali do Spišskej Novej Vsi, kde sa na mestskej radnici konalo posledné stretnutie s primátorom K. Mitríkom, ktorý nás oboznámil s dejinami a súčasnosťou tohto spišského mesta.

V nedeľu ráno sme vyrazili na spiatočnú cestu. Išli sme cez Kežmarok a malebný Ždiar do Poľska. Všetci boli spokojní, aj keď trochu unavení z pobytu v tejto krásnej krajinе. Dúfajme, že sa to odzrkadlí aj v poľskej tlači, rozhlase a televízii. Veľká vďaka patrí predovšetkým riaditeľovi Slovenského inštitútu vo Varšave dr. Jánovi Budzinákovi, ktorý pripravil tento náročný zájazd. Verme, že prispeje k lepšej informovanosti o Slovensku a jeho zviditeľneniu v Poľsku.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

KRÁTKO Z ORAVY

Ako nás informoval jablonský vojt Mgr. Julian Stopka, povodeň, ktorá postihla gminu v dňoch 7. a 8. septembra t.r. spôsobila značné materiálne škody o.i. na komunikáciach, poškodila mnohé mosty a voda zaplavila aj niekoľko hektárov polí. Napríklad v Matonogoch museli požiarnici pumpovať vodu z pivničných priestorov miestnej ZŠ a v Hornej Zubrici si opravu vyžaduje až 7 mostov. Celkové škody boli vyčíslené na 224 tisíc nových zlôtých.

Veľké škody spôsobila povodeň aj vo Veľkej Lipnici. Voda strhla most v Prívarovke, ďalších päť podmyla, poškodila miestne cesty, zaplavila polia a v Murovanici zlánila chatky výletníkov. Celkové škody sa vo Veľkej Lipnici odhadujú na 90 tisíc zlôtich.

***

17. augusta t.r. bola na štítu Babej Hory zo slovenskej strany umiestnená pamätná ta-

buľa, pripomínajúca pobyt a turistické vychádzky Karola Wojtylu po Babej Hore v časoch, keď bol najsúkromnejším kňazom a potom arcibiskupom a krakovským metropolitom. Tabuľa bola osadená vďaka iniciatíve občanov štyroch obcí, a to Zubrohlavy, Rabče, Rabčík a Sihelného.

***

Už deviaty raz sa konala na Danielkach pri Podvuku sv. omša pri piete Sedembolestnej Panny Márie, pochádzajúcej z roku 1749. V nedeľu 22. septembra t.r. sem prišlo viac ako tisíc ľudí z celej Oravy, aby sa po omši celebrovanej kňazom K. Guniom zúčastnili odhalenia pamätnej tabule, pripomínajúcej stály a blízky kontakt sv. otca, pápeža Jána Pavla II. s Oravou, jej občanmi a Babiohorskou prírodou. Tabuľu posvätil pápež 11. augusta t.r. v Castel Gandolfo, kde ju zanesla 9-členná delegácia z Oravy, ktorej členmi boli o.i. oravský dekan B. Kołacz, A. Karlak, E. Kowalczyk a B. Kowalczyk. Tabuľa je dieľom sochára zo Zakopaného Michała Gaśnicu-Szostaka.

***

V novom školskom roku 1996/97 začalo výuku v gmine Veľká Lipnica 1 062 žiakov v 50. triedach. Z toho v ZŠ č. 1 (244 žiakov v 9. triedach), v ZŠ č. 2 (291 ž. v 11. tr.), v ZŠ č. 3 (196 ž. v 9. tr.), v ZŠ č. 4 (124 ž. v 9. tr.), v ZŠ Kičory (117 ž. v 9. tr.) a v Technickom lýceu 90 žiakov v troch triedach, t.j. 2 prvé a 1 druhý ročník. O ich vzdelávanie bude dbať v gmine 70 učiteľov.

***

5. septembra oslávil 65. rokov Michal Soľava, predseda MS SSP v Hornej Zubrici. Srdečne blahoželáme, a prajeme veľa zdravia a úspechov v osobnom i spoločenskom živote.

***

18. augusta uplynulo už 51. rokov odo dňa, kedy si svoje áno povedali naši krajania Ján a Cecília Filipkovi z Jablonky. Do ďalších rokov spoločného života im prajeme veľa zdravia a spokojnosti.

PETER KOLLÁRIK

Biskupa F. Tondru víta miestny farár W. Podhalański...

... a jurgovské krajanky v malebných krojoch

BISKUP FRANTIŠEK TONDRA V JURGOVE

Jurgov je rodiskom viacerých významných osobností, medzi ktoré patrí nepochybne i kňaz, kanonik a historik Jozef VOJTAŠ. Práve v tomto roku uplyva 90. výročie jeho nedožitých narodenín. Pri tejto príležitosti sa Jurgovčania rozhodli uctiť pamiatku svojho zaslúžilého rodáka a pozvali na slávnosť aj spišského biskupa ThDr. Františka Tondra.

Svätá omša

V nedelu 15. septembra t.r., aj keď trochu poprvávalo, sa pred miestnym kostolom zhromaždili zástupy Jurgovčanov a krajanov z okolitých dedín, aby uvítali otca biskupa počas jeho opäťovnej návštevy na Spiši. Presne o 11. hod. sa začala slávnostná sv. omša za dušu zosnulého J. Vojtasa, ktorú celebroval biskup F. Tondra spolu s tribšským dekanom B. Kozýrom a jurgovským kaplánom J. Marekom. V kostole otca biskupa privítal jurgovský farár W. Podhalański, v mene obce krojované krajanky H. Gombošová a H. Čongvová, kym za mládež A. Rusnáková a T. Vojtas.

Pobožnosti sa zúčastnil aj veľvyslanec SR M. Servátka, tajomník biskupského úradu D. Škrabek, predseda ÚV SSP J. Čongva,

primátor Kežmarku F. Grochola, primátor Spišskej Belej D. Roth, bývalý riaditeľ jurgovskej mešťianky M. Griger a jej učiteľ L. Kudzbel z Kežmarku a asi 50-členná skupina občanov Spišskej Belej, posledného pôsobiska J. Vojtasa.

Počas sv. omše otec biskup prednesol dojimatív homíliu, v ktorej zároveň vyzdvihol život a prácu kňaza J. Vojtasa, zmienil sa o t'ažkom osude Spišiakov, ktorí - nezávisle od seba - museli viackrát meniť štátnu príslušnosť, a zdôraznil: - *Žijete v národnostne miešanej obci, niektorí sa tu považujú za Poliakov, iní za Slovákov. Aj jedni, aj druhí si však musia uvedomiť, že všetci sme predovšetkým kresťania a mali by sme žiť v láske i porozumení a vyvarovať sa nenávisti a zloby. To je to najhlavnejšie... Kedže žijeme v demokracii, každá vrchnosť - či už štátna alebo cirkevná - musí umožniť každému žiť podľa svojej príslušnosti a podľa svojho národného cítenia. Teda aj liturgia, aj celý náboženský život musí byť umožnený jak jedným, tak druhým v ich reči, ku ktorej sa hlásia. Máte na to právo...*

Po sv. omši sa otec biskup spolu s ostatnými účastníkmi bohoslužby pobral na

miestny cintorín, k hrobom rodičov zosnulého kanonika - Žofie a Františka Vojtasovcov, kde sa pomodlil a položil kyticu kvetov. Zastavil sa aj pri ďalších hroboch, v tom i tragicky zosnulého jurgovského farára J. Węgrzyna.

Stretnutia s krajanmi

Po obedu (na fare) sa otec biskup aj s ďalšími hostmi vybral navštíviť rodny dom Jozefa Vojtasa, v ktorom dnes bývajú príbuzní nebohého kanonika, manželia Burkátovci s rodinou. Tí dôstojného hosta privítali starodávnym spôsobom - chlebom a soľou. Medzitým sa Jurgovčania, Spišskobeľania a krajania z iných obcí zišli v miestnej hasičskej zbrojnici, kde sa malo uskutočniť stretnutie so spišským biskupom. Končne po dlhom očakávaní prišiel medzi nich, vítaný dlhotrvajúcim potleskom.

Stretnutie otvoril predseda ÚV SSP, prof. J. Čongva, ktorý otca biskupa, veľvyslanca SR M. Servátka, kanonika B. Kozýra a ostatných prítomných oboznámil stručne s dejinami Jurgova a jej nedávnymi oslavami 450. výročia založenia obce. Potom vystúpil prof. M. Griger, ktorý predstavil zhromaždeným profil J. Vojtasa ako človeka, kňaza a historika, porozprával o jeho utrpení v žalároch totalitného režimu a podelil sa s

Hroby kanonikových rodičov - Žofie a Františka Vojtasovcov

Otec biskup počas modlitby pri hroboch Ž. a F. Vojtasovcov

Krajania na stretnutí s otcom biskupom v hasičskej zbrojnici

Prof. J. Čongva oboznamuje vzácných hostí s dejinami Jurgova

prítomnými i vlastnými zážitkami z osobných stretnutí s jurgovským rodákom.

Začala sa beseda. Otec biskup si pozorne vypočul všetky krajanské hlasy a ich problémy a žiadnu otázku nenechal bez odpovede. Nabádal k trpežlivosti i zmierlivosti a zdôraznil, že všetky spory treba riešiť kresťansky. Prehovoril i veľvyslanec SR M. Servátka, ktorý porozprával o svojich dojmoch zo stretnutia s krajanskou mládežou vo Varšave a prisľúbil ďalšiu pomoc v riešení problémov našej menšiny...

Jozef Vojtas

sa narodil 24. novembra 1906 v Jurgove ako jedno z ôsmich detí Žofie a Františka Vojtássovcov. Ľudovú školu vychodil v rodnej obci, po čom absolvoval 2 gymnaziálne triedy u piaristov v Podolinci, 3 triedy v Košiciach a 3 triedy v Levoči, kde r. 1925 aj zmaturoval. Pôvodne mienil študovať medicínu, no bol to asi Boží prst, ktorý ho čoskoro usmernil na teológiu do seminára v Spišskej Kapitule, ktorú absolvoval v rokoch 1925-1930. Kňazské svätenie prijal z rúk spišského biskupa Jána Vojtaššáka a primičnú sv. omšu slúžil v Jurgove 27. apríla 1930.

Svoju kňazskú činnosť začal J. Vojtas v máji 1930 ako kaplan v Hrabišiciach. O dva

roky neskôr sa stal najprv administrátorom a r. 1934 farárom vo Veľkej Frankovej. Roku 1940 bol vymenovaný za cirkevného škôldozorca a dekana zamagurského dekanátu, do ktorého patrili aj spišské obce, ktoré sa r. 1939 vrátili k Slovensku. Ako dekan vynaložil veľa úsilia na to, aby sa na inkorporovanom území nikomu nekrivdilo. Zastával sa poľských občanov na tomto území, pomáhal poľským utečencom pred nemeckým terorom, ochraňoval židov a iných prenasledovaných. Na jeho pozvanie zavítal 13. V. 1940 do Nedece prezident SR Dr. J. Tiso. Po vojne, keď Spiš a Oravu pripojili k Poľsku, vyvýjal aktívnu činnosť pre ich návratenie k Česko-Slovensku.

Roku 1947 bol J. Vojtas menovaný za farára v Levoči. Vtedy vypracoval plán na riešenie problému Mariánskej hory. Významne sa pričinil o zveľadenie náboženského života vo farnosti, oživil spolkovú činnosť, dbal o cirkevné objekty a prispel k tomu, že levočské púte nadobudli masový, celoslovenský charakter. Spišský biskup J. Vojtaššák, hodnotiac obetavú prácu J. Vojtasa na cirkevnom i národnom poli, vymenoval ho v júni 1948 za čestného kanonika spišskej katedry.

Roku 1950, keď sa začali perzekúcie a zatváranie kňazov, bol aj J. Vojtas internovaný

a odvezený do Mučeníkov. V novembri 1951 bol obžalovaný z velezrady a pokusu o organizovanie hromadného útekú za hranice a Štátnym súdom v Bratislave odsúdený na 16 rokov väzenia. Žalárovaný bol v Prešove, Leopoldove, Bratislave a na Mirove. Prepustili ho sice v máji 1960, ale bezpečnostné orgány ho naďalej sústavne sledovali.

Roku 1969 ho biskupský úrad menoval za administrátora do Spišskej Belej, kde - aj keď s podľomeným zdravím - vyvíjal obetavú pastoračnú činnosť až do svojej smrti 22. marca 1976.

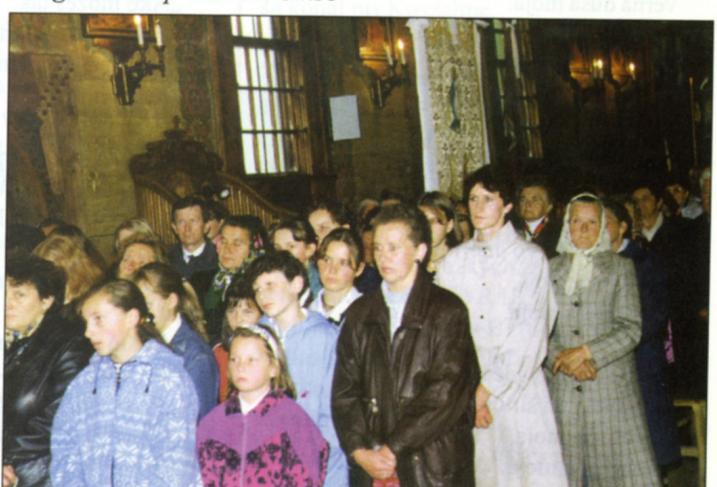
Popri kňazskej práci sa J. Vojtas venoval rozsiahlej vedeckej činnosti, najmä v rokoch 1965-75. Medzi ďalšie pripravil knihu o živote svätca a svätic *Naši patróni* a pre potreby Slovákov doma a v zahraničí zostavil modlitebnú knižku a spevník *Môj priateľ*. Napísal tiež celý rad štúdií venovaných historii Spiša, ku ktorým o. i. patria: *Hrad Lubovňa, Z minulosť krížovníckeho prepoštstva v Lendaku, Diecézne spory o niektoré časti Spiša, Spišské prepoštstvo a biskupstvo*. K 700. výročiu spišských miest zostavil zborníky *Matejovce a Lubica* (s vlastnými štúdiami o ich minulosťi). Prispel tiež štúdiami do zborníkov *Spišská Belá* a *Spišská Nová Ves*. Možno aj preto si vyslúžil prímenie - historik Spiša.

Text a foto: Ján Špernoga

Uvítanie otca biskupa pred rodným domom kanonika J. Vojtasa. Foto: J. Čongva

Jurgovčania počas sv. omše

JOZEF FRANTIŠEK KUNIK

BIČ NA ZLÉHO MUŽA

Fero Šúbič, odchovaný na bryndzových haluškách a baranine, vyhúkol na chlapa švihovatého, ale aj tvrdého. Čo sa mu zapáčilo, musel mať. Iba ženu si dlho vyberal. A keď sa už pozdávalo, že ostane starým mládencom, skrížila mu cestu jedna jediná.

Vracal sa z trhu a prichodilo mu prejsť popred kvetinársky obchod. Zahliadol dievča, čo vo výklade polievalo kvety. So-tva sa naň zahľadil, dievča odskočilo, ani čo by ho zrakom popálil. Zapáčilo sa mu. Vošiel do obchodu, ale už tam nebolo. Videl iba veľa kvetov okolo seba a staršieho pána, ktorý viazal kyticu z ružových klincov.

„Čo si prajete?“ opýtal sa.

Najradšej by si bol želal dievča, čo polievalo kvety, ale to mu povedať nemohol. Z pestovaných kvetov poznal iba muškáty, ktoré v oknách opatrolovala jeho nebohá mat', nuž povedal:

„Muškát.“

„Aký?“

Ozaj, aký?

„Ružový, biely alebo červený?“ hľadel mu záhradník pomôcť.

„Ružový,“ spresnil, hoci matka pestovala červené. Záhradník podišiel k závesu na zadnej stene miestnosti a zavolal:

„Marienka! Dones ružovú pelargóniu!“

O chvíľu sa zvlnil záves a spoza neho vykízlo dievča s ružovou pelargóniou.

Hej. Po takom dievčati vždy bažil. Tak ako bažili všetci vrchárski parobci po deve svojich predstáv, pre ktorú veľa pretrpeli, a preto ju zbožňovali v piesni:

Od Oravy vietor veje,
Karolínka repku seje -
Karolínka moja,
verná duša moja.

Pre tie tvoje žlté vlasy
dobili ma na salaši -
Karolínka moja,
verná duša moja.

Pre to tvoje biele čelo
dorúbali na mne telo -
Karolínka moja,
verná duša moja.

Pre tie tvoje čierne oči
nemám stihu vo dne v noci -
Karolínka moja,
verná duša moja.

Pre tie tvoje bledé líca
skravela mi širica -
Karolínka moja,
verná duša moja.

Pre tú tvoju drobnú bradu
zatvorili ma do hradu -
Karolínka moja,
verná duša moja.

A tak ju v piesni opísali celučičku celú - od vlasov až po prsty na nohách. Nezabudli ani ženské háklivosti, lebo aj tie sú ozdobou ženskej krásy.

Dievča, ktoré donieslo ružový muškát, sa celkom podobalo na Šúbikovu vysnenú Karolínu. Cítil, že aj pre toto dievča by bol hotový do bitky.

Onedlho prikvitol do kvetinárstva Martin natešený otec a pochválil sa, aké šťastie stretlo jeho Marku.

Rozlúčila sa s kvetinami, aj s Petrom Ľuptákom, parobkom z ich dediny, ktorý sa v meste učil za kováča. Spolu im vždy tak dobre bývalo. Želal jej všetko najlepšie, no s odvratenou tvárou.

Odchádzala za otcom tak, ako odchádzala už nejedna vrchárska deva, aby vstúpila do manželstva úplne oddaná svojmu mužovi.

Naučila sa s ním žiť. Zvykli si na seba. A do roka mu povila proroka - malého Ferka.

Ako mnohé vrchárske chodievala aj ona na trh s vajíčkami, so syrom, s tvarohom, maslom a s čím prišlo, aby stisla groš do domácnosti.

Na trhu občas stretla Petra. Len čo mohol, odskočil od nákovy, pribehol a vypýtoval sa, čo nového doma, kto sa oženil, kto umrel a čo postvárali mládenci alebo chlapci. Keď sa dozvedel, že má syna, kúpil mu dreveného koníka. Prijala ho, ved' nevidela v tom nič zlého. A predsa - ten koník sa jej stal osudným.

Keď sa vrátila domov a rozbalila, čo nakúpila, ukázala mužovi aj koníka.

„Však je milý! Keď Ferko vyrastie, bude sa na ňom hojdáť.“

Muž bol inej mienky.

„Zbytočne si vyhodila groš.“

„Ved' som ho nekúpila!“

Fero zbystril pozornosť.

„A čo? Vari si len neukradla!“

„Ako môžeš tak...? Dal mi ho...“

Jaj, radšej si mala zahrýznúť do jazyka.

Fero bol žiarlivec. Hned' ju začal zvŕtať.

„Kto ti ho dal?“

„Peter...“

Šúbik sa už dopočul, že sa v meste stýkaval s Petrom Ľuptákom. Zaslielil.

„A prečo ti ho dal?“

„Čo ja viem... len tak?“

„Len tak sa nič nedáva! Pravdu chcem počuť!“

„Svätú pravdu som ti...“

„Klameš! Dal to - svojmu faganovi!“

„Prisahám! Nie! Nie!“

Neveril. Ušiel z chalupy a rovno do krčmy.

Odvedy nebol s ním život, len živorenie, trápenie a slzy. Keď si už so svojím krížom nevedela rady, zdôverila sa otcovi. Prišiel. Lenže ani on nepochodil.

„Kukúča mi prisadila do chalupy - a ešte ju zastávajte!“

Onedlho sa ľudia zhrozili, keď uviedli bohorúhavý čin. Pri kostole medzi lipami stála socha sv. Františka v životnej veľkosti. Ktosi mu prehodil cez plecia batôžtek plný prázdnych fliaš a na ňom bola ceduľa s nápisom:

Zbohom, Horniaky - idem na Dolniaky

V obci nastalo veľké pohoršenie. Ľudia hádali, kto znesvätí sochu. Všetci upodozrievali Fera Šúbika. V krčme sa spíjal do nemoty a v noci po dedine všeličo vyblákoval, nedal poriadnym ľuďom spať.

Šúbikove výčiny urážali aj ujčinú Odzganku. Prišla za Šúbičkou.

„To je strašné, čo ten tvoj vystrája! Prečo ho nekáraš?“

„Ako?“

„Na každého muža sa nájde bič, ktorým ho zavrátiš, keď badzguje. Ja som nebola o nič v horšom - a pomohla som si!“

„Akože ho mám, keď každú chvíľu trpнем, čo nám vyparati.“

Ujčinú pochytila bojovná nálada. Podoprela si boky.

„No psie dni ho kárali! Mne by to neurobil! Ja by som mu brnkla na slabinu, že by ma nikdy nezabudol!“

„Ved' by som i ja, ale ako?“

„Počuj!“ začala ju ujčiná naprávati. „Ak máš svedomie, nesmieš mu dovoliť, aby takto vycíňal! Trúfa si, lebo mu ustupuješ. Ale skús sa mu postaviť - uvidíš, ako skrotne!“

„Zabije ma.“

„Nezabije! O to sa ty neboj! Keď pride a bude ťa chcieť týrať, dupni nohou a skrikni: „Dost! Ty odroň akýsi! Dosiaľ si ty kvákal, teraz ja budem! Alebo budeš žiť ako iní ľudia - alebo pôjdeš v čerty!“

Dlho hučala do Šúbičky, kým ju prevedli. Napokon tá nabrala odvahy. Keď prišiel opitý muž domov, hned' odo dverí zareval:

„Daj mi žrat!“

Milčky nabrala do mištičky číru, položila do nej lyžicu a pobrala sa k dverám.

„Tak pod!“ povedala mužovi.

„Kde?“

„Ku sviniam. Aj tie žerú.“

Chcel ju udrieť.

Vychrstla mu čír rovno medzi oči.

Sama nevedela, kde nabrala toľko odvahy. Azda zo zúfalstva. Prešakla sa jeho vyplstených očí. Skočila k hrncu s vriacou vodou.

„A ber sa včerty, lebo ťa obarím ako svínu!“

Už-už brala hrniec, no muž zaraz vytriel. Hned' bol za dverami!

Vydýchla si. Skúsenosť ujčinej Odzganku sa aj u nej osvedčila.

V noci nespala. Striehla. Očakávala, že sa jej pomstí. Zamkol sa však do komory a vyliezel z nej iba ráno, keď už susedia dávali o sebe znať.

Na poludnie sa ešte chlapil. Obed, čo mu dala, vyhodil von oblokom na dvor.

„Také svinstvo nechcem!“

Nevybočilo ju to z rovnováhy.

„Mal si povedať, že chceš obedovať so psom, bola by som ti k nemu zaniesla,“ odpovedala mu pokojne, ale dôrazne.

Zahrešil a ukázal jej chrbát. Toho dňa celé popoludnie pil. Večer, keď sa vracal domov, postál pred sochou sv. Františka a reval na vzdory všetkým:

Františku, Františku,
mal si rád jeptišku.
Svet darmo netára -
volala sa Klára.

Potom sa skúmavo zahľadil na sochu.

„No, čo na to povieš, Ferko? Mlčiš? Kto mlčí, ten svedčí. Ale teba tak nepodviedla ako mňa moja. Na zdravie!“ A prihol si z flaše.

Keď sa podobný výjav pred sochou opakoval večer čo večer, ujčiná Odzganka zasokvitla do Šúbikov.

„Premýšľala som o tom twojom, ako ho vyliečiť z bláznovstva. Vieš čo? Tu inšie neponomôže, len keď sa staneš trestajúcou rukou sv. Františka.“

„Ja?“

„A kto iný? Svätý František sa nemôže brániť!“

„Ale ako?“

Ujčiná Odzganka jej pošepla - lebo aj steň majú uši - čo by mala urobiť, aby Fera postihol zaslúžený trest.

Šúbičke sa to pozdávalo

Večer ujčiná Odzganka doniesla, čo bolo treba: kabát s kapucňou, žinku s hrčami, bakuľu a elektrický lampáš.

Šúbička si obliekla kabát a ujčiná ju okolo drieku obviazala žinkou, potom jej stiahla kapucňu hlboko do očí.

„Pozri sa do zrkadla! Ako vyzeráš?“

„Naozaj ako svätý František!“ žasla Šúbička.

„Vezmi lampáš a bakuľu, chod' v mene božom a drž sa!“

Šúbička sa prešmykla poza humná ku kostolu. Pritulila sa od chrbta k soche sv. Františka a čakala na svojho muža.

Dlh neprichádzal. Už jej meraveli údy. Čo ak si Fero rozmyslí a poberie sa domov inou stranou?

No Šúbička si pokladal za povinnosť i tohto večera pozehovárať sa so svojím pátronom. Už zdaleka počula, ako sa mu pri tackaní zasekáva reč. Začal ju mrviť strach. Ak Fero objaví figel', bude ešte horšie. Nie, to nemohla dopustiť. Zovrela v hrsti bakuľu.

Iba tento vrchársky prostriedok jej mohol pomôcť.

Medzitým sa Šúbička pritackala pred sochu. Postál.

„Dobrý večer,“ pozdravil sa. „A ty si ešte tu, Ferko? Už si mal byť dávno na Dolnákoch!“

Vtom Šúbička blikla lampášom za svätcovou hlavou.

Šúbička zdúpnel. Pozdalo sa mu, že zahlia dol svätožiaru. Nestačil sa ani len poriadne spomätať, keď sa v temtrave zodvihla svätcova ruka a báč ho! Rovno po hlave! Až sa spríli na zemi.

„Hi!“ zvolal. „Vedel som, že si pamäťlivý, ale že si taký náhľivý - to som nevedel!“

Zadržala smiech a prišla mu bakuľou ešte zopár. Razom sa zviechal a utekal ani pošarpaný jeleň. A ona za ním. A stále mu prikladala.

Pohroma ho opustila iba vtedy, keď dobehol k susedovcom. Iba tam sa osmelil obzriet'. Svojho prenasledovateľa už nevidel.

„Ľudia! Ratujte! Pomáhajte!“ zakriačal.

Vbehol do domu. Ako bez duše prepadol cez prah.

„Preboha! Čo je?“ ratovali ho.

„Sväty František...“

„Odišiel?“

„Nie. To ma on...“

Veriť nechceli, ale keď im všetko vyzrozprával, ako sv. František mal okolo hlavy svätožiaru, ako zodvihol ruku a ako bežal za ním a neprestával ho mlátiť, uverili, že sa stal zázrak.

Ráno sa zhŕklo okolo sochy sv. Františka plno ľudí. Ale svätec znova vošiel do kameňa. Stál meravý ako predtým. No Mara Šúbička neudržala tajomstvo. A tak ešte pred poludním sa celá dedina dozvedela, čia bola tá trestajúca ruka.

Iba Šúbička nevedel, čo sa robí. Zavrel sa do komory a tam sa vylizoval zボlačiek. Ženu mal predsa len dobrú. Zlutovala sa nad ním, navarila repiku a tým si obkladal hrče a rany, aby sa mu čím prv zahojili.

Keď sa ako-tak vystrábil, odvážil sa medzi svet. Ved' či nepočul v kázní, že z najväčších hriešnikov sa stávali svätci? On už mal tú prvu túru za sebou. Očakával, že mu ľudia prepáčia, ved' sa ten zázrak stal iba jeho zásluhou.

Prvá Šúbičkova cesta viedla ku kamarátom do krčmy. Lenže hned vycítil, že už v krčme nemá čo hľadať'. Nestačil si ani poriadne sadnúť, zronili ho piesňou:

Františku, Františku,
dostal si po pysku.
Svet darmo netára -
volala sa Mara.

(Z knihy J.F. Kunika Vrchári-Betári,
Martin 1981)

SLOVAČ V KOMÁRNE

DOKONČENIE ZO STR.12

známe spišské pesničky, napr. Hopa čupa, Stará baba, Fujara, Mám takého ptačka a pod. V ďalšej časti svojho programu krempašskí umelci zaspievali kytičku slovenských ľudových piesní. Predvierli aj známy klobúkový tanec, čardáš, polku a iné tance. Na dobrej úrovni bol aj slovný repertoár súboru. Oddávna sledujem ich činnosť, a viem, že pod vedením M. Wněkovej dosahujú stále lepšiu a lepšiu úroveň. Zbadalo to aj komárňanské publikum, ktoré našich spevákov, tanečníkov a muzikantov (A. Dlhý - kontrabas, J. Slovik - harmonika a L. Szewczyk - husle) odmenilo hlasným potleskom. Pomaly sa blížil záver folklórneho maratónu, keď ako posledný vystúpil FS Váh z Liptovského Mikuláša, ktorý pôsobí pri tamojšej Vojenskej akadémii. Jeho vedúcim je J. Adamík, ktorý vybral na komárňanský večer pestrú paletu slovenských ľudových piesní a tancov. Svižní mladenci a devy sa len tak vykrúcali. Dlh vladla veselá nálada.

Vystúpenia folklórnych súborov okrem divákov sledovali aj hostia. Boli medzi nimi: predsedka Matice slovenskej J. Markuš, tajomník MSA. Števček, riaditeľ členského ústredia MO MS D. Zemančík, riaditeľ strediska národnostných vzťahov MS J. Podolák a ďalší. Chýbali, žiaľ, predstaviteľia mesta Komárna. Ako sme sa dozvedeli, v mestskom zastupiteľstve prevládajú občania maďarskej národnosti, ináč povedané, Slováci sú v komárňanskom okrese akoby národnostnou menšinou. V roku 1990 tu vznikol Dom Matice slovenskej. Ako povedala našej redakcii riaditeľka G. Kobulská, jeho hlavnou úlohou je predovšetkým kultúrno-osvetová činnosť v komárňanskom okrese. Ďakujeme za pozvanie, a do ich ďalšej práce prajeme veľa úspechov.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

KRÁTKO Z ORAVY

V dňoch 21.- 28. septembra sa študenti Technického lycia vo Veľkej Lipnici zúčastnili spoznávacieho tímu (školy v prírode), ktorý sa konal pri Koszaline.

***

15. septembra t.r. došlo v Dolnej Zubrici k ďalnej zrážke F 125P s F 126P. Vodič malučka J.W. zo Sidziny a jeho spolujazdkyňa Dorota K. zomreli na mieste nešťastia, a ďalšia pasažierka Małgorzata K. bola s vážnymi zraneniami prevezaná do novotarskej nemocnice. Následkom ľažkých zranení podľahol v nemocnici tiež vodič F 125P Peter K. a jeho spolujazdec Stanislav B. (oba z Podvylka). Vyhasli životy mladých ľudí, ktorí mali ešte všetko pred sebou. Nech je táto tragédia výstrahou pre ostatných.

PETER KOLLÁRIK

ŽIVÍ MRTVÝM

1. a 2. november sú každý rok dňami, ktoré nás živých, nabádajú k zádušníctvi. Práve vtedy, keď sa všetci stretávame na cintorínoch, nám nezriedka v hlave víra myšlienky o smrti. Kladieme si otázku, aký bude posledný deň nášho pozemského putovania. Ľahký alebo tăžký, a nevieme si na to odpovedať. V svojich posledných chvíľach sa človek cíti samotný a má strach. Filozofia sa doposiaľ snažia odpovedať na túto zložitú otázku. Odkedy je svet svetom a ľudia na ňom, človek vždy pochovával svojich blízkych. Ako ukazujú archeologické nálezy a etnografické výskumy, prví Slovania svojich predkov spaľovali. Až priatím kresťanstva začali mŕtvych pochovávať. Niektorí bádatelia dokonca tvrdia, že dnešná sviečka, alebo kahanec sú symbolom niekdajšej hranice, a sám oheň mal v slovanskej kultúre očistný charakter. Ako hovoria kroniky arabských cestovateľov, Slovania si veľmi uctievali svojich mŕtvych. Nezriedka v novembri na ich hroboch usporadúvali zádušné slávnosti, spojené s jedením a pitím. Veľmi pekne to opísal A. Mickiewicz v dráme Dzядy (Slávlosť mŕtvych). Minulé aj súčasné obrady majú za úlohu v podstate jedno - zdôrazniť kontinuitu sveta.

Zádušný deň ustanovil až v 8. storočí pápež Gregor IV. Odvtedy však zádušný sviatok prešiel istú metamorfózu. Niekedy mám dojem, že dnes je dosť povrchný. Stratila sa niekdajšia symbolika obradov. Myslím si, že podstatné na obrade nie je to, aký náhrobok má nás blízky, alebo koľko sviečok sa v tento deň svieti, ale to, či na cintorín prídem aj počas roka, a nájdeme si čas na to, aby sme sa za nášho zosnulého pomodlili, a aby jeho hrob cez rok nezarástol trávou, ako som to už na našich spišských cintorínoch videl.(jp)

SVÄTENIE ZVONOV

25. júl 1996 bol pre občanov Pekelníka iným, než tie ostatné. Pred kostolom sv. Jakuba sa totiž konalo slávostné svätenie nových zvonov. Množstvo občanov sa stretlo pri tejto príležitosti na slávostnej omši, celebrovanej kardinálom Fr. Macharskim, krakovským me-

tropolitom. Na slávnosti sa zúčastnil o.i. aj dekan Oravy Boleslav Kołacz.

Dva nové zvony, nesúce mená sv. Jakuba a sv. otca Jána Pavla II. odiali majstri zvonári v Przemyśli. Tretí zvon, pomenovaný po sv. Jozefovi, bol zakúpený už v roku 1922 z prostriedkov miestnych rodákov žijúcich v Amerike. Poznamenajme, že na dva nové zvony dal prostriedky miestny urbár a na kostolnej veži bola zosilnená aj konštrukcia, na ktorej teraz spocívajú.(pk)

NOVÁ UČEBNICA SLOVENČINY

V septembri t.r. vyšla ďalšia školská príručka, ktorú pripravili naši učitelia-slovenčinári. Je to učebnica slovenského jazyka pre začiatočníkov (5. ročník) s výstižným názvom *Aká si mi krásna...* Jej autorkou je učiteľka Mária Głodasiková z Jurgova. Objemná, skoro 200-stránková učebnica, s množstvom pekných farebných ilustrácií, vyšla v náklade varšavského vydavateľstva „Wydawnictwa Szkołne i Pedagogiczne“ a vytlačila ju tlačiareň nášho Spolku v Krakove. Veríme, že sa jej používateľom - spišským a oravským žiakom bude páčiť.

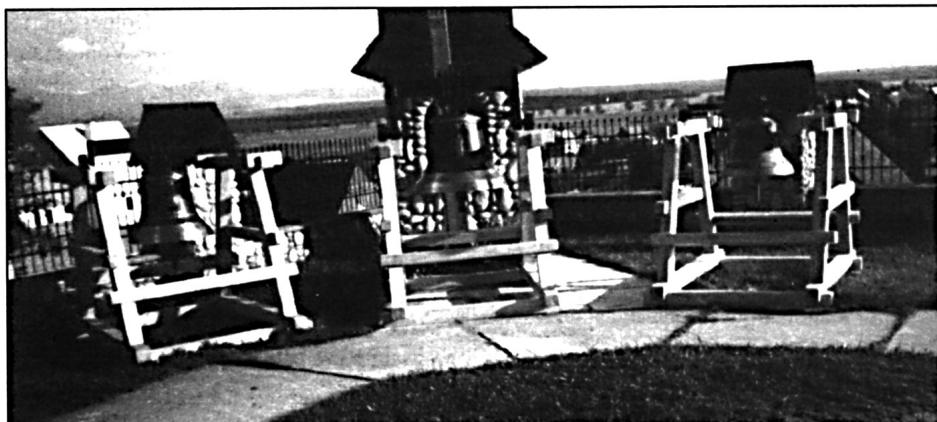
Informujeme záujemcov, že objednávky novej učebnice by pred odoslaním malo potvrdiť Školské kuratórium v Nowom Sączi, respektíve jeho Expozitura v Nowom Targu. Objednávky posielajte na adresu:

Wydawnictwa Szkołne i Pedagogiczne
Dział Handlu i Marketingu
ul. Pankiewicza 3
00-696 Warszawa

MÁTE ZÁUJEM O SLOVENSKÉ ĽUDOVÉ TANCE?

Po menšej prestávke sme v mladej Slovenkej republike v minulom roku obnovili už predtým úspešné choreografické kurzy pre choreografov slovenských krajanských umeleckých súborov, ktoré úspešne vyvýjajú svoju činnosť nielen v mnohých krajinách Európy, ale aj v USA, Kanade či v Austrálii. Pozývali sme na ne

Nové zvony v Pekelniku pred vysviackou

predovšetkým choreografov, či už vyspelých tanečníkov, ktorí vedú také telesá zapári rôčkov. Na týždenné sústredenie dvadsaťtakty frekventantov prišlo nám v minulosti veľa prihlášok, predovšetkým z Európy, a tak sme veru museli i vyberať... Prednosť dostali tí, čo sa prihlásili medzi prvými a súčasne už dlhšie pracovali v tom či onom tanecnom súbore.

V októbri 1995 sme sa stretli na východnom Slovensku - na známej Zemplínskej Šírave - a toho roku v máji v Liptovskom Mikuláši, s výučbou choreografie tancov Liptova, ale aj goralských tancov. V roku 1997 by sme radi pobudli týždeň na strednom Slovensku, či na okoli Trenčína a načerli do tamšej bohatej klenotnice tancov i piesní, ktoré by mohli obohatiť repertoár práve vášho folklórneho súboru. Doteraz sme mali vždy na kurze aj tanečníkov z Poľska - vlasti Máriu Wnękovú, toho roku Máriu Žigmundovú a Marka Briju - a veríme, že aj v roku 1997 bude u vás o takýto kurz záujem. Problémom je však termín: jedným vyzovuje zima, druhým jar a ešte ďalší jeseň. Nuž milí záujemcovia, oznámite nám čo najskôr termín, v ktorom by ste mohli na Slovensko bez problémov v zamestnaní či v škole docestovať. Už dnes sa na vás tešíme! Návrhy posielajte na adresu:

MATICA SLOVENSKÁ
Odbor medzinárodných vzťahov,
do rúk Milana Semíka
Grösslingova 23
812 51 BRATISLAVA
SLOVENSKÁ REPUBLIKA

ORAVSKÉ DOŽINKY

Jablonská gmina usporiadala 15. septembra t.r. oravské dožinky. Uskutočnili sa v Oravke, ktorá sa tentokrát stala dejiskom ľudovej slávnosti, završujúcej žatevné práce. Zástupcovia jednotlivých obcí patriacich do gminy Jablonka pripravili dožinkové vence, s ktorými prišli do Oravky na vyzdobených vozoch ľahánych párimi koní.

Sv. omšu celebriuje kardinál F. Macharski

Dožinková slávnosť sa začala sv. omšou vo farskom kostole v Oravke, počas ktorej miestny farár posvätil vence symbolizujúce výsledok ľažkej práce roľníkov. Na provizórnej scéne potom nasledovalo odovzdávanie dožinkových vencov vojtovi, príležitostné prejavy a krátky kultúrny program. Zúčastnení videli ukážky polnohospodárskych prác, o.i. sadenie zemiakov, siatie obilia a jeho zber, a potom v podaní žiakov miestnej ZŠ pod vedením Emilie Joniakovej aj pečenie domáceho chleba.

Popoludní prešli všetci do Jablonky, kde sa v miestnom amfiteátri konala oslava 30. výročia Parku tisícročia. Jablonský vojt Mgr. Julian Stopka odovzdal ocenenia jeho tvorciam. Ceny o.i. prebrali A. a Z. Madejowci, A. Haniaczyk, J. Halač, F. Witko a ďalší. V krátkom kultúrnom programe sa potom predstavili oravské kapely a súbory, ktoré trochu rozohrali divákov v tento upršaný a chladný deň.

Dožinky sa skončili, ale z rozhovorov medzi ľuďmi bolo cítiť, že sa príliš netešia. Trápilo ich samozrejme to, že žatva, napriek konaniu dožiniek, nie je ešte ani spolovice ukončená, že na poliach hniejú zeminy, ktoré pre časté dažde nemožno vykopávať a pod. Mnohí spomínali povodeň, ktorá začiatkom septembra (7. a 8.) postihla aj jablonskú gminu. Najväčšie škody napáchala voda najmä v Hornej Zubrici a Malej Lipnici a úplne zabrzdila žatevne práce.

Dožinky, ktoré majú byť ľudovou oslavou ukončenia polnohospodárskych prác, sa teda v tomto roku niesli v znamení veľkých obáv roľníkov o úrodu, a s myslou o tom, čo zlé im ešte môžu priniesť ďalšie dni.

PETER KOLLÁRIK

Záber z konferencie

KONFERENCIA V BRATISLAVE

Dom zahraničných Slovákov a Ústav jazykovej a odbornej prípravy zahraničných študentov Univerzity Komenského v Bratislave zorganizovali v dňoch 11. a 12. septembra vedeckú konferenciu na tému Zahraniční Slováci a slovakisti v kontexte záujmov Slovenskej republiky, ktorej sa zúčastnilo vyše 40 osôb zo Slovenska a zo zahraničia, vtom aj z Poľska.

Ako v otváracích príhovoroch povedali riaditeľ DZS Ing. Vladimír Repka a riaditeľ ÚJOP Mgr. Július Molnár, cieľom konferencie bolo o.i. zdôrazniť postavenie zahraničných Slovákov a slovakistov pri presadzovaní záujmov SR a súčasne preskúmať aktuálny stav týchto komunit vo vzťahu k materskej krajine. Čažko povedať, nakol'ko sa tento cieľ podarilo dosiahnuť. Tak či onak na konferencii odznelo vyše dvadsať referátov, venovaných medziiným problematike slovakistiky, vtom jazykovedným, metodologickým, pedagogickým či kulturologickým

otázkam, činnosti slovenských lektorátov v zahraničí, jazykovým kurzom, odbornej a jazykovej príprave zahraničných študentov, štúdiu krajanských detí na Slovensku a pod.

Je dobre, že sa uskutočnila vedecká konferencia na tak aktuálnu tému. Je už totiž načase zintenzívniť úsilie pri propagovaní SR, šírení slovenského jazyka a kultúry, skrátku zviditeľňovať Slovenska v cudzine, v čom významnú úlohu môžu zohrať práve slovakisti a najmä krajanské spolky a vôbec obyvatelia slovenského pôvodu žijúci v zahraničí. Preto je potrebné zosúladit ich aktivity a vytvoriť širokú platformu pre účinnejšie pôsobenie v prospech slovenskej veci. Aby sa však mohlo žať, ako hovorí ľudová múdrost, treba najprv zasiať. Malo by sa to prejavovať medziiným v pravidelných kontaktoch a sústavnej starostlivosti o krajanov a slovenské menšiny v cudzine, v pomoci pri riešení ich problémov, a v tomto kontexte v koordinovanej činnosti všetkých subjektov zaoberejúcich sa krajanskou problematikou. Každý prejav záujmu totiž povzbudzuje národné povedomie krajanov, upevňuje ich

KRÁTKO ZO SPIŠA

Farníci v Čiernej Hore od Tribša svojpozemce vybudovali na miestnom cintoríne neveľkú kaplnku Zmrťvychvstania Pána, ktorá bola nedávno vysvätená.

* * *

Končia sa stavebné práce na miestnom kostolíku sv. Andreja v Nedeci-Zámku. Ako sme sa neoficiálne dozvedeli, jeho vysvätenie by sa malo uskutočniť ešte koncom tohto mesiaca.

* * *

V tomto roku boli v lapšanskej gmine odovzdané do užívania dve základné školy - prístavba v Nedeci a úplne nová škola v Kacvíne. Zároveň pokračujú stavebné práce na ďalších spišských školách - v Nižných Lapšoch, Krempachoch a Čiernej Hore od Jurgova.

* * *

Veľmi pekne sa predstavila krajanská dychovka z Novej Belej pod vedením E. Červasy na vojvodskej prehliadke dychoviek v Novom Sáči. Naši hudobníci vystúpili v kategórii hostí a vyhrali klarinet a diplom. Srdečne gratulujeme.

* * *

V Kacvíne sú nadálej problémy pri montáži nového organu v tamojšom kostole. Dodávateľ organu z Nowej Wsi pri Krakove sa totiž skoro rok oneskoril s realizáciou zmluvy a tak prvé organové súčiastky sa v kacvínskom kostole ukázali až začiatkom septembra t.r.

* * *

Po niekoľkoročnej prestávke sa obnovila v základnej škole v Tribši výučba slovenčiny. Ako sa dozvedáme, v tomto školskom roku

sa na slovenský jazyk zapísalo 12 detí. Gratulujeme!

* * *

Ako káže obyčaj, na sv. Michala všetci bačovia spolu s ovečkami opúšťajú košiare a vracajú sa do dedín. Žiaľ, nevýhodné podmienky chovu spôsobujú, že na Spiši z roka na rok ovieci ubúda. Tak napr. v kacvínskom chotári boli v tomto roku len dva košiare. Ako sa dozvedáme, ani bačovanie, podobne ako chov, sa dnes neveľmi vypláca.

* * *

11. septembra t.r. sa pekného životného jubilea - 75. výročia narodenia dožil známy jurgovský rezbár a krajanský aktivista Andrej Gomboš. K jeho sviatku mu srdečne blahoželáme a do ďalších rokov mu prajeme veľa zdravia a pohody. (jp)

zväzky so starou vlastou, čo zvyšuje ich aktivity a efektivitu činnosti aj v oblasti zviditeľňovania Slovenska a jeho kultúry vo svojich krajinách.

Zdá sa mi, že medzi účastníkmi konferencie bolo príliš málo predstaviteľov väčších slovenských komunit a krajanských spolkov zo zahraničia a preto krajanská problematika, najmä v kontexte konferenčnej tematiky, vyznala podľa mňa len okrajovo. Málo bolo tiež konkrétnych návrhov. Počuli sme, ako som už spomenul, znamenité referaty napr. o metodológii výučby slovenčiny na zahraničných vysokých školách alebo o t'ažkostach Poliakov pri štúdiu slovenského jazyka a pod. Chýbala mi však na konferencii napr. vedecká analýza, ako absolventi slovakistiky v zahraničí využívajú svoje vedomosti a znalosť slovenčiny v praxi, v prekladateľskej činnosti, v propagácii Slovenska atď. Na to by však bola potrebná ďalšia konferencia.

Text a foto: J.S.

CESTY

Žijeme na sklonku 20. storočia a sme svedkami nebývalého rozvoja motorizácie. Kam sa človek pohne, všade stretne automobil. Treba si naozaj dávať veľký pozor, aby sme sa nedostali pod kolesá. Motorové vozidlá sú prakticky všade, nielen v mestách, ale čoraz rýchlejšie sa dostávajú aj na vidiek.

Aj u nás, v horských spišských dedinách, motorizácia rýchlo napreduje. Automobilov nie je ešte príliš veľa, zato čoraz viac poľnohospodárskych strojov, najmä traktorov, aj keď v najvyššie položených obciach, s uzučkými pásikmi polí, sú málo využité. Tam ešte stále najlepšou pohonnou silou je kôň, ktorý sa vyšterá všade. Pamätám sa, že keďysi boli u nás odborníci z továrne na výrobu traktorov Ursus a sl'ubili, že budú vyrábať špeciálne traktory, ktoré by sa hodili pre naše horské podmienky. Žiaľ, skončilo sa to na sl'uboch, a naši roľníci sa nadalej mordujú s nemotornými Ursusmi, pričom nezriedka dochádza k tragickým nehodám.

V Kacvíne bola pred rokmi ukončená komasácia, ktorá uľahčovala mechanizáciu poľnohospodárskych prác. V súvislosti s tým dnes skoro na každom gazdovstve je traktor. Ten však, aby mohol byť dobre využitý, potrebuje dobré cesty. A s tým je u nás kríž. Štát súčasť podporoval komasáciu, ale na miestne cesty, stavbu nových a najmä opravu doterajúcich, sa v štátnych výdavkoch akosi zabudlo. Spočiatku, kym sa do polí chodilo vozmo, cesty sa tak rýchlo nekazili. Keď sa však objavili traktory, stav cest sa rapídne zhoršil, lebo tieto stroje boli prítiažké na naše, často poriadne nevytvrdene cesty. Navyše mnohým roľníkom sa cesty nechcelo a nechce opravovať. Mnohí si často hovoria: však ja už nejaké prejdem, načo mám opravovať pre iných. Prechádzali, aj keď nejeden na takých zlých cestách rozbil svojho motorového tátosa, bud'

poškodil voz a pod. Zatiaľ nič nenasvedčuje tomu, že by sa pomery v tejto veci mali aspoň trochu zlepšiť.

Rovnako zlá je aj situácia na štátnych cestách. Ešte na cestách prvej a druhej triedy sa dá vydržať, ale v prípade cest tretej a štvrtnej kategórie je to tragédia. Tieto cesty sú podľa mňa úplne zabudnuté. Je na nich plno dier, ktoré sa neopravujú niekedy aj niekoľko rokov. Sú nebezpečné najmä pre motoristov. V zime, najmä po dlhom snežení, sa po nich nedá prejsť nezáriedka aj niekoľko dní. Vtedy neostáva nič iné, len čakať, kým sa cestári nezmilujú a neprídu cestu preorať. A predsa všetci platíme dane, vtom aj cestné. Teda aj my by sme mali mať svoje cesty schodné. Tam, kde si gminy vzali otázku cest k srdcu, je to znesiteľné. Žiaľ, nie je tak všade, a iste ani dlho nebude.

A.B.

NA ČO ZABUDOL URBÁR

Tvoria sa rôzne nadácie, podporujúce napríklad vedu, dobročinné spolky a podobne. Mysím, že aj nás kacvínsky urbár je takto dobročinnou nadáciou. Že prečo? Miestny urbár podporoval i podporuje rôzne akcie, inštitúcie - vtom aj miestny požiarne zbor. Ved' sa u nás hovorí - „Urbár je nás, a fajermani sú tiež naši“, tak čo. Je to súčasť pravda, ale len sťasti. Príslovie totiž hovorí: „Priatelia sme len dovtedy, kým sa lepšie nespoznáme, potom už nimi často prestávame byť.“ Ako to všetko súvisí s „dobročinnosťou“ nášho urbára?

Kedysi urbár vlastnil pozemky, ktoré kúpil od ich niekdajších majiteľov, čiže stali sa už urbárskej majetkom. Výbor urbára a revízna komisia teda mali chrániť záujmy urbára, vtom aj jeho členov. Lenže čo sa stalo

počas komasácie? Urbárske pozemky prešli pod vlastníctvo požiarneho zboru, alebo sa stali obecným majetkom. Že to kedysi bol urbársky majetok, „zabudol“ vtedy asi aj sám výbor urbára. Stalo sa teda to, že z urbárskeho majetku sa stal majetok celej obce.

Preto tvrdím, že je nás urbár ako dobročinná organizácia, ktorá rozdáva aj tým, čo o to ani nežiadali, a teraz, keď to majú, ani sa nepodľaťovali. Ako sa to mohlo stať, pýtate sa. Nuž asi bude vec v tom, že nás urbár nemal majetok zapisaný v pozemkovej knihe, a nemá ho ani dnes. Sú to divné formy práce bývalého vedenia urbáru i členov revíznej komisie. Aj keď prešlo od komasácie 30 rokov, trápi nás osud o tento majetok. Nezodpovedanou zostáva tiež otázka, ako teraz tento problém vyriešiť.

A.B.

MENŠINOVÉ PRÁVA V PRAXI

4. júna 1996 zomrel v Jurgove Ján Šoltýs, dobrý človek, vzácný kraján, tvrdý Slovák. Pred smrťou povedal rodine, že si želá pochrebnu sv. omšu v slovenčine. Je prirodzené, že Šoltýsova rodina mienila vyplniť tento morálny záväzok. Preto predložila miestnemu jurgovskému farárovi jednoznačné želanie zosnulého, ale aj svoje. A čuduj sa svete, farár odmietol. Sv. omša bola teda v polštine. Také sú teda naše menšinové práva v praxi. Pripomeňme, že keď krakovský metropolita roku 1991 vyjadroval súhlas so zavedením slovenských omší na Spiši a Orave, súhlasił aj s tým, že sa v slovenčine môžu konať aj ostatné obrady (krsty, sobáše, pohreby a pod.), keď si to farníci želajú. V niektorých farnostiach sa to rešpektuje.

JURAJ ZAMAGURSKÝ

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 4. júla 1996 zomrel v Jurgove vo veku 77 rokov kraján

JÁN ŠOLTÝS

Zosnulý bol účastníkom 2. svetovej vojny, obojajrom, dlhoročným členom MS SSP v Jurgove a čitateľom Života. Dlhé roky zastával v obci funkciu predsedu miestneho urbára. Odišiel od nás vzorý kraján, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP v Jurgove

* * *

Dňa 24. júla 1996 zomrela v Novej Belej vo veku 69 rokov krajanka

ANNA ZAREMBOVÁ
rozená Brodovská

Navždy nás opustila dlhoročná členka Spolku, vzorná krajanka, dobrá manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

* * *

Dňa 23. augusta 1996 zomrela v Novej Belej 64-ročná krajanka

MÁRIA DLHÁ

Zosnulá bola dlhoročnou členkou MS SSP a čitatelkou Života. Odišla od nás dobrá krajanka, vzorná manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji! Rodinám zosnulých krajaniek vyjadrujeme hlbokú sústrast'.

MS SSP v Novej Belej

Z KALENDÁRA NA NOVEMBER

Záhradkári

Aj keď je november posledným mesiacom jesene, v našej spišskej a oravskej oblasti prináša už mrazy a nezriedka i sneh. Preto záhradkári by mali čo najskôr pripraviť záhonky na zimný odpočinok. Kto to ešte nestihol, mal by záhradku čo najskôr zaoráť alebo zrýlovať, aby sa v nej zachovala vlaha a zlepšila sa aj štruktúra pôdy. Zrýlovať treba aj studené pareniská, ktoré sa nezakladajú hnojom. Všetky zrýlované záhonky ešte pred napadaním snehu treba pohnujiť vhodnými dávkami organických a priemyselných hnojív. Všetok materiál po zbere zeleniny - vŕňať, lístie, šupy, kuchynské a iné odpady sa odporúča uložiť na jednom mieste a zakompostovať. Kompostový materiál možno navrstať až do výšky 1 m, potom občas prehodiť a polievať močovkou alebo aspoň vodou. Ak je kompost na snečnom mieste, treba ho zakryť starými vrecami alebo doskami.

Kto má skleníky alebo fóliovníky, mal by ich vyčistiť, ošetriť proti hrdzavaniu a napustiť do nich na pôdu mnoho vody; nedostáva totiž prirodzené vzdušné zrážky. Už je najvyšší čas, aby sme sa postarali i o zeleninu, ponechanú na prezimovanie na záhonoch a prikryli ľahko čečinou, aby nevymrzla. Veľkú pozornosť práve teraz venujme zozbieranej a uskladnenej zelenine. Ak zistíme, že sa niečo začína kazíť, treba to okamžite odstrániť. Samozrejme skladovacie priestory treba pravidelne vetať a dbať, aby sa v nich udržala stála a podľa možnosti pomerne nízka teplota. Vo voľnom čase treba tiež očistiť a zakonzervovať záhradnicke náradie.

Ovocinári

Dobrí záhradníci majú už do novembra obraté aj zimné druhy ovocia a všetok čas ve-

nújú na sadenie stromov a krov: jabloní, hrušiek, sliviek, marhúľ, čerešní, višní a iných ovocných druhov. Sadiť možno aj za menších mrazíkov. Vysadené stromčeky a kry, ba aj priesady, treba dobre zaliať vodou. Keď sme vysadiť nesťačili, treba sadenie do jarného obdobia dobre prezimovať. Najlepšie je, keď ich založíme vonku do vykopaného rigola. Stromčeky nezakladáme vo zväzkoch, ale ojedinele a blízko seba. Takto založené v rigoloch zalejeme, zakopujeme zeminou do výšky asi 30 cm a prikryjeme slamou alebo rašelinou.

Aj keď je záhrada oplotená, treba kmene vysadených stromčekov vhodne chrániť, najmä pred obžerom zajacmi. Možno na to použiť napr. šípové prúty, trstie, borievkové konáre a pod. Chrániče sú tiež preventívny opatrením proti slnečnému žiareniu. Vápnenie kmeňov možno ponechať na neskôršie obdobie. Teraz, po oberačke, treba pozrieť každý strom, očistiť ho a choré i suché konáre odstrániť. Venujme tiež pozornosť skladovanému ovociu. Zo skladových chorôb je závažná sklovitost' jablíc. Prejavuje sa priezačnými škvírami na ovocí a napadá najmä plody dospelované pri vysokej vzdušnej vlhkosti. Ďalšou chorobou je hnedenutie šupky, ktoré zase podporuje vysoká vzdušná vlhkosť v skladovacích priestoroch. Vážne je aj hnedenutie ovocia z nedostatku slnečného žiarenia.

Chovatelia

Prvou povinnosťou chovateľov je zabezpečiť chovné priestory pred chladom zasklenými obloktmi a plnými dverami. Osobitnú pozornosť treba venovať ošetrovaniu a kŕmeniu sliepok, aby nezaostali v znáške a udržali ju na úrovni jarných alebo letných mesiacov. Okrem

plnohodnotnej výživy treba im tiež zabezpečiť 14-hodinový svetelný deň, samozrejme umelým osvetlením, a dostatočnú pitnú vodu. Aj keď je chladnejšie, sliepky vypúšťame na výbeh. Kačice a husi môžu byť celý deň na výbehu, ale mali by mať možnosť voľného prístupu k vode. Keď chceme mať pred sviatkami husaciu, začneme husi dokrmovať. Možno to robiť nenúteným spôsobom, alebo nútenej dokrmom, napr. tradične na Spiši či Orave - šúlkami. Keďže hydina viac času tráví v uzavretých priestoroch, treba ich pravidelne vetať a čistiť.

Včelári

Včelári na začiatku mesiaca - ak to nestihli skôr - robia posledné úpravy pred zimovaním včelstiev. Ide o správnu úpravu letáčového otvoru, opatrenia proti vniknutiu myší a piskorov do úľov, zabezpečenie podstavcov pod úľmi proti prevrhnutiu, upevnenie striech a pod. Dobre je priestor pred úľmi dezinfikovať nehaseným vápnom a zrýlovať.

Dôležité je uteplenie včelstiev, ktoré má byť po celý rok rovnaké, aby sa včelstvo mohlo prispôsobiť vonkajším podmienkam. Napr. nedostatočné uteplenie povaly úľa je na škodu včelstva v každom ročnom období. Letné horúčavy zbytočne prehrevajú úľ a v zimnom období práve povalou uniká veľa tepla, ktoré včelstvo nahrádza zvýšením konzumovania zásob. Najväčšie uteplenie povaly úľov sa vyžaduje od februára do konca mája, kedy sú najväčšie výkyvy tepla, najmä v noci. Veľkosť letáčového otvoru závisí od viacerých faktorov. Napr. čím väčšia je hmotnosť včelstva, tým väčší má byť letáčový otvor. Väčší má byť aj vtedy, ak včelstvo zimuje v medníkoch. Výška otvoru by v každom prípade nemala byť vyššia, ako 7-8 mm, lebo v opačnom prípade sa do úľa môže dostať piskor. (js)

ZBIERAME BYLINY

Dnes v našej rubrike chceme predstaviť ďalšiu rastlinu a vlastné strom - JARABINU VTÁČIU (pol. jarzabiná), ktorá rastie aj u nás a má liečebné vlastnosti. Rastie na stráňach a v horských lesoch. Všeobecne sa sadí pozdĺž ciest vo vysokopoľohenzých studených krajoch, kde by iné druhy silnú zimu nevydržali. Jarabina vtáčiu poznali už v staroveku. V germánskej mytológii bola zasvätená bohu hromu Donarovi a stala sa predmetom mnohých povier a ság.

Čerstvé plody jarabiny sa odjakživa jedli ako laxans a vyrábal sa z nich ocot a pálenka. Kraje sa im aj dnes prisudzujú významné liečivé vlastnosti pri pľúcnych ochoreniach a rovnako silný odvar sa dáva aj dobytku.

Na Slovensku sa kedysi z plodov jarabiny pánila silná pálenka a pila po lyžiciach pri dyzentérii. Jarabínové výlisky sú veľmi hodnotným vitamínzým krmivom, kým drevo je výborným materiálom pre sústružnicke práce. Keďže jarabina všetci poznajú, preto už len uve-

dieme, že predmetom zberu sú najmä zrelé červené plody, rastúce na strome v strapcoch ako hrozno. Oberáme ich v októbri až novembri a hned sušíme, aby si plody zachovali svoju pôvodnú farbu.

Plody majú trpký jablkový pach a horkasto trpkú chuť. Obsahujú sorbinovú, parasorbinovú a jablnú kyselinu, cukry, triesloviny, pektín, veľké množstvo vitamínu C a iné cenné zložky. Používajú sa predovšetkým ako močopudný, preháiaci a stiahujúci prostriedok, ale aj regulujúci črevnú činnosť. Oddávna sú tiež známy prostriedkom proti skorbutu. V ľudovej liečbe sa plody jarabiny využívajú aj proti reumatizmu a obličkovým kamennom. Majú tiež veľmi dobrý účinok pri zápaloch horných dýchacích ciest. Dávky: 1 lyžička za studena na 2 poháre vody. Po 8-10 hod. macerácie scedit' a piť po dúškoch každý druhý deň. Ináč aj 15 g plodov na 200 ml záparu. Piť 3-4 krát denne 1 lyžicu. Na terapeutické účely sa niekedy vari aj sirup: čerstvé plody sa zavaria na šťavu s polovičným množstvom cukru a šťava sa užíva viac krát denne po čajovej lyžičke.

Na záver jedno upozornenie: plody jarabiny, najmä čerstvé, nie sú celkom neškodné. Neslobodno ich konzumovať vo väčších množstvách. Po zmrazení však mäknú a stávajú sa požívateľné. (js)

ANTON MAREC

JASKYŇA V KÝČERE

Vraj kedysi dávno vykрадli zbojníci lendačký kostol. Odkiaľ boli, nik nevie, kam sa podeli, tiež sa nezachovalo. Ostala len povest', že zlaté monštrancie skryli pod Kýčeru do jaskyne, z ktorej vždy na svätojánsku noc začína vytekať voda.

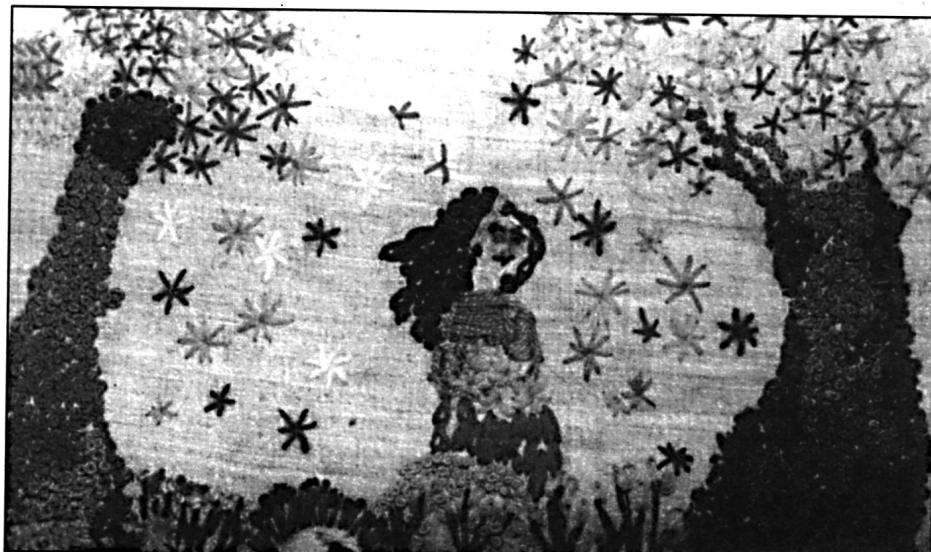
Všeljak sa podobrali, že k nim preniknú, no nikomu sa nepodarilo. Len čo vstúpili do jaskyne, hned' im požasínalo lampášiky i sviece, nech sa akokoľvek usilovali, nedokázali ich znova zapáliť.

Až sa dvaja lendački gazdovia Pitoňák a Zelina doznali, ako sa dostanú k skrytým monštranciam. Vraj treba vstúpiť do jaskyne na svätojánsku noc presne vo chvíli, keď z nej začne voda vytekať. Pritom treba bez prestania čítať zo sväteho písma. Vtedy pikulíci otvoria brány, za ktorimi sa skrývajú ukradnuté monštrancie. A ešte jednu podmienku museli odvážni dodržať: museli sieňami jaskyne postupovať obrátení chrbtom.

Pitoňák a Zelina si prihodovili zásobu zápaliek, sviečok a oleja do kahanov, od kňaza si požičali sväté písmo, pozbierali všetku svoju odvahu a v určenú noc čakali pred vchodom do jaskyne.

Všade bolo ticho, len vyplášená sova húkala v doline. Obloha sa zatiahla t'ažkými mrakmi, neukázali sa hviezdy ani mesiac. Vtom čosi zašušťalo, zazurkotalo. Gazdovia pozreli a zbadali, že z jaskyne vteká uzučký prúžok vody a stále sa zväčšuje. Prišla chvíľa vstúpiť! Zapálili dva kahance. Jedným si svietili na cestu, druhým na slová Písma. A čítali tak hlasno, až ich valasi pri Zelenom plese počuli.

Veru sa diali skutky, o akých predtým nebolo chýru! Za chrbtami gazdov sa otvárala brána za bránou, z jednej náhernej siene vstupovali do inej, ešte krajšej. A každá bola zlatými stĺpmi podopretá, striebornými dukátami vydláždená, v klenbách boli osadené číročisté diamanty! Ked' gazdovia prešli trinástimi sieňami, zastali pred bránou zhotovenou zo zlatých dosák.

Prechádzka v prírode - maľba Magdalény Kedžuchovej z Vyšných Láps. Foto: J.Pivovarcík

Vedeli: za ňou je skrytá sieň s monštranciami!

Vtedy jeden z pikulíkov, čo dovtedy otvárali brány jaskynných siení, zvolal:

- Ktorého z tých dvoch obesíme prvého?

Pri tom zvolaní sa obaja gazdovia zasekli v čítaní a na chvíľu prestali z ich úst plynúť slová písma. Ich kahance zhasli a sieňami jaskyne sa rozľahol krik drobných pikulíkov:

- Nedáme! Nedáme! Nedáme! - kričali a kladivkami tíkli do zlatých stĺpov podopierajúcich klenby siene.

Naľakal sa Pitoňák, naľakal sa aj Zelina. Čo aká tma bola, behom sa pustili z jaskyne von. Nič nedbali, že narážali do stien, že zakopávali o skaly a padali, len sa hnali za uzučkým pásikom svetla, ktoré pri východe začal šíriť nastávajúci deň. Doudieraní, skrvavení a vystrašení stretli sa obaja gazdovia nad dedinou. Až tam prestali vo svojom behu. Vyďchali sa, pozreli na seba a pokrčili ramenami... Nuž čo, nepodarilo sa! Ale videli, čo nikto pre nimi! A dostali sa pod Kýčeru na miesta, kam už nikto nezájde!

Lebo dnes sa už nenájdú takí, čo by sa odvážili. Monštrancie pod Kýčerou! - mŕvne každý rukou. Ale oni tam naozaj sú! Len keby sa našli chlapí aspoň tak odvážni ako Pitoňák a Zelina...

Ale sú aj takí, čo hovoria, že pod Kýčerou žiadne monštrancie nie sú a Pitoňák so Zelinom si to všetko vymysleli. Vraj už dávno pred nimi tam vstúpil záhadný bača Špak a ten o tom takto rozprával:

- Pod Kýčerou je jaskyňa sedemkrát väčšia ako náš kostol. Celá je z mramoru, po stenách horia fakle a v rohoch ohne, pri ktorých stojia biele kone a vedľa nich driemú rytieri v plnej zbroji. Uprostred jaskyne je veľký kamenný stôl a za ním sedí chlap s dlhou bielou bradou. Ked' ma zbadal, opýtal sa ma:

- Nie si ty z Lendaku?

- Som, urodzený pane, - ja na to.

- A či sa už lepšie žije v dedine ako kedysi?

- Nuž, trápime sa a živoríme ako sa dá.

Raz je toho na stole viac, inokedy menej. Ale veselosti, chvalabohu, nám nikdy nechýba...

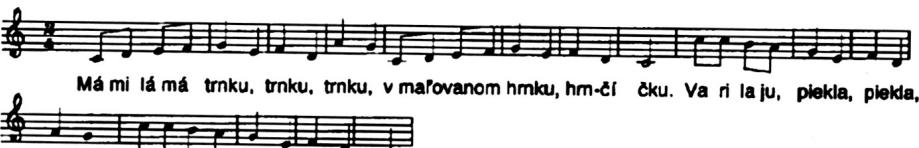
- To rád počujem, - povedal chlap s bielou bradou. - Lebo ja som kráľ Matej a už dobré tri stovky rokov tu čakám. Pozri, aká dlhá brada mi za ten čas narástla. Užu môžem dvakrát okolo stola okrútiť. Ty si na to ne pamätaš, ale ja som kedysi často prechádzal týmto krajom a vždy ma tu pekne prijali. Tak sa mi zapáčilo, že som sa rozhodol zostať. Nuž tu sedím a čakám, kedy bude Lendak alebo celá krajina potrebovať pomoc. Vtedy sa táto jaskyňa otvorí, ja zobudím svojich rytierov a vyrazíme brániť túto krajinu a zjednať v nej spravodlivosť...

Oči kráľa Mateja sa pomaly zatvárali a hlava klesala na stôl. Iste bol unavený, starký, ved' už mal dobre vyše tristo rokov. Tak som ho nechal, nech si oddýchnie. Ved' je to dosť, strážiť našu krajinu...

To rozprával bača Špak rozumný a skúsený, iste to neboli slová do vetra. Lenže odvtedy uplynulo veľa rokov a ktorie, či kráľ Matej so svojimi rytiermi nezaspal pod Kýčerou navždy...

(Anton Marec, Zakliaty hrad v Tatrách, Martin 1993)

Má milá má trnku

Má milá má trnku, trnku, trnku,
v maľovanom hrnku, hrnčíčku.

Varila ju, piekla, piekla, piekla,
až kym neutiekla z hrnčíčka.

ČO JE TO?

Čo je vo dne plné
a v noci prázdne?
(yknápoT)

Kto príde
každý večer do domu?
(amT)

Mám súdoček
bez obrúčok
a dvojaké víanko v ňom.
Čo je to?
(ecjaV)

Korunu má, a kráľ nie je,
ostrohy má, husár nie je,
ráno nás budí,
hlásnik nie je,
čo je to?
(túhoK)

Nohy má lopaty,
zobák má rohatý,
po vode sa mága
a hovorí gá-gá.
Čo je to?
(suH)

MÁRIA RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ PLÁŇATÁ

Macko, medveď krátkonohý,
niesol plánok dva batohy.

Pošmykol sa na kraj skaly,
plánky sa mu vysypali.

Macko-zviera pot si stiera,
nešikovne plánky zbiera
od obeda do večera.

Dve si zdvihne, pustí štyri,
ach, ako to čudne víri:

„Brm, brm, malé pláňatá,
nevŕťte sa sem a ta!“

Ked' mal toho vyše hlavy,
na balvan sa hodil tmavý:

„Jaj, vy, plánky, nezdary,
uschnem hladom do jari!“

Vtom jež prišiel maličký,
zježil kožuch na ihličky.

Raz-dva bunda ježatá
pozbierala pláňatá.

VESELO SO ŽIVOTOM

- Tak váš Peter zase opakuje?
- No, to viete, škola - základ života a my cheme, aby mal tie základy čo najpevnejšie.

***

- Kedy bola takzvaná doba ľadová, Mórík? -
pýta sa učiteľ.
- Prosím, v zime.

***

- Žiaci, kol'ko sekund má minúta? - pýta sa učiteľ.
- To záleží na tom, - hľási sa Miško, - či je to minúta mužská alebo ženská. Napríklad, ked' otecko povie, že bude hotový za minútu, tak je to šesťdesiat sekund. Ale ked' to povie mamačka, tak je to pol druhej hodiny.

***

Matka šije, Petrík sedí na druhej strane stola a
píše úlohu. Odrazu vstane, z kredenca vezme
pohár a treskne ho o zem.

- Peter, čo to robíš?
- Črepy, aby som mal zajtra šťastie pri diktáte.

***

Kuchárskeho učña sa pri skúškach spýtali:
- Ako najlepšie ochráníme jedlo pred
plieshou?
- Ked' ho zjeme.

CHCETE SI DOPISOVAŤ?

Ponúkame Vám adresy žiakov banskobystrických základných škôl, ktorí si chcú dopisovať so svojimi rovesníkmi - krajanmi. Chcú sa bližšie dozvedieť o živote Slovákov za hranicami Tatier a tiež pomôcť im pri zdokonaľovaní sa v materinskom jazyku, pravopise a slovnej zásobe.

ADRESY:

Jana LAKSÍKOVÁ
Internátna 15
974 01 BANSKÁ BYSTRICA

Jana RUSNÁKOVÁ
Tatranská 97
974 01 BANSKÁ BYSTRICA

Katarína MÉSZAROŠOVÁ
Tatranská 107
974 01 BANSKÁ BYSTRICA

Boris SLAVIC
Tatranská 86
974 01 BANSKÁ BYSTRICA

Matúš ODLÉR
Tatranská 89
974 01 BANSKÁ BYSTRICA

Ján KOREŇ
Tatranská 103
974 01 BANSKÁ BYSTRICA

Marek GREGOR
Tatranská 109
974 01 BANSKÁ BYSTRICA

Mariana JAROŠOVÁ
Rudohorská 24
974 01 BANSKÁ BYSTRICA

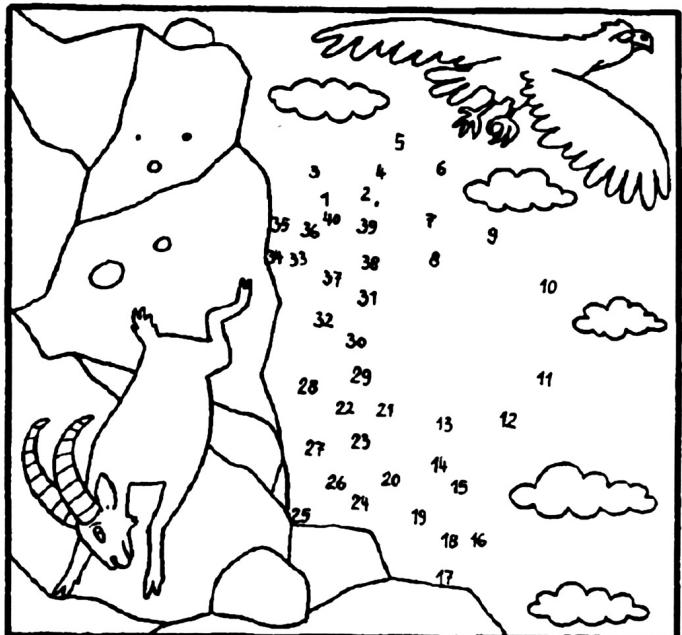
Kamil RITOK
Tatranská 74
974 01 BANSKÁ BYSTRICA

Paťa ŠTULAJTEROVÁ
Pieninská 19
974 00 Banská Bystrica

KRESLITE S NAMI

Ked' pozorne pospájate body od 1 po 40, dozviete sa, čo je na obrázku.

Zo správnych odpovedí októbrového čísla Života sme
vyžrebovali troch výhercov, ktorým tradične pošleme slovenské
knihy. Sú to: Iveta Majewská z Krakova, František Dlhý z Novej
Belej a Žofia Radecká z Kacvínna.

MAJSTER VOLANTU

Od roku 1981, teda za posledných 15 rokov fínski vodiči až osiem razy získovali titul automobilových majstrov sveta. Najlepším z nich je azda Juha Kankkunen, ktorý je majiteľom štyroch titulov. V tomto roku ho na stupni víťazov vystriedal d'alší Fín - Tommi Makinen. Niekoľko sa môže spýtať, prečo práve Fíni jazdia tak dobre. Odpoveď je jednoduchá: automobilizmus je vo Fínsku národným športom. Na rely či motokrosoch tam startujú stovky pretekárov a ich zápolenie sledujú stáčisice fanúšikov. V dejinách automobilizmu bol hľadom len jeden človek, o ktorom by sa dalo povedať, že sa narodil za volantom - Ayrton Senna z Brazílie, ktorý žiaľ, pred dvomi rokmi zahynul.

Vráťme sa však k tohoročnému majstrovi sveta Tommi Makinenovi. Prvýkrát si sadol za volant, keď mal sotva 10 rokov. Bolo to roku 1974. Keď skončil šestnásť, dostal od otca staršiu Toyetu, na ktorej už o rok vyštartoval na prvom rely. Do cieľa došiel ako predposledný. To ho tak znechutilo, že presedal na traktory a začal štartovať na tzv. tractor pulling - čudnej disciplíne, v ktorej bolo treba previesť najväčšiu záťaž na najväčšiu vzdialenosť. Raz dokonca zvíťazil, ale stále sníval o svojej najväčšej láske - rýchlych automobiloch. Lenže v motorizme sa bez protektora nedá zaobísť. Mal šťastie. Pre Makinenu sa takým protektorom stal spomínaný majster sveta Juha Kankkunen.

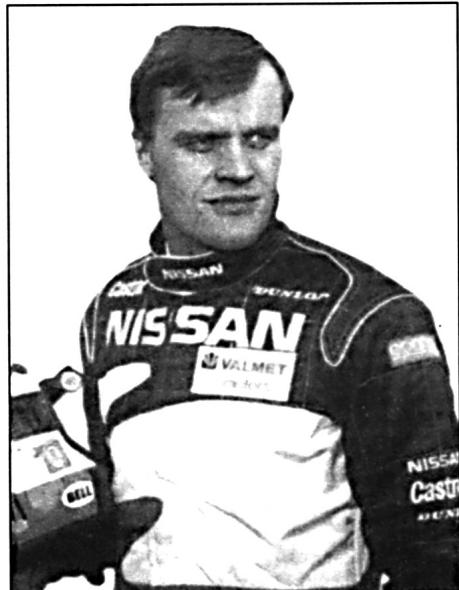
Práve vďaka Kankkunenovi mohol Makinen roku 1985 štartovať na majstrovstvách Fínska a neskôr aj na majstrovstvách Európy. Už o dva roky sa stal majstrom Fínska. To

spôsobilo, že mohol presadnúť do lepšieho automobilu a niekoľkokrát vyštartovať v rely zaradených do súťaže o majstrovstvo sveta. Nevodilo sa mu najlepšie. Tommi si však z toho nič nerobil, viedac, že v tomto športe najväčšie úspechy prichádzajú až po tridsiatke. Jeho sponzori však neboli spokojní, preto musel štartovať ako rezervný jazdec - raz na majstrovstvách Európy, inokedy na majstrovstvách sveta, skrátka len vtedy, keď sa niekde uvoľnilo miesto. R. 1989 sa dokonca stal majstrom Európy, ale to nikoho nenadchlo, lebo európsky šampionát je v tomto športe akoby druhou ligou.

Konečne sa mu naskytla životná šanca. Tím Mitsubishi Ralliart začal skúšky s novým pretekárskym automobilom Lancera Evolution III a súčasne sa rozhadol zamestnať preň mladého, bojovného vodiča. Za najlepšieho kandidáta uznali Japonci práve Makinenia. Nesklamal ich. Roku 1994 vyhral svoje prvé preteky v rámci majstrovstiev sveta. Počas nasledujúcej sezóny sice ani raz nezvíťazil, ale skoro vždy došiel do cieľa medzi prvými. Prekonal - prehľa a Mitsubishi - znamenal rok 1996, k čomu významne prispel aj tím Toyoto.

Počas vlaňajších predposledných pretekov technická kontrola zistila, že v turbokompreesoroch Toyoto je namontované osobitné zariadenie, ktoré umožňuje privádzať do motora silnejší prúd vzduchu, než to dovoľujú predpisy, vďaka čomu majú tieto motory väčší výkon. Nečudo, že tím Toyoto diskvalifikovali a Makinenovi ubudol silný súper, vtom aj sám J. Kankkunen.

Víťazstvá sa okamžite dostavili. Od začiatku tohoročnej sezóny jazdil Makinen ako vymenený. Doteraz, keď píšeme tieto riadky, sa uskutočnilo sedem pretekov zara-

dených do majstrovstiev sveta, z ktorých Tommi vyhral až päť a aj v zbývajúcich dvoch sa umiestnil na poprednom mieste. Nad druhým v poradí, Španielom Sainzom, má takú prevahu, akoby to bol - hovoriac jazykom futbalistov - hráč druhej ligy. Je prvým vodičom, ktorý počas jednej sezóny vyhral viac ako polovicu pretekov o majstrovstvo sveta. Vyhrával navyše tak ľahko a prevedčivo, že sa v motoristickom zákulisí začali diskusie, či je naozaj taký geniálny, alebo jazdí na najlepšom automobile, aký nemá nikto. Čokoľvek by sme nepovedali, je to naozaj vynikajúci vodič, ktorý sa zaslúžene stal majstrom sveta. Budeme sa môcť o tom presvedčiť už počas nasledujúcej sezóny, kedy sa - ako nedávno povedal - vynasnaží svoj titul obhájiť. Nuž čože, uvidíme!

J. Š.

Hviezdy svetovej estrády BEATLEMÁNIA

Prednedávnom sa do amerických obchodov dostal komplet videokaziet obsahujúcich vyše desať hodinovú nahrávku o slávnej skupine The Beatles. Volá sa *Antológia* a je o vyše 4 hodiny dlhšia než vlaňajšie vydanie, vysielané v televíznej sieti ABC. Mohlo by sa zdáť, že o tejto skupine z Liverpoolu, ktorá sa zrodila na začiatku šesťdesiatych rokov, vieme už všetko, a vydávanie až ôsmich videokaziet o jednej hudobnej formácii je riskantné. Vysvitlo, že je práve naopak.

Aj keď od vzniku The Beatles a dobytia sveta touto skupinou uplynulo už tridsať rokov, na svete nadálej vládne akási beatlemánia, ktorej za obet', ako počas epidémie, padajú všetci. Nielen ich rovesníci, čiže priami svedkovia ich úspechov, ale aj mládež pred i po dvadsaťke, tridsiatici, ba aj značne starší obdivovatelia fenomenálnej štvorce z Liverpoolu. Tak napr. vlaňajšiu verziu *Antológie* si na televíznych obrazovkách pozrelo skoro pol

miliardy divákov v 94 krajinách. Keď sa v obchodoch objavila nová verzia, bola už v prvom týždni - napriek dosť vysokej cene (159 dol.) - rozpredaná skoro v miliónovom náklade.

Hodnotiac popularitu Liverpoolskej štvorky noviny „The London Observer“ konštatovali, že skupina The Beatles dosiahla to, čo sa doteraz nepodarilo žiadnej inej skupine: značne prerástla skupinu The Beatles. Dosiahla to nielen v Anglicku, ale aj v USA, kde prekonala dokonca popularitu amerického národného športu - baseballu.

Zdá sa, že podobne bude aj u nás a *Antológia* si získa tisíce, ak nie stáčisice, záujemcov. Akoby aj nie, ved' na spomínaných videokazetách je také veľké množstvo neznámych faktov z dejín skupiny, nových materiálov z nahrávania, súkromných amatérskych filmov jednotlivých členov skupiny, ako aj nových videoklipov z koncertov, aké doteraz nemal vari nikto. Je to teda ozajstná pochúťka pre znalcov, milovníkov dobrej hudby a zberateľov pamiatok tejto slávnej skupiny a iste ešte viac podnieti spomínanú beatlemániu v mnohých krajinách. Ako tvrdia producenti,

záujem o túto neobvyklú nahrávku prejavilo skoro sto krajín. (jš)

UPLEŤME SI PULÓVER

Svetre, pulôvre, roláky... nikdy ich nie je priveľa. Sú pohodlné a nosia sa často, na jeseň i na jar, nehovoriac o zime, skrátka vtedy, keď je chladnejšie. Najlepšie sa cítíme v takých, ktoré sme si upletli sami. Preto dnes prinášame popis pletenia pekného pulóvra s geometrickými motívmi. Naše údaje sú na veľkosť 40-42.

Spotreba materiálu: 100 g žltéj, 100 g petrolejovej, 150 g tyrkysovej, 200 g čiernej, 150 g modrej, 50 g olivovoželenej a 120 g fialovej vlny. Ihlice č. 2,5 a 3,5, okrúhla ihlica č. 2,5.

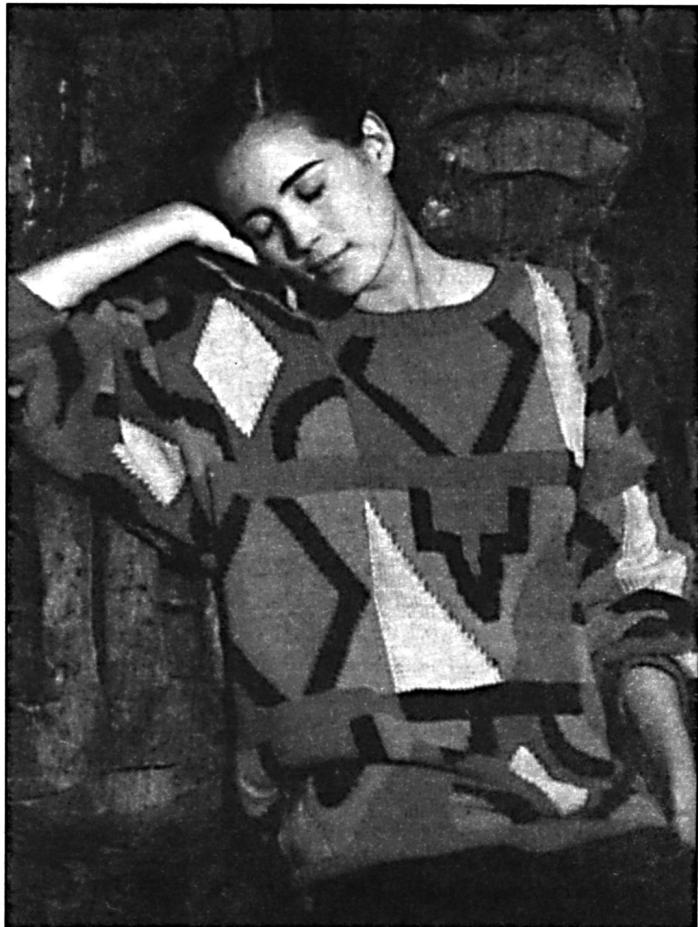
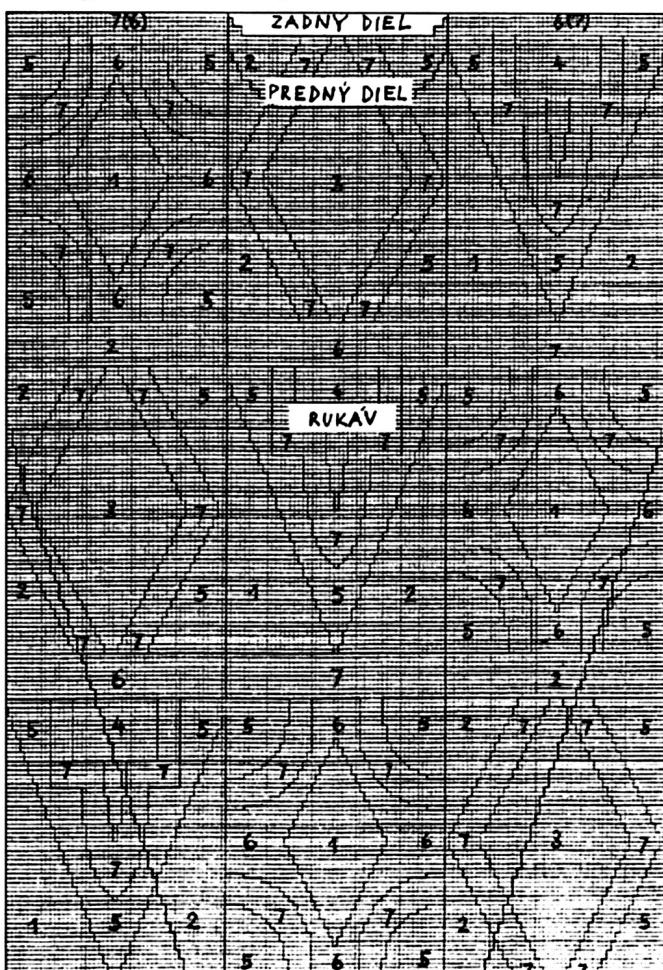
Jednotlivé vzory: **okrajový vzor** - 1 očko hladko, 1 očko obrátene; **džersejový vzor** - lícová strana hladko, rubová obrátene; **geometrické motívy** - vpletáte džersejovým vzorom podľa pripojenej predlohy. Jednotlivé farby sú označené číslami: 1 - žltá, 2 - modrá, 3 - petrolejová, 4 - olivovoželena, 5 - tyrkysová, 6 - fialová, 7 - čierna.

Skúška očiek: 24 očiek a 32 riadkov = 10 x 10 cm.

Zadný diel: Na ihlice č. 2,5 nahodíte modrou vlnou 144 očiek a pletiete okrajovým vzorom 4 cm. V práci pokračujete na ihliciach č. 3,5 džersejovým vzorom a vpletáte geometrické motívy podľa pripojenej predlohy. Jednotlivé farby sú označené číslami. V prvom džersejovom riadku pridáte rovnomerne 5 očiek. Na ihlici máte 149 očiek. Vo výške 68 cm od začiatku práce uzavriete prostredných 45 očiek na priečrnik. Ďalej pletiete každú stranu osobitne. Na priečrnik uzavriete ešte v každom 2. riadku na obidvoch stranach 1 x 2 a 1 x 1 očko. Vo výške 70 cm od začiatku práce uzavriete naraz plecia.

Predný diel: Pletiete tak isto ako zadný, iba vo výške 63 cm od začiatku práce uzavriete prostredných 29 očiek na priečrnik. Ďalej pletiete každú stranu osobitne. Na priečrnik uzavriete ešte v každom 2. riadku na obidvoch stranach 1 x 3, 2 x 2 a 3 x 1 očko. Vo výške 70 cm od začiatku práce uzavriete naraz plecia.

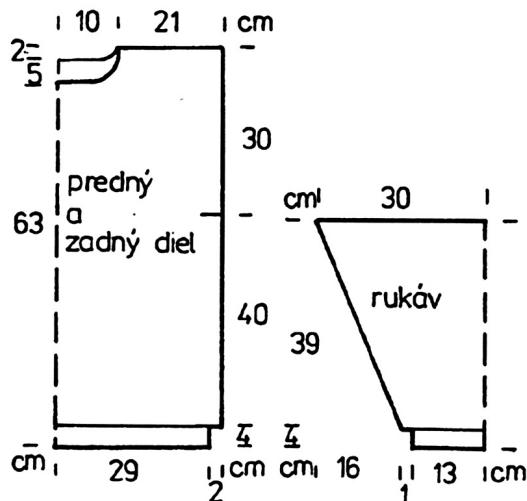
Schéma, podľa ktorej vpletáte na predný a zadný diel a na rukáv geometrické vzorky

Rukáv: Na ihlice č. 2,5 nahodíte modrou vlnou 65 očiek a pletiete okrajovým vzorom 4 cm. V práci pokračujete džersejovým vzorom na ihliciach č. 3,5 a vpletáte vzorky podľa pripojenej predlohy. Na rozšírenie rukáva pridávate striedavo v každom 2. a 4. riadku 40 x 1 očko. Vo výške 43 cm od začiatku práce pletenie naraz uzavriete.

Vypracovanie: Zošijete plecia. Označíte si stred rukáva a prišijete 30 cm k prednému a 30 cm k zadnému dielu. Zošijete boky pulóvra a rukávov. Na okrúhlu ihlicu č. 2,5 naberiete modrou vlnou okolo priečrníka 128 očiek a pletiete okrajovým vzorom 3 cm. (Podľa Života č. 38/96, Bratislava).

Schéma strihu pulóvra

NIEKTÓRE SCHORZENIA DROBIU

TWARDE WOLE - to choroba, która powstaje przy skarmianiu suchej karmy, oraz wskutek połykania przez ptaki dużych kęsów karmy. Wole wtedy bardzo rozszerzają się i twardnieją. Chociaż sztuce przynajmniej przez dobę należy podawać wyłącznie wodę. Przy zaleganiu karmy w wolu, trzeba ostrożnie włać do dzioba małą łyżkę oleju lnianego i delikatnie masować wole.

ZATRUCIE TRUTKAMI. Zatruta pszenica używana do těpienia myszy i szczurów jest często przyczyną wielu zatrucia drobiu. Po zjedzeniu takiej trutki śmierć może nastąpić już w kilka godzin bez uprzednich objawów. Przy słabszej trutce występuje brak apetytu, posmutnienie, senność, duszność, pragnienie, czasem biegunka, chwiejny chód a następnie porażenie. W ostatniej fazie grzebień i dzwonki zabarwiają się na fioletowo. Zatrutym ptakom wlewa się do dzioba wodę z dodatkiem węgla, a po godzinie pół małej łyżeczki gorzkiej soli, rozpuszczonej w pół szklanki wody. Przy rozkładaniu trutek trzeba jednak bardzo uważać i rozkładać je tak,

aby drób oraz inne zwierzęta nie miały do nich dostępu.

LEJĄCE SIĘ JAJA. Zdarza się, że kury znoszą czasem jaja bez skorupki lub też w bardzo cienkiej skorupce. Przyczyną może być jednostronna karma, zawierająca mało soli mineralnych (wapnia) oraz obecność pasożytów. W takim przypadku nioskom należy podawać zielonki, kredę prażoną i drobno tłuczone skorupki jaj. Jeżeli nie będzie po tym poprawy i jaja w dalszym ciągu będą znoszone bez skorupki, należy zwrócić się do lekarza, gdyż prawdopodobnie będziemy mieli do czynienia z zarobaczeniem.

KRZYWICA - spowodowana jest najczęściej brakiem w organizmie soli mineralnych (wapnia i fosforu) oraz witaminy D. Organizm młodych ptaków potrzebuje do rozwoju - do budowy kości - większej ilości tych soli i witamin. Jeżeli więc w paszy nie będzie tych składników, kości ptaków będą miękkie, łatwo ulegające skrywieniu. Chociaż na krzywicę ptaki kuleją, kości nóg mają wygięte a stawy zgrubiałe. Poza tym tracą one apetyt, przeważnie siedzą, dzwonki i grzebień im bledną a pióra tracą połysk. Krzywica występuje najczęściej u kurcząt trzytygodniowych. U piskląt zaś choroba przejawia się skrywieniem dzioba. W zapobieganiu krzywicy należy zwrócić uwagę na karmę zawierającą dostęczną ilość soli wapnia i fosforu

oraz witamin. Konieczny więc jest dodatek takich pasz jak zielonki czy pełne mleko. Osobno należy podawać mieszkę mineralną składającą się z prażonych i tłuczonych skorup od jaj, węgla drzewnego i drobnego żwiru. Kurczętom z wczesnych lęgów (luty, marzec) należy do karmy dodawać tran lub fosforan wapnia. Tran dodaje się do wilgotnej karmy w ilości 1-2 kropli na 10 sześciodniowych kurcząt, zwiększając dawkę w ciągu tygodnia do 1 kropli na kurczę.

Ponadto nie należy zapominać o wynoszeniu kurcząt w pogodne dni na dwór, aby mogły korzystać ze słońca i świeżego powietrza.

GRZYBICA SKÓRY BYDŁA

Do częstych schorzeń skóry bydła, zwłaszcza w większych skupiskach, należy grzybica strzygająca. Jest to schorzenie powodujące duże straty gospodarcze.. Jej objawy to obniżenie przyrostów wagowych, zahamowaniem rozwoju i obniżenie wartości skóry jako surowca. Do zakażenia grzybicą dochodzi najczęściej przy bezpośrednim stykaniu się zwierząt chorych ze zdrowymi w stajni, na pastwisku itp. Niekiedy sami ludzie przynoszą grzyby na swoim ubraniu, na narzędziach służących do pielęgnacji zwierząt lub ich skarmiania. Takie zakażenie ułatwia trzymanie zwierząt w ciepłych, wilgotnych i zanieczyszczonych pomieszczeniach, zwłaszcza w oborach głębokich z dużą ilością na-

ČO NA OBED?

SEDLIACKE MAKARÓNY. 40 g makaronov, 40 g masti, 20 g cibule, 300 g vareného údeného mäsa, 2 dl kyslej smotany, 2 vajcia, soľ, čierne korenie, strúhanka.

Makaróny uvaríme v osolenej vode. Na masti zapeníme nadrobno pokrájanú cibuľu, pridáme zomleté údené mäso, soľ, čierne korenie, ocedené makaróny a premiešame. Vložíme do vymastenej a strúhankou vysypanej formy, zalejeme kyslou smotanou, v ktorej sme rozšľahali vajcia a zapečieme. Podávame so šalátom alebo uhorkou.

ZAPEKANÉ ZEMIAKY S KYSLOU KAPUSTOU A KLOBÁSOU. 800 g zemiakov, 60 g kapusty, 50 g masti, 60 g cibule, 200 g klobásy, 30 g masti na pekáč, 2 dl kyslej

smotany, soľ, voda, čierne korenie, červená paprika.

Na vymastený pekáč dáme vrstvu uvařených, olúpaných zemiakov pokrájaných na kolieska, cibuľu opráženú na masti s paprikou a pokrájanou klobásou, soľ, čierne korenie a surovú kyslú kapustu. Vrstvy striedame tak, abu na vrchu boli zemiaky. Zalejeme ich smotanou a zapečieme.

MÄSOVÉ RIZOTO. 40 g masti, 280 g ryže, 20 g masti, 20 g cibule, 250 g bravčového alebo teľacieho mäsa, 100 g zelenej papriky, 100 g rajčiakov, čierne korenie, soľ, voda.

Prebratú a umytú ryžu opečieme na masti, zalejeme vodom (dvojnásobné množstvo), posolíme a prikrytú udusíme. Na masti zapeníme pokrájanú cibuľu, pridáme mäso pokrájané na kocky, tlčené čierne korenie, soľ, popražíme, podlejeme vodom a dusíme. Pred dodolením pridáme očistenú papriku pokrájanú na rezance a rajčiaky pokrájané na štvrtiny. Nakoniec udusenú ryžu zmiešame s uduseným mäsem. Podávame so šalátom alebo kompotom.

HUBOVÁ POLIEVKA. 160 g čerstvých alebo 10 g sušených hub, 40 g masti alebo oleja, 20 g hladkej múky, 20 g cibule, 20 g suchého postrúhaného cesta, voda, soľ, čierne korenie, zelený petržlen.

Čisté huby pokrájame, vložíme do vody a varíme. Z masti a múky pripravíme červenú zápražku, pridáme do nej postrúhanú cibuľu, popražíme, zalejeme vodom, osolíme, pridáme k uvareným hubám a spolu ešte povaríme. Nakoniec zavaríme cesto, pridáme posekaný zelený petržlen a okoreníme. Do hubovej polievky môžeme pridať koreňovú zeleninu, zemiaky, krúpy.

MÚČNIKY

JABLKÁ V ŽUPANE. 250 g hladkej múky, 250 g margarínu, voda, soľ, ocot, 1 žltok, 20 menších jablk, 200 g práškového cukru, mletá škorica.

Z múky, margarínu, soli, octu, žltka a vody urobíme obyčajné lístkové cesto, ktoré vyvalíkáme na obdĺžnik a pokrájame na 20

wozu, oraz wszelkie otarcia skóry lub jej rozpuchnienie, na skutek działania wody. Choroba atakuje przede wszystkim bydło o delikatnej skórze, a więc młode, a także rasy o cienkiej skórze.

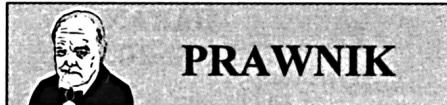
Zarodniki grzybów atakują albo włos, albo sam naskórek nie ruszając włosu. Działanie grzybów drażni skórę powodując jej zapalenie. Występuje wtedy przekrwienie, tworzą się pęcherzyki powodujące najpierw nieprawidłowe rogowacenie a następnie złuszczanie. Włosy w tym okresie obumierają i wypadają. Na tych miejscach rozwija się grzybica strzygąca powierzchniowa lub głęboka. Grzybicy powierzchownej towarzyszy powierzchowny stan zapalny. W obrębie każdego włosu powstaje pęcherzyk otoczony obrzękiem. Zmianom tym towarzyszy złuszczanie oraz nieznaczny świad skórny. Najczęściej występuje głęboka grzybica strzygąca - liszaj wyłysiający. W przebiegu tego schorzenia nierzadko występują ropnie. Wcześniej też występuje wypadanie włosów, tworzenie się pęcherzy i strupów. Okres wylegania choroby trwa od siedmiu do trzystu dni, a zmiany powstają na głowie, szyi, w okolicach odbytu i rzadziej na tułowiu. Na nogach nawet przy rozległych zmianach choroba nie występuje. Najczęściej zapadają cielęta.

HENRYK MĄCZKA

štvorcov. Do prostriedku každého položíme umyté a olúpané menšie jablko zbavené jaderníka a obalené v škoricovom cukre. Rožky cesta potrieme bielkom a preložíme cez stred jablka tak, aby boli všetky štyri rožky na sebe, a prepichneme ich špáradlom. Jablká pečieme v horúcej rúre. Z upečených vytiahneme špáradlá a namiesto nich dáme olúpané mandle zastrúhané do podoby klinca.

VANILKOVÉ ROŽKY S VAJCOM.
140 g masla alebo margarínu, 30 g vanilkového cukru, 40 g orechov, 170 g hladkej múky, 1 vajce.

Do preosiatej múky rozdrobíme maslo alebo margarín, pridáme zomleté orechy a ostatné potraviny a vypracujeme cesto, ktoré rozšľúame na dlhý valček. Pokrájame ho na kúsky veľkosti malého orecha a sfomujeme na rožky, ktoré uložíme na suchý plech a upečieme v stredne teplej rúre. Upečené rožky namáčame v čokoládovej poleve.

PRAWNIK

UŁASKWIENIE

Ułaskawienie to całkowite darowanie prawomocnie orzeczonej kary lub jej złagodzenie. Zgodnie z art. 43 małej konstytucji prawo łaski stosuje prezydent. Instytucja ta związana jest wyłącznie z wyrokami karnymi.

Niezadowoleni z wyniku postępowania cywilnego czy administracyjnego nie mają po co pisać prośb o ułaskawienie - nie ta droga. Nie jest to sposób na umorzenie zobowiązań finansowych, np. podatków czy alimentów.

Szkazanego można ułaskawić wyłącznie wyrokiem sądowym. Nie wchodzą więc tu w grę sprawy rozpatrywane przez kolegium do spraw wykroczeń oraz różne komisje dyscyplinarne. Natomiast o ułaskawienie mogą się starać skazani na podstawie ustawy karnej skarbowej. Ułaskawienie może również dotyczyć zatarcia skazania.

Nie trzeba opisać całego życia. Natomiast konieczne jest podanie, jaki sąd lub sądy wydały wyrok, jaki jest numer sprawy oraz wskazanie i najlepiej udokumentowanie podstaw prośby, a więc na przykład dołączenie opinii z zakładu karnego, zaświadczenie o chorobie, dokumentu stwierdzającego, że do pracy, o którą ubiega się zainteresowany, konieczna jest niekaralność. Reszta faktów jest w aktach sprawy. Proszę o ułaskawienie może złożyć sam skazany, osoba uprawniona do składania na jego korzyść środków odwoławczych, ale także krewni w linii prostej, rodzeństwo, małżonek.

W zasadzie prośbę przesyła się do sądu, który wydał wyrok pierwszej instancji. W skład sądu rozpoznającego prośbę o ułaskawienie powinni wchodzić w miarę możliwości sędziowie i ławnicy, którzy brali udział w wydawaniu wyroku. Sąd bierze pod uwagę zachowanie się skazanego w okresie odbywania kary, ile kary już odbył, stan zdrowia, sytuację rodzinną, jaką powstała po wydaniu wyroku, naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem.

Sąd pozostawia prośbę bez dalszego biegu, jeżeli uzna, że nie wchodzą okoliczności uzasadniające zastosowania prawa łaski. W takiej sytuacji ponowna prośba zgłoszenia przed upływem 6 miesięcy może być pozostała bez rozpoznania.

Prośba o ułaskawienie, do której przychodził się sąd pierwszej instancji, trafia wraz z aktami oraz opiniemi sądów do prokuratora generalnego.

Jeżeli sprawę rozpoznawał sąd wyższej instancji, aktu przesypane są za jego pośrednictwem i również ten sąd dodaje swoją opinię. Jeżeli za ułaskawieniem wypowiedział się Sąd Najwyższy, sąd apelacyjny lub

sądy obu instancji, prokurator generalny przedstawia Prezydentowi RP prośbę o ułaskawienie wraz z aktami sprawy i swoim wnioskiem.

W innych przypadkach - prokurator generalny czyni to wówczas, jeżeli uzna, że zachodzą okoliczności uzasadniające zastosowanie prawa łaski; jeśli nie - pozostawia prośbę bez dalszego biegu.

Szkazany nie musi koniecznie pisać do sądu. Może zwrócić się bezpośrednio do prezydenta lub prokuratora generalnego, do kogo się napisze, nie ma znaczenia, gdyż decydują argumenty przemawiające za ułaskawieniem.

Prezydent, do którego wyłącznie należy prawo łaski, zawsze może zobowiązać prokuratora generalnego do wszczęcia z urzędu postępowania o ułaskawienie. Prezydenta nie wiążą również opinie negatywne - ani sądów, ani prokuratora generalnego. Nawet gdy wszystkie trzy są negatywne, może skorzystać z prawa łaski.

Obowiązujący stan prawny stwarzaając dość gęste sítia rzadko doprowadza do bezpodstawnego ułaskawienia. Częściej może się zdarzyć, że nie zostanie ułaskiwiony ten skazany, który na to faktycznie zasługuje.

Około 1000 ułaskawień rocznie to głównie warunkowe zawieszenia wykonania kary, warunkowe przedterminowe zwolnienia - wiążące się z okresami próby, kuratorami. Darowanie kary lub jej części pozostającej do wykonania stosuje się rzadziej. Część stanowi ułaskawienia polegające na zatarciu skazania.

- Tę formę ułaskawienia stosujemy ostatnio częściej. Stwarzamy tym szansę pełnego powrotu do społeczeństwa tym, którym tzw. karna karta przeszkadzała w podjęciu pracy zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami - powiedział nam warszawski prokurator R. Krasny.

Zmiany. Sejmowa podkomisja ds. kodeksu postępowania karnego oceniająca projekt komisji kodyfikacyjnej przyjęła pewne korzystniejsze dla skazanych rozwiązania. Najistotniejsze zmiany dotyczą sytuacji, w której chociażby jedna z opinii sądów była korzystna dla skazanego. Prokurator generalny nie będzie mógł wówczas - tak jak obecnie - pozostawić sprawy bez dalszego biegu. Musi przedstawić aktu prezydentowi, nawet ewentualnie z wnioskiem o niekorzystanie z prawa łaski. Zwiększy to liczbę spraw kierowanych do Kancelarii Prezydenta.

Jeżeli w sprawie orzekły dwa sądy, to w przypadku gdy sąd pierwszej instancji uzna, że prośba nie zasługuje na uwzględnienie, nie będzie mógł pozostawić jej bez biegu. Zobowiązany zostanie do przekazania prośby do sądu, który orzekł w drugiej instancji.

HVIEZDY O NÁS**STRELEC
(23.11.-21.12.)**

Pravdepodobne t'a čaká veľký zhon, náhlivosť, priam preteky s časom. Niektoré problémky t'a veľmi prekvapia, iné však spôsobia dodatočné starosti. Bude ti ľažko vyriešiť ich uspokojoivo a najmä včas. Nezabúdaj, že bez dobrej organizácie nebudeš v stave dodržať stanovený čas. Bola by to škoda.

**KOZOROŽEC
(22.12.-20.1.)**

Najbližšie obdobie vyzerá veľmi sľubne - čaká t'a príjemné stretnutie vo väčšej spoločnosti a pravdepodobne aj neočakávaný darček, ktorému sa veľmi poťešíš. Ukáže sa, že ktosi, na kom ti veľmi záleží, na teba nezabúda. Na druhej strane však môžeš očakávať aj isté zdravotné ľažnosti. Nepodceňuj ich.

**VODNÁR
(21.1.-18.2.)**

Všetko nasvedčuje tomu, že najbližší mesiac bude pre teba dosť zaujímavý. Pred tebou, aj keď si to neplánoval, viaceré milé stretnutia a sympatické nové známosti. V práci t'a však čaká veľmi ostrá konkurencia s niekym, kto ti už oddávna závidí tvoje úspechy. Nedaj sa vyviest' z rovnováhy a všetko dopadne dobre.

**RYBY
(19.2.-20.3.)**

Tak už býva, že po radovánkach často prichádzajú sklamania. V tvojom prípade práca, ktorá t'a stála veľa úsilia, nebude náležite ocenená. Netráp sa však zbytočne. Onedlho si všetci okolo teba uvedomia, že boli voči tebe nespravodliví. Tvoj šef taktiež náležite ocení (aj finančne) vynaloženú námahu a pracovitosť.

**BARAN
(21.3.-20.4.)**

V najbližšom čase budeš potrebovať veľa vytrvalosti, trpežlivosti a dôslednosti. Totiž tvoje súkromné záležitosti, najmä rodinné vzťahy, sa veľmi komplikovali, preto budeš musieť obnoviť rovnováhu, aby nedošlo k ozajstnému rozvratu v tvojej rodine. Rodina je v tomto momente pre teba najdôležitejšia, preto sa snaž všetko urovnati za každú cenu. Pouvažuj zároveň, či si aj ty niečim nezavini.

**BÝK
(21.4.-20.5.)**

V tomto mesiaci sa ocitneš v superdôležitej situácii - musíš sa konečne rozhodnúť v záležitosti, na ktorú už oddávna myslíš. Uvedom si, že odkladanie rozhodnutia neprinesie nič dobrého. Naopak, môže spôsobiť škody, ktoré budú nenapravitelné, čo by si si nikdy neodpustil. Preto zober všetku odvahu, vzmzu sa a neboj sa následkov. Uvidíš, ako sa ti uľaví.

**BLÍŽENCI
(21.5.-21.6.)**

Život nám všetkým uplyva vo víre každodenných radostí a starostí. Nezabúdaj, že aj niekto z tvojich blízkych má práve ľažnosti. Preto tvoj záujem a snáď aj pomoc bude mať veľký význam pre obe strany. Potvrdia to aj milé slová, ktoré nakoniec počuješ. V zamestnaní všetko dobre, získavaš uznanie, pochvaly a kto vie, či t'a v najbližšom čase nečaká aj nejaká finančná odmena.

**RAK
(22.6.-22.7.)**

Si dosť nestály. Niekoľko, s kým si sa nedávno zoznámil a kto sa ti dokonca veľmi páčil, t'a pomaly prestáva zaujímať. Onedlho nadviažeš novú známost, ktorá t'a plne zaujme. Nie je vylúčené, že sa z nej môže vyvinúť celkom vážny vzťah. Odpíš na list, ktorý si nedávno dostal. Môže to byť veľmi dôležité.

**LEV
(23.7.-23.8.)**

V najbližšom období t'a čaká veľmi vážne rozhodnutie, ktoré môže byť spojené aj so značným finančným zaťažením tvojho vrecka. Spôsobni sa však na svoje skúsenosti a na intuiciu, ktorá t'a doposiaľ nikdy nesklamala. Konaj podľa vlastného uváženia, aj keď ti snáď priatelia budú rádiť ináč. Musíš riskovať, lebo dlhšie odkladanie rozhodnutia by mohlo priniesť škodu. Tak do toho!

**PANNA
(24.8.-23.9.)**

Mesiac veľmi napäty - čaká t'a hodne práce, ale aj problémov. K ich vyriešeniu budeš potrebovať veľa pohotovosti a rozhodnosti, ale najmä taktu a diplomatických schopností. Záležitosť, ktorá ti už dlho leží na srdci, sa do istej miery objasní. Preto sa budeš môcť sústrediť na iné problémy. Ak budeš konať rozhodne, ale aj rozvážne, môže všetko dopadnúť dobre.

**VÁHY
(24.9.-23.10.)**

S najväčšou pravdepodobnosťou možno povedať, že už najbližšie dni prinesú ľudom narodeným v znamení vás hodne zaujímavých a dobrých príležitostí nielen v osobnom živote, ale aj v práci. Je celkom možné, že práve teraz sa ti podarí uskutočniť niečo, čo si doteraz nemohol nijako vyriešiť. Nezabúdaj však, že na to majú chut' aj iní a môžu dôjsť k ostrému súpereniu.

**ŠKORPIÓN
(24.10.-22.11.)**

Pred škorpiónmi sa začínajú črtaté perspektívy určitých zmien. Niektoré budú vitané, ale iné t'a príliš nepotešia. Netráp sa zbytočne, lebo vysvitne, že z každej situácie možno nájsť východisko. Najťažšie chvíle ti pomôžu prekonáť milé ovzdušie doma a pomoc rodiny, ako aj priateľov. (jš)

NÁŠ TEST**Konáš rozvážne?**

- Čo robíš, keď si poriadne nachladnutý?
a/ Užívam lieky a ležím v posteli - 4; b/ Snažím sa na to nemyšliť - 1.
- Medzi ľuďmi je veľa zberateľov. Prečo to podľa teba robia?
a/ Ako investovanie kapitálu - 4; b/ Ako spomienky - 2; c/ Lebo ich to baví - 0.
- Rád hráš tzv. strategické hry, napr. šach, dámu a pod.?
a/ Áno - 4; b/ Áno, ale nesmie sa to brať príliš vážne - 2; Nie - 0.
- Čo urobíš, keď uvidíš niekoho smutného?
a/ Spýtam sa, prečo - 0; b/ Nechám ho na pokoji - 4; c/ Snažím sa ho rozptýliť - 1.
- Ako sa chováš na priechode pre peších?

a/ Vždy čakám na zelené svetlo - 4; b/ Ked' nič nejde, prejdem - 0; c/ Neprejdem na červenom svetle, aj keby nič nešlo - 2.

6. Čakáš hostí. Náhle zistíš, že ti k príprave jedla chýba jedna dôležitá zložka. Čo urobíš?

a/ To sa mi vôbec nemôže stať - 4; b/ Ked' ju nemôžem rýchlo dostať, upravím jedlo trochu inak - 2; c/ V najhoršom prípade donesem niečo z reštaurácie - 0.

VÝSLEDKY

0-7 bodov: Konáš väčšinou pod vplyvom okamihu. Ked' t'a niečo zaujme, zabúdaš na rozvahu a ideš bez váhania za svojím cieľom. Nečudo, že t'a niektoré predsažtvatia prerastú. Je totiž veľmi pravdepodobné, že nebudeš schopný kontrolovať celok. Naša rada: s mladými koňmi treba konať kľudne a učiť ich pomaly. Tvojej energii a rozhodnosti určite neuškodí, keď budeš konať rozvážnejšie, premyslene.

- Ako ste uhadli, že som cudzinec?

Janko má naponáhlo, aby sa načas dostal na stretnutie s dievčaťom. Nový moped však nechce naskočiť. Preklína:

- Krucifix, ty prekliata beštia.
- Farár, ktorý to, keďže prechádza okolo, počuje, mieni:
- S preklínanim a hrešením nič nedosiameš, skús to raz s: Bože pomôž!
- Domnievate sa, pýta sa Janko neveriacu. Ale ved' škodiť to nemôže.

So vzdyhom: Bože pomôž! pokúsi sa posledný raz, a - moped naskočí.

Nato zmätény farár:

- Hrom do toho, to by som si nebola pomyslel.

***

- Andrej, na očiach ti vidím, ako ma nenávidíš! Som presvedčený, že sa nemôžeš dočkať toho, kedy mi napľuješ na hrob! - vrieska majster na svojho podriadeného.
- Mýlite sa, pán majster, - povie pokojne Andrej. - Ja totiž neznášam vystávanie v rade.

***

- Nás farár je ako Boh, vraví jeden návštěvník kostola. V nedel'u je ne-pochopiteľný a celý týždeň je ne-dosažiteľný.

***

Ked' vlamač vnikne do bytu, majiteľ bytu sa zobudí.

- Ani slovo, šepká vlamač. Hľadám tu iba peniaze.
- Výborná myšlienka, povie domáca. Hned' vstanem aj ja a budem hľadať s vami.

***

Žena: - Ako môžete slobať také svinstvo!

Muž: - Vidiš?! A ešte mi niekedy vyčítas, že všetok čas venujem len príjemným veciam.

***

- Pane, nemohli by ste mi požičať dvesto dolárov na šálku kávy?

- Dvesto dolárov? Na šálku kávy?!
- No a čo si myslíte! Mám sa v kaviarni objavíť v týchto handrách??!

***

Sekretárka šéfov:

- Mám pre vás dve správy. Dobrú a zlú.
- Tak začnite tou dobrou!
- Šéfe, netrpíte neplodnosťou.

***

Cestujúci sa obrátil na železničnej stanici na oddelenie strát a nálezoval:

- Zabudol som vo vlaku trojlitrovú flášku whisky. Nepriniesli ju k vám?
- Bohužiaľ nie, pane. Ale priviezli toho gentlemana, ktorý ju našiel.

***

MENO VEŠTÍ

KATARÍNA - kladné, dobré, seriózne, modré a starostlivé meno. Typická Katarína je obyčajne tmavá blondína alebo hnedovláská, strednej, mierne zaoblenej postavy, s hnedými alebo sivými očami, hnedastou tvárou a ľahko ohrnutým nosom. Pochádza najčastejšie z početnejšej rodiny a len málokedy je jedináčka. Máva veselých krstných a aj sama je veseléj povahy. Jej meno znie múdro a preto aj osoby nosiace toto meno bývajú múdre, bystré, praktické, rozvážne a predvídaté, ktoré si vedia vždy poradit'. Ináč je to typ rozkošnej, všade prítomnej osôbky. Všade je jej plno, do všetkého strčí svoj nosík, všetko uvidí, ale je to - dá sa povedať - kladná zvedavosť.

Katarína je od malička veľmi pracovitá a šetrná. Dokonale si vie zorganizovať vlastnú prácu, ale aj prácu iných, je skrátka rodená organizátorka. Veľmi šikovná, vie sa postaviť ku každej práci. Je dosť nadaná, ale pracovitosťou doplní všetky nedostatky. Možno o nej povedať, že je praktická, objektívna, čestná, solídna a obetavá, skrátka osoba, ktorá vždy dodrží dané slovo. Možno sa na ňu spôsobí v každej situácii. Neženie sa za leskom a lacnou slávou. Váži si jednoduché, konkrétné a praktické veci. Jej životné a vedecké ašpirácie nie sú príliš veľké. Uspokojí sa so stredoškolským a odborným vzdelaním. Avšak to, čo sa naučí, ovláda dobre, do najmenších podrobností. Len zriekakedy sa Katarína rozhodne študovať na vysokej škole. Je veselá, dôverčivá, má vždy dobrú náladu. Je rodená optimistka, nepozná prázdný žiaľ, horkosť, nič ju nedokáže znechutia ani zlomiť. V zamestnaní je výborná, solídna, pracovitá, usilovná a čestná. Býva z nej dobrá účtovníčka, učiteľka, vedúca obchodu, úradníčka a pod. Je vždy rozhodná, čo sa prejavuje aj v jej chôdzi.

Vydáva sa za dobrého, poriadného muža, ktorý má pre ňu pochopenie. Máva najčastejšie dve alebo tri deti, z ktorých najstarší býva obyčajne syn. Syn je nadaný a podobne ako ona - pracovitý. Podobne možno povedať o dcérach. Všeobecne povedané, deti sú celkom príjmné, spoločenské a dobré. Katarína má silne vyvinutý zmysel pre rodinu. Dá sa povedať, že drží pokope celú rodinu, dokáže zmieriť pohnavaných súrodencov, príbuzných či priateľov. Preto je všeobecne veľmi oblúbená. (jš)

S N Á R

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo:

Đatelinu kvitnút' vidiet' - pekné vyhliadky, radostná budúcnosť; lístok (štvorlistok) vidiet' - veľké šťastie.

Đatelinové pole (đatelinisko) vidiet' - usporiadana budúcnosť.

Dlažba, dobrá - rovná životná dráha; hrboľatá - komplikácie, namáhavý postup.

Dlžníka stretnúť - klamstvo, falošné konanie.

Dojiť, seba dojacieho vidiet' - nadviažeň bohatú známost'; kohosi dojiť vidiet' - pred tebou nové priateľstvo.

Domáce zvieratá - budeš mať' pekný vlastný dom.

Domovník - zisk, výhody.

Dovolenku dostať - twoje prianie sa splní.

Dravá zver - získať dobrého priateľa.

Drôt nájst' - musíš bojať' s bezprávím, nepravodlivosťou a protivensťami osudu; hľadať' - dostaneš sa do finančnej tiesne; zapliest' sa do neho - hrozí ti nebezpečenstvo; drôt (ihlica) na pletenie - potrebujete lásku.

Drôtené prekážky - niekto alebo niečo sa ti postaví do cesty.

Ducha vidiet' - pokušenie.

Dvojčatá vidiet' - rodinné šťastie; mať' - veľká rodinná slávlosť'.

Džbán vidiet' - zasnúbenie a svadba; rozbiť' - si nedbalý, zanedbávať sa v práci.

Fajka, dostať' ju - čakajú t'a nepríjemnosti; darovať' - odhalíš podvod; fajčiť ju - pred tebou šťastie; rozbiť' - osloboďi sa od prenasledovateľov.

8-14 bodov: Aj tebe sa niekedy stáva, že v zápale zabúdaš na rozvahu, ale je to skôr výnimka. Máš sklon riskovať', ale snažíš sa predtým poznáť slabé stránky svojho predstavzatia, aj keď sa ti to niekedy nepodarí. Naša rada: snaž sa lepšie predvídať tie neočakávané nástrahy. To zvyší počet úspechov.

15-20 bodov: Neuznávaš prílišné rozoberanie všetkých prekážok už vopred. Dobre však vieš, že rozvaha ešte nikomu neuškodila. Práve ona väčšinou rozhoduje o všetkom, čo robíš. Preto máš viac úspechov ako iní. Naša rada: môžeš pomôcť tým príliš rozvážnym, ale aj tým, ktorí sa do všetkého vrhajú strmhlav. Využi tieto možnosti.

21 a viac bodov: Rozvaha, rozvaha, rozvaha. Tie tri slová rozhodujú o všetkom, do čoho sa púšťaš. Nič neurobiš bez premyslenia a aj potom sa hocičoho často vzdávaš len preto, že všetky prekážky nemôžeš vopred predvídať'. Nedokážeš nič urobiť bez váhania, aj keď často iným túto schopnosť závidíš. Naša rada: zachovaj svoju rozvahu, ale pokús sa občas urobiť niečo celkom spontánne. Nezabúdaj, že život bez trošky rizika je ako polievka bez soli.

SORAYA - bývalá iránska cisárovna - oslavovala nedávno 64. narodeniny. Pamäťame sa na ňu ako na mladú a veľmi peknú iránsku vladárku, ktorej neskôr osudy vzbudzovali súcit skoro na celom svete: šach Reza Pahlaví sa s ňou rozvedol, lebo mu nemohla porodiť potomka, a tak musela opustiť krajinu.

Neskôr sa šach oženil s mladučkou Farah Dibaovou a mal s ňou dve deti, ale aj on - prinútený abdikovať počas islamskej revolúcie - musel opustiť Irán a zomrel vo vysnansťe. Opustená cisárovna si už nikdy novovo nezariadila život. Jej lúbostné zápletky sa končili tragicky. Nevydarila sa jej ani filmová kariéra. Ale tzv. veľký svet na ňu nazabudol, naďalej býva vo veľkých kniežacích a milionárskych domoch. Na jej nedávne narodeniny prišlo mnoho slávnych a bohatých hostí, medzi nimi aj korunované hlavy. Nechýbala medzi nimi ani bývalá česká modelka Ivana Trumpová, vydatá za multimilionára Trumpa (dnes už rozvedená) s dcérou Ivanka a novým manželom Ricardom Mazzuchellim. Obe dámy sa veľmi spriateliли a dobre si rozumejú. Obe tiež vyzerajú veľmi pekne. Na snímke: Soraya.

NAJPOPULÁRNEJŠÍ. V Los Angeles už po dvadsiaty druhý raz vyhlásili výsledky People Choice Awards. Sú to výsledky výskumov Gallupovho ústavu, v ktorých 202 miliónov Američanov odpovedalo na jedinú otázku: kto je podľa nich najpopulárnejším hercom. People Choice Awards nie je sice tak vysoko cenéná, ako Oscar, ktorý udeľujú členovia Americkej filmovej akadémie, teda vynikajúci znaci filmu, ale mienka obyčajných

Američanov má pre hercov veľký význam. Už viackrát významne ovplyvnila ďalšiu kariéru laureátov.

V tomto roku Američania uznali za najpopulárnejšieho herca Toma Hanksa, ktorý zahral o.i. hlavnú úlohu vo filme Apollo 13. V súťaži žien za najpopulárnejšiu vyhľásili Sandru Bullockovú, ktorá v súčasnosti patrí k veľmi módnym herečkám. Ďalšie miesta obsadili: Walter Matthau a Michael Douglas. Na snímke: Tom Hanks.

KOYKO DATA je idolkou japonských dievčat. Je vysoká 168 cm, váži iba 43 kg a vôbec jej nehrozí, že príberie alebo príliš schudne. Dá sa povedať, že je priam puntíčkarsky presná, nemá vrtochy, ako iné slávne modelky, a z tváre jej nikdy neschádza milý úsmev. Koyko Data má už množstvo návrhov skoro na celý budúci rok. Zatial' je známe, že sa zúčastní 13 reklamných kampaní.

Nebolo by na tom nič zvláštne, keby nie to, že Koyko Data nie je vôbec živým dievčaťom, ale... veľkou bábikou, dielom japonských elektronikov. Umelá modelka sa pohybuje skutočne ako živá a onedlho má vraj dokonca zaspievat' svoju prvé pesničku. Samozrejme s pomocou magnetofónovej pásky...

SAMANTHU FOX, peknú anglickú speváčku a bývalú modelku, si iste pamäťajú

mnohí znaci mládežnickej hudby. Síce na niekoľko rokov zmizla z dohľadu a nič sme o nej nepočuli, ale opäť sa objavila na estrádach, ba vyšiel jej aj nový album. Speváčka si zmenila meno a teraz sa volá Samantha Foxes. Kto si vypočul jej platňu iste vie, či si Samantha zmenila len meno, alebo či sa konečne naučila aj dobre spievať. Totiž aj ked' sa tešila veľkej popularite, jej vokálne schopnosti neboli oslňujúce. Napriek tomu Samantha hodne zarábala, čo využil jej otec a súčasne dcérin manažér, ktorý si značnú časť príjmov privlastňoval. Ked' sa Samantha o tom dozvedela, podala otca na súd, prestala sa s ním zhovárať a našla si nového manažéra. V súčasnosti sa povráva, že sa má

vydávať. Zbožňuje deti a ako sama hovorí, chcela by vychovať aspoň troje. Zatial' však usilovne cvičí - aj spev, aj gymnastiku, ba, dodržiava aj špeciálnu diétu. Je totiž presvedčená, že efektný vzhlad je pomôže v estrádnej kariére. Nuž čože, uvidíme. Na snímke: Samantha.

NOVÁ MARYLIN? 28-ročná populárna talianska televízna subretka Valeria Mariniová má za sebou tri celkom úspešné filmové úlohy.

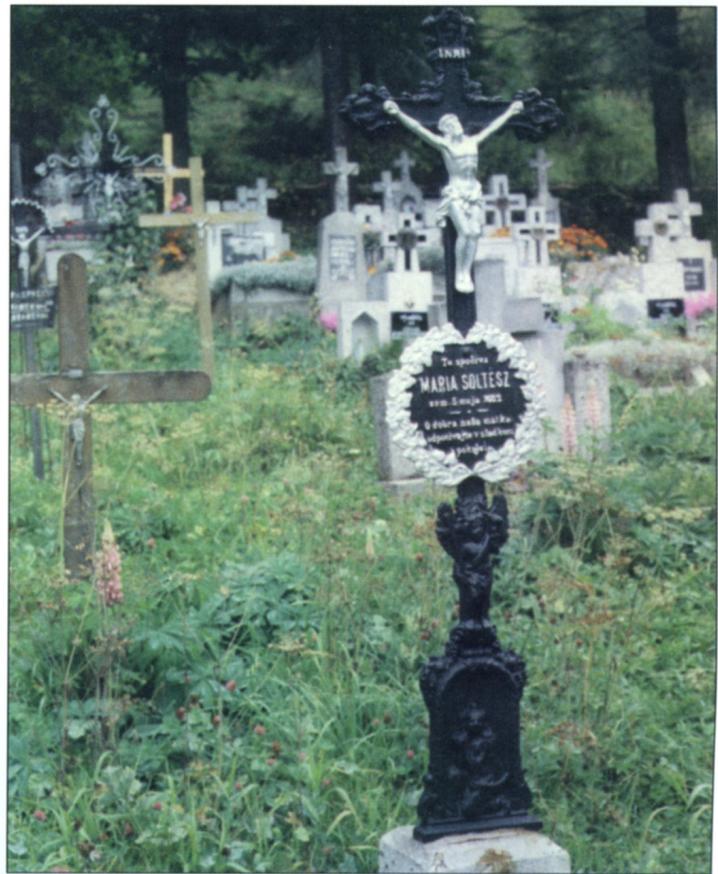

Hrala hlavné úlohy vo filmoch Saluti e Basi (Pozdravy a bozky), Bucce di banana (Banánová šupka) a Champagne (Šampanské). Sympatická a nesporné veľmi sexi herečka je zanietenou obdivovateľkou tragickej zosnulej hollywoodskej herečky Marylin Monroeovej a robí všetko, aby sa na ňu čo najväčšmi ponášala. Pravda, podobnosť zvýrazňuje skôr príťažlivý výraz a obľúby tvaru „tam, kde to muži najväčšmi obdivujú“. Valerie si však veľmi zakladá na tom, že má na centimeter rovnaké proporcie ako Marylin: 95-62-95, výšku 178 cm a váhu 69 kg. Pamätníci však tvrdia, že americká diva bola o niekoľko centimetrov nižšia. Na snímke: Valeria Mariniová.

ZAUJÍMAVOSTI. Existujú na svete ľudia, ktorí sa vyznačujú neobyčajnými schopnosťami. Tak napr. niektorí sibírski lovci majú vynikajúci čuch. Chodia v noci po tajge v úplnej tme a pritom nenarazia do stromu. Podľa vône kmeňov totiž zistia, ako sú od nich ďaleko. Angličan Patrick Rense je zase obdarovaný výnimočným chut'ovým orgánom - dokáže rozlišiť asi 150 druhov syra. To je však nič v porovnaní s hlavným ochutnávačom anglickej firmy Lipton, svetoznámeho spracovateľa čaju a čajových zmesí, ktorý rozlíší podľa chuti čaje z 3000 plantáží na Sri Lanke. Obyvateľa nevelkej dedinky nedaleko súšky Etny na Sicílii Gia Carducciho považujú za živý seismograf. Už niekoľko hodín pred zemetrasením ho vždy veľmi bolí noha, čo je znamením bližiaceho sa nebezpečenstva. Taktiež už viackrát zachránil pred smrťou obyvateľov obce. Ohromujúcim sluchom zase vyniká Franz Patrik z Frankfurta nad Mohanom v Nemecku, ktorý zachytáva zvuky, aké nedokáže zaregistrovať ani najdokonalejšie akustické zariadenie. Napr. počuje slová vyslovené šeptom zo vzdialenosťi pol kilometra. Preto nečudo, že si svoje uši dal poistit' na milión mariek.

Vo Vyšných Lapšoch

Vo Nižných Lapšoch

Vo Vyšných Lapšoch

Vo Veľkej Lipnici

SLOVENSKÉ NÁHROBKY NA SPIŠI A ORAVE

Foto: J.Pivovarčík, P.Kollárik

V Kacvíne

Spišská drevenica v Nižných Lapšoch. Foto: J.Pivovarčík

DRUKARIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW WYKONUJE:

jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości w formatach A2 i B3
(prospekty, etykiety, ulotki, akcydensy, książki itp.)

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSP
ul. św. Filipa 7/4, 31-150 Kraków
tel.: 34-11-27, 32-66-04, fax: 33-09-41
nr konta: BDK w Lublinie II O/Kraków 333401-2017-132

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW

poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz. I</i> , (rocznik), Kraków 1993	3,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz. III</i> , (rocznik), Kraków 1995	3,50 zł
J. Ciagwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	2,50 zł
Zbigniew Tobijaniński, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	5,00 zł
J. Ciagwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	5,00 zł